

DE

š. 16

Direktor in glavni urednik: Marjan Horvat

Odgovorni urednik: Ciril Brajer

Telefoni - tajništvo: 313-942, 132-61-92
redakcija: 313-942, 131-61-63
naročnina in prodaja: 321-255, 133-52-55

Telefaks: 311-956

Naslov: ČZP Enotnost, Dalmatinova 4, Ljubljana

časopis slovenskih delavcev

Ljubljana, 4. aprila 1996 • letnik 55

SPOŠTOVANI G. PAPEŽ

»Prinesite svojim vdanim vernikom mir, naučite jih odpuščanja in strpnosti do drugače mislečih, da bodo oni in mi z njimi, ki nas novodobni pohlep po denarju in oblasti ni zavedel, lažje živeli!«

Iz javnega pisma, ki ga na 2. strani DE na papeža naslavlja poslanka državnega zbora dr. Mateja Kožuh Novak.

POMLADANSKO ČIŠČENJE

Spomladi naj bi se v igri dežja s soncem zableščala mavrica in v njeni luči bi moralo biti življenje lepše. Pa pogledjte skozi okno:

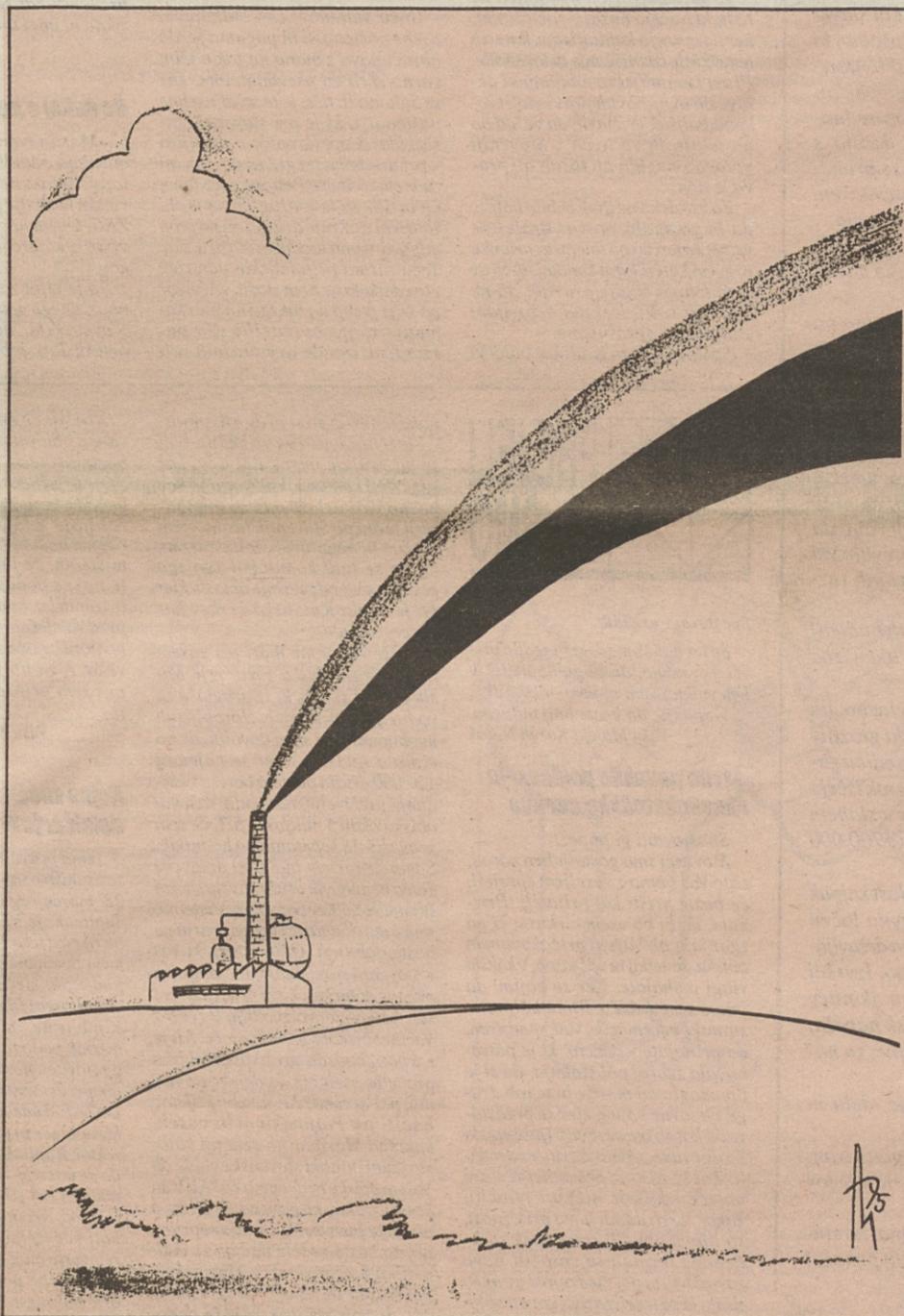
ZDRAVSTVO NA URGENCI

stran 22

ELITNI PLES V MASKAH

Ravbarkomanda

Divjaški način konsolidacije kapitala mimo organiziranega trga vrednostnih papirjev (Panorama)

PREDSEDNIK VLADE PIŠE KNJIGE, NAMESTO DA BI VLADAL

stran 2

SKEI DOSEGEL PREKINITEV TAMOJE SKUPSCINE

SOCIALNI SPORAZUM VISI V ZRAKU

stran 4

SINDIKALNI ZAUPNIKI ZARADI SINDIKALNEGA DELA IZGUBLJAJO DELO

stran 5

DE, sreda 14⁰⁰

Krka obvešča delničarje

»KRKA p. o. Novo mesto bo po končanem lastninskem preoblikovanju postala ena največjih slovenskih delniških družb. Za letošnje leto načrtuje 8-odstotno rast prodaje. Prodajni rezultati za prvo tromesečje so ugodni, saj smo dosegli že 28 odstotkov letnega načrta.

Kar 92.000 bodočih delničarjev je svoj certifikat, gotovino ali oboje namenilo za nakup Krkinih delnic. Samo v javni prodaji za certifikate je sodelovalo 80.000 Slovencev.

Zato je vrednost vloženih certifikatov za več kot 30 odstotkov preseгла vrednost razpisanega števila delnic in za toliko se je zvišala njihova končna prodajna cena. Vlagatelji bodo v Krki torej lahko porabili le slabo polovico vloženega certifikata.

Neizkoriščen ostanek so ali ga bodo še lahko vložili v druga podjetja ali investicijske družbe. V javni prodaji za gotovino pa so bila vsa plačila upoštevana v celoti in prodajna cena delnice je ostala enaka tisti ob vpisu.

Okvirne rezultate javne prodaje delnic je Krka v sredstvih javnega obveščanja objavila že v začetku lanskega novembra. Trenutno zaključuje usklajevanje podatkov iz vseh načinov lastninjenja z Ministrstvom za ekonomske odnose in razvoj. Ker je bilo vlagateljev toliko, je postopek dolgotrajen. Vlagatelji v teh dneh prejema obvestila in vsak bo lahko ugotovil, kolikšen del certifikata je ostal neizkoriščen.

Vsi vlagatelji, ki v začetku aprila ne bodo prejeli obvestil, se lahko obrnejo na Krko.»

VEČ HRENA KOT SUNKE

Sindikalni zaupnik

NOV NASKOK NA ZAKON O SOUPRAVLJANJU

stran 20

Pomladansko čiščenje

Piše: Ciril Brajer

Vigred je zavela po deželi. Bolj hladna še, muhasta, takšna pač, kot se za slovensko pomlad spodobi. Reprat je pa že, tako da je socialna bomba malce utišana.

K temu letnemu času sodi tudi pomladansko čiščenje. Ne v prisposodbi, tisto pravo. Ko sem si pospravljaj mizo in tako, za vsak primer, pregledoval, kateri papirji letijo v koš, mi je v roki zastal Program za mednarodne delegacije s 13. zveznega kongresa avstrijskih sindikatov. Lanskega oktobra so ga imeli.

Pozdravni govori na otvoritveni slovesnosti. Najprej župan Dunaja, potem zvezni minister za delo in socialne zadeve, za njim zvezni kancler in na koncu zvezni predsednik Republike Avstrije.

Pa ti in drugi prvaki avstrijske države in politike svoje vloge niso odigrali le v pozdravnih govori. Sprejemali so delegacije, jim prirajali večerje, kratka, kongres sindikatov so vzeli resno in na njem sodelovali.

Verjamem, da so tudi na oni strani Karavank pogajanja trda, toda s partnerji, ki s takšnim odnosom do sindikatov izpričajo najmanj vpljivost, imajo vsaj smisel!

Odnos domačih oblastnikov do dela, delavcev in njihovih sindikatov lepo pokaže že kratka razglednica slovenskih stavk. Eni stavkajo, ker ne morejo preživeti s sramotno miloščino, ki so jo kot »plačo« sindikatov vsilili njihovi pogajalski »partnerji«. Drugi stavkajo, ker še te sramote ne dobivajo več ali pa vsaj redno ne. Tretji stavkajo, ker jim je država razvrednotila status. Četrti stavkajo, ker primerjajo tisto, kar dobijo, s tistim, kar (ne)upravičeno dobivajo oni, s katerimi se primerjajo. Tudi tu je kriva oblast, ker ne ve, kaj hoče, in potemtakem logično ne zna postaviti prioriteta in njihovega vrednotenja...

Množici zaposlenih je država stavko kar prepovedala in velik je njen prispevek k še enemu fenomenu stavk na slovenski način, k popolni odsotnosti solidarnosti.

Seveda veliko večino stavk povzročijo plače. Še vedno pa ta država ne premore (ker ga noče!) pregleda mase plač. Zato nihče ne ve, kako nanjo vplivajo plače gospode, katere združenji jokata in stokata, da je zamrzitev pri 700.000 tolarjih krivica in uravnilovka.

Če bi tako kričala čreda, ki jo hočejo pogajalski partnerji sindikatov nasititi s 50 tisočaki bruto, bi človek še razumel.

Ko smo pri partnerjih – do pregleda mase plač bi se prav zlahka dokopali. Lep čas nazaj je tedaj še SDK zatrjevala, da ta pregled lahko pripravi in objavi, če ga od nje zahtevajo vsi trije socialni partnerji. Očitno ga niso in brez posebnih razglabljanj je jasno, da za to niso krivi sindikati.

So pač organizacija, katere članstvo v 15 odstotkih podjetij ne uspe dobiti niti že omenjene miloščine, ki se ji reče zamčenjena bruto plača.

Kar vsi sindikati, med njimi kovinarji še najbolj glasno, na svojih shodih in podobnih oblikah protesta vpijejo, da grozljiv osip delovnih mest in socialne varnosti ni zgolj posledica zaostrenega gospodarskega položaja in tržnih razmer. Vzrok iščejo v nesposobnosti in grabežljivosti menedžmenta pa v slabem vladanju brez koncepta. Pri tistih torej, ki bevskajo, da s 700.000 tolarji plače niso stimulirani.

Znaštetimi umazanimi podrobnostmi si državna oblast kajpak ne maže rok. Njen zakonodajni del je presit, že davno ločen od normalnega sveta, vsakdanjega življenja povprečnega državljanca, kaj šele tistega, ki je globoko zabredel v revščino. Izvršni del se tudi raje ubada s pomembnimi rečmi, kot so ukinitve embarga na orožje, nova letala, verouk v šolah, obisk papeža, vojna mornarica, afere s tajnimi službami in podobne, za narodov blagor usodne teme.

Jasno, ob tem in zaradi tega lačnim, premoženja, dela in pravic oropanim delavcem ostanejo le sindikati.

Tečno je ponavljati, da bi potrebovali enoten, organiziran, denarno in vplivno močen sindikat. Tak, da bodo na njegov kongres prišli tudi velmožje.

Tak morda, da bi se takšni velmožje, kakršne imamo, na sindikalni kongres radi povabili sami, pa bi jim sindikat pokazal vrata.

DE časopis slovenskih delavcev

Stvar je jasna. To je moj časopis. Zato ga naročam na naslov:

Priimek in ime:

Naziv podjetja ali ustanove:

Naslov:

Podpis naročnika:

V Sloveniji imamo lažne in prave komuniste

Gospod poslanec Marjan Poljšak se večkrat oglašuje v Delu in Delavski enotnosti. Bralcem razlaga, da so se komunisti spremenili v kapitaliste in postali zagriženi desničarji, ki se borijo za interese kapitala, kapitalistov in kapitalizma.

Imenuje jih izdajalce delavskega razreda, izdajalce socializma. Omenja, da so se zadolževali pri zahodnih kapitalistih in tako dvigovali standard samoupravljavcev. V svetu se tudi nekatere kapitalistične države zelo zadolžujejo, kot lahko beremo v časopisju.

Poljšak bralcem razlaga, da izdelujejo zakone, ki delavce stromašijo, da se delavcem potem slabo godi. Na kongresu pa obljublja, da bodo delovali v prid delavcem in socialno šibkih skupin. Iz tega naj bi bilo torej razvidno, da imajo dva obraza in so lažni komunisti.

To ni lepo! Pravi komunisti so tisti, ki hočejo nazaj v socializem, ker ne marajo kapitalistov, katerih temelj je le izkoriščanje delovne sile. Pravi komunisti so naklonjeni delavcem in njihovim pravicam. Gospod Poljšak je izjavil, da ve, da bo na letošnjih volitvah v Sloveniji gotovo zmagala ali lažna ali prava levica.

Za vse delovne ljudi bi bilo boljše, da bi zmagala prava. Bralci ne vemo, kateri so po imenu in praksi pravi in kateri lažni komunisti. Prav zato mnogi ljudje pravijo, da ne bodo šli volit. Kaj naj državljanji storimo, se sprašujemo.

Spoštovani gospod urednik! Vi

imate pogovore z gospodom poslanecem, in prosim, bodite tako dobri in vprašajte ga za priimke lažnih komunistov in za priimke pravih komunistov. Vam jih bo prav gotovo naštel, ker jih vse dobro pozna.

Prosim, če bi jih potem objavili v DE. Takrat bi se lahko vsi državljanji odločili za volitve. Razumljivo je, da bodo bogataši volili lažne komuniste-kapitaliste. Uboga raja pa bo volila prave komuniste, ki jim bodo dali delavske pravice.

Kot so ugotovili ameriški strokovnjaki, je socializem mikaven za ves delavski razred, kapitalizem pa mika samo kapitaliste, torej posameznike.

Če so v ZDRUŽENI LISTI lažni in pravi komunisti, pa naj jih Kocijančič razdeli, ker svoje pozna. Tito je nekoč rekel, da bi prej kamela šla skozi šivankino uho, kot da bi na socializem spremenil v kapitalizem, pa tudi nikomur drugemu ne bo dovolil, da bi kaj takega storil.

To se pravi, on je bil pravi komunist. Bil je za revni sloj in ni bil za izkoriščevalce, kapitaliste.

Radovedni bralci pričakujemo odgovor!

Ida Lipitnik,
Lipa 24

Sultanovo lajanje v luno

Stvar sultanove (ali Sultanove) osebe poštenosti in poguma je, da obračunava z mano na tak način, varno skrit za psevdonomom. Kar se Sultana II. tiče, je to stvar osebne poštenosti, ki je pri slovenski fašistični desnici kronično vprašljiva – pri uredniku pa gre za pogum ali za jnejačelnost. Pošteno povedano, če bi šlo za kak drug časopis, bi zahteval razkritje avtorja ali pa proti odgovornemu uredniku vložil tožbo. Tega zaradi prijateljskih odnosov z urednikom ne bom storil, vsekakor pa se je treba do takega načina komuniciranja opredeliti. Na paranoične izpade raznoraznih sul-

tanov nima nobenega smisla odgovarjati z normalnimi argumenti, ker so zanje popolnoma nedojemljivi zaradi udbomanije. Če Sultan II. verjame ali ne, mu lahko svečano zatrdim, da imajo vsi moji sorodniki z mano vred, ki se med vojno sploh še nisem rodil in se niti ne bi, če bi vrlim Kristusovim vojščakom uspelo, kar so nameravali, povsem čisto vest in roke! Prav tako pa mu lahko svečano zatrdim, da vsaj rok ne bi imel več čistih, če bi še danes dobil vanje tistega, ki je rekel, da bodo najmlajšemu iz mamine družine, če ga dobijo v roke, razparali trebuh. Ljudomilemu Sultanu II. naj povem, da ta tedaj še ni imel sedem let!

Kako so stvari potekale in kakšen je bil lik vojakov vrlega slovenskega domobranstva, pa lahko demokrati kleroliberalnih barv razberejo iz maminega pisma babici in nakaznice za letalski polet v Italijo njene družine. Sultanu priporočam, da si temeljito prebere utemeljitev na nakaznici in premisli, zakaj so večših imeli otroci prednost celo pred ranjenci.

Vprašujem velikega humanista in zagovornika krščanskih vrednot, kako bi reagiral na mestu mojega starega očeta, ki svoj živi dan ni nikomur skrivil niti lasu na glavi, če bi otroke beli dobi v roke in napravilo to, kar so obljubili? In marsikdo ni imel takšne sreče! Torej?

Tugomer Kušlan,
Laze 72, Logatec

Še nekaj o polemikah

»Martin Ivanič (r. 1948), diplomiral na oddelku za zgodovino filozofske fakultete. Sekretar zgodovinske komisije pri predsedstvu CK ZKS. Ukvarja se s povojno zgodovino, iz katere je napisal več člankov.«

To je citat z ovitka Kronologije naprednega delavskega gibanja na Slovenskem, kjer so predstavljeni avtorji. Tako je bilo torej s članstvom

Martina Ivaniča v CK ZKS. To zamet skupaj s članstvom v ZK ni nikakršen greh, kot tudi ne pripadnost kakršnikoli religiji ali politični stranki, razen fašistični. Druga stvar pa je, ko se skuša to zanikati. Amnezija je sicer v Sloveniji kot tudi v vseh državah v tranziciji zelo razširjen pojav. Hudo pa je, ko se poloti tudi zgodovinarjev. Toliko, kar se tiče osebnega obračunavanja.

Kar se tiče zgodovinskega poročila za obdobje 1929-1955, pa bi se Ivanič lahko seznanil z njegovo uničujočo kritiko s strani škofjeloške borbovske organizacije, ki ga je tudi sistematično analizirala, samo odzvati bi se moral vabilu društva zgodovinarjev NOB meseca januarja.

Vsekakor ostajam pritrditvi, kar polemika z Ivaničem tudi potrjuje, da poročilo ni namenjeno narodni pomiritvi, (če je, je popolnoma zgrešilo namen), temveč opravičevanju nekaterih vladnih skrajno spornih potez. Vsekakor je poročilo tudi svojevrsten kompromis (toda voda še vedno ne more biti samo malo mokra) med različnimi izključujočimi se pogledi zgodovinarjev in stilu vsi so pobijali. Na vsak način Ivanič v polemiki z mano ni branil zgovinske resnice, ampak zgodovinarjski čeh, kar je ves čas več kot evidentno.

Kar se tiče mojega članstva v sindikatu in združeni listi, le toliko, da so bili motivi za izstopanje ali vstopanje z Ivaničem brzokone ves čas isti, razlogi pa drugačni. Sam sem vstopil tako v sindikat kot ZLSD zaradi obrambe svojih materialnih interesov, ki so povsem identični zgodovinskim interesom delavskega razreda. Prav tako sem prepričan, da bo slovenjegraški kongres in izstop stranke iz vlade pozitivno vplival ne samo na volilni izid, temveč tudi na moralno zdravje stranke, ki se bo otrsela še nekaj balasta ter se še jasneje delavsko profilirala!

Tugomer Kušlan

Spoštovani urednik.

Se bo tudi Vam zdelo besedilo preveč heretično, da bi ga objavili? V Dnevniku so mi objavili odklonili.

V upanju, da boste bolj milostni
Vaša Mateja Kožuh Novak

Javno povabilo poglavarju rimskokatoliške cerkve

Spoštovani g. papež, Slovenci smo gostoljuben narod, zato Vas bomo z veseljem sprejeli, če boste prišli kot prijatelj. Priznam, da bi ob vsem cirkusu, ki ga zganjajo ob Vašem pričakovanem obisku, še sedaj ni več jasno, v kakšni vlogi prihajate. Ker se bojim, da imate tam daleč v Rimu bolj enostranske informacije, Vam sporočam, da prihajate v deželo, ki je potrebovala skoraj pol stoletja, da si je opomogla od mije in tegob druge svetovne vojne, kjer se predstavniki katoliške cerkve v ljubljanski škofiji niso ravno častno odrezali. Žal se niso iz pol stoletja stare boleče izkušnje ničesar naučili. Takoj, ko so dobili novo priložnost, so znova obudili stare rane zavedenega naroda in sprožili nova sovraštva, to pot med otroki in vnuki tistih, ki so trpeli zaradi koristi oblastnikov že pred davnimi leti. Tudi to pot je vzrok obujanja sovraštva borba za premoženje in oblast. Prosim Vas, pridite kot prijatelj. Dopolnite svojim uslužbencem, da borba za oblast z obujanjem starih sovraštva in stisk ni poštena, sploh pa ni v duhu Kristusovega nauka. Prinesite svojim zavednim vernikom mir, naučite jih odpuščanja in strpnosti do drugače mislečih, da bodo oni in mi z njimi, ki nas novodobni pohlep po denarju in oblasti ni zavedel, lažje živeli. Boste rekli, da so komunisti nekaj počeli isto. Seveda so, a za njimi ni bilo dva tisoč let izkušenj in ne enako starega nauka o medsebojni ljubezni, odpuščanju in strpnosti. In ali je res potrebno ponavljati vse na-

pake tistih, ki so si priborili oblast v Sloveniji leta 1945? Vedno bolj se mi vsiljuje misel, da je to, kar so počeli komunisti po vojni in kar počno Vaši uslužbenci in simpatizerji te dni po Sloveniji, lastno vsem svezim in negotovim oblastnikom, da so se tudi komunisti svojega početja učili od prejšnje oblasti, kjer pa je imela Katoliška cerkev kar precej besede.

Pa še nekaj me mori pri vašem načrtovanem obisku. Predrag je. Mišlim, da bi si tisti, ki se proglašajo za voditelja vseh ubogih, zlorabljenih in obupanih, ne smel dovoliti, da bo moralo ljudstvo, kjer se najmanj 120.000 družin ubopno bori za vsakdanje preživetje, nameniti Vašemu obisku okoli 3 milijarde SIT, če sem prav slišala šepetanja na hodnikih. S tem denarjem bi 3.000 delavcev Tana in njihovih družin živelo skoraj štiri mesece! Ker sem dobromamerna, sem prepričana, da tega denarja ne boste dobili Vi. Očitno tisti, ki Vas v Sloveniji sprejemajo, računajo na masne dobičke. O tem pričam tudi vsi kič, katerega proizvajajo v zvezi z Vašim obiskom že polno teče. Ali je res potrebno, da so ob Vašem obisku procela vse hiše, koder boste hodili, pobarvana? Ali Vam bo prijetno hoditi po Potjokinovih vaseh, kakršna Maribor ob sedanji katastrofalni politiki slovenske vlade ob Vašem obisku nedvomno bo? Ali Vam kot človeku, ki povsod pridiga o medsebojnem sožitju, ne bo neprijetno, ko boste vedeli, da zija za čudovitimi novimi dvori v Mariboru v vas lakota in obup? Ali se Vam ne zdi, da Vam vsi tisti, ki Vaše podobice lepijo na vse mogoče 'artikle', jemljejo ugled in kredibilitet? Ali res verjamate v boga, ki dovoljuje, da ljudje njegovega namestnika na zemlji po božje malikujejo?

Dobri prijatelji vedno kaj prinesejo, ko pridejo na obisk. Ker ste poglavar zelo bogate organizacije, boste izkazali Sloveniji izjemno prijateljstvo, če nam prinesete kakšen ugoden kredit Vaših bank. Samo tega si, prosim, ne dovolite, g. papež, da bi Vaši uslužbenci Vaš obisk omadeževali s tem, da silijo tiste, ki že sedaj nimajo kaj dati v svoj lonec, da bi dajali zadnje božjake za preproge, po katerih boste hodili. Prav to zdaj počno po celi Sloveniji.

Naj Vas še enkrat prav lepo povabim v Slovenijo, g. papež. Če nam boste prinesli več miru, če boste svoje uslužbence naučili bojevitih metod v boju za oblast, kot jih uporabljajo zdaj, in svoje vernike odpuščanja in strpnosti do drugače mislečih, če jim boste dopovedali, naj ne ponavljajo starih napak iz vojnih let, bom tudi jaz pokleknila pred Vami, čeprav se mi zdi to skrajno ponižujoče za svobodnega človeka. A za boljše sožitje v Sloveniji sem pripravljena storiti tudi to.

Vaša Mateja Kožuh Novak,
poslanica DZ

Nujna zaščita notranjih delničarjev

Tema posveta, ki ga je Združenje za lastništvo zaposlenih – DEZAP dne 28. marca organiziralo v Dolenski Toplicah, je bila problematika razmerij med tako imenovanimi notranjimi in zunanjimi delničarji v slovenskih podjetjih, kjer so postopek lastniškega preoblikovanja že zaključili. Kljub temu, da so izkušnje v posameznih podjetjih različne, je splošna ugotovitev posveta, ki sta se ga poleg predstavnikov podjetij – članov DEZAP-a udeležila tudi prof. dr. Jože Mencinger in mag. Peter Filipič, direktor Kapitalskega sklada ZPIS-a, da si interesi vse bolj nasprotujejo. tako na eni strani ostajajo notranji lastniki, večinoma zaposleni, ki jih bolj kot izplačilo dividend zanima reinvestiranje dobička s ciljem modernizacije podjetja in ohranjanja delovnih mest, na drugi pa so vse bolj glasni zahtevi skladov za izplačilo dobrega dela dobička, kar pomeni odvit denarja iz podjetij.

Da bi zaščitili interese notranjih delničarjev, ki so glede na dosedanja potek lastninjenja že med najbolj pomembnimi lastniki slovenskih podjetij, s tem pa posledno tudi omogočili uspešen razvoj njihovih podjetij, je nujno potrebno to obliko lastništva primerno zakonsko urediti. Zato DEZAP podpira predlog socialnih partnerjev, da se v socialnem sporazumu za letošnje leto sprejme obveza priprave in sprejema ustreznih zakonov, ki bodo po zahodnih izkušnjah dali podlago za dolgoročno in k uspehom naravnano notranje lastništvo.

N. C.

Poslanska pobuda vladi Republike Slovenije

V zvezi z začetno gonjo italijanske države proti slovenskim državljanom daje Poslanska skupina Slovenske nacionalne stranke pobudo, naj država Slovenija sproži naslednje ukrepe:

1. Izmed 679 italijanskih državljanov, ki so bili obtoženi vojnih zločinov in katerih imena je Jugoslavija po II. svetovni vojni deponirala pri OZN, naj izloči tistih okoli 200 italijanskih državljanov, ki so zagrešili vojne zločine na območju Slovenije in za njih zahteva izročitev v skladu z mednarodnimi akti in z mednarodno tiralico.

2. Ker vojni zločini ne zastarajo, naj se v Republiki Sloveniji začne procesi proti tem italijanskim državljanom.

3. Procesuiranje italijanskih vojnih zločinov in zločincev naj se ob obravnavanju razdeli na tri časovna obdobja, kakor so bili zločini storjeni, in sicer:

– obdobje italijanskega fašizma in potujčevanja na slovenskem Primorskem od konca I. svetovne vojne oziroma od rapalskega sporazuma leta 1920 do začetka II. svetovne vojne;

– obdobje italijanske fašizma v času od začetka II. svetovne vojne do kapitulacije Italije oziroma do 9.9.1943 in

– obdobje od kapitulacije Italije oziroma od 9.9.1943 do konca II. svetovne vojne

Zločinski poizkusi spreminjanja zgodovine in rehabilitacija italijanskega fašizma in sodelovanja domačih izdajalcev z njim, žal s pomočjo nekaterih slovenskih političnih strank in nekaterih političnih veljakov ter nekaterih visokih državnih uradnikov, so dosegli tak obseg, da je začetek procesov proti njim edina možnost ureditve tako slovensko-italijanskih odnosov kakor tudi vzpostavitev normalnega stanja v državi Sloveniji.

Ker zahtevana dejanja ne terjajo kakšnih posebnih priprav, razen seveda osebne zavzetosti, zahtevamo, da se začnejo takoj!

Zmago Jelinčič

JOHN CAVANAGH je sodirektor Programa svetovne ekonomije na Inštitutu za politične vede in profesor na Transnacionalnem inštitutu v Washingtonu. Je tudi soavtor (z Richardom Barnetom) knjige *Svetovne Sanje: Imperialne korporacije in nov svetovni red* ter sourednik (z Daphne Wysham & Marcos Arruda) revije *Beyond Bretton Woods: Alternative za svetovni ekonomski red*. Pri pripravi tega prispevka sta mu pomagala Richard Barnet in Sarah Anderson. Prispevek je gradivo delovne skupine IMF za internacionalizacijo in globalizacijo ekonomije. Za objavo ga je pripravil SKEL.

V gibanja vse bolj spoznavajo, da imajo na razpolago veliko orodij, s katerimi se lahko spopadajo s pomanjkanjem odgovornosti korporacij. Veliko teh bojev je potekalo na ravni preživetja: skupnosti in delavci so se spopadali s korporacijami v zvezi z onesnaževanjem vode in zraka, ali v zvezi z njihovimi odločitvami, da zaprejo kako tovarno, ali v zvezi z njihovimi kršitvami osnovnih pravic delavcev.

V zadnjih desetletjih so se odprle nove arene, v katerih se lahko skupine državljanov še močneje borijo proti kršitvam korporacij. Ena od teh obetajočih aren je uvedba pravilnika o obnašanju korporacij. Druge obetajoče arene so poskusi za spremembo trgovinskih sporazumov in ustanavljanje alternativnih trgovinskih organizacij, ki delujejo kot bypass. TNC-jem v trgovanju in distribuciji blaga.

vodstvo odločilo, da bodo pravilnik sprejeli, in je začelo pripravljati osnutke. V zgodnjih devetdesetih so skupine državljanov organizirale »toycoot« (bojkot igrač) proti Toys R Us, s katerim so protestirale proti uporabi otroške delovne sile na Kitajskem, od koder danes prihaja na ameriško tržišče približno 40 odstotkov igrač. Podjetje je pristalo na uvedbo pravilnika, ki je podizvajalcem prepovedoval uporabo otrok ali suženjske delovne sile.

Glavni problemi s temi pravilniki so bili do danes tile: – pomanjkanje enotnega jezika za ta pravila (čprav se Clintonova »Načela« močno približujejo temu, da bi predstavljala model);

– pomanjkanje obveznih prisilnih mehanizmov. Obstaja veliko dokazov, da jih celo tite firme, ki so sprejele pravilnike o obnašanju in ki upoštevajo delavke pravice pri svojih

za dojenčke uporabo zavajajočih tržnih pristopov v nerazviti državi. Sprožila so se tudi že gibanja za take pravilnike o trženju za zdravila, cigarete in alkohol.

Skupine, ki se borijo za varstvo okolja pod okriljem Greenpeace, so v devetdesetih letih sprožile veliko kampanjo, da bi vlado prepričale o uvedbi restrikcij za mednarodno trgovino z nevarnimi odpadnimi snovmi. Ta kampanja je dosegla vrhunec, ko so vlade izdale Bazelsko konvencijo o mednarodni trgovini z odpadnimi snovmi.

Profesorja prava Diane Orentlicher in Timothy Gelatt predlagata, naj bi skupina sedmih najbolj pristojna za skupna prizadevanja za sprejem pravilnika o globalnih načelih transnacionalnih korporacij. Ker velika večina transnacionalnih izvirar iz teh sedmih držav, bi bilo v okviru njih to lažje izpeljati kot v Združenih narodih.

KAKO RAZMIŠLJATI O KORPORACIJAH IN NAŠI MOČI, DA SE JIM POSTAVIMO PO ROBU

Moč korporacij

Dvesto gigantskih korporacij, večina od njih večja kot veliko državnih ekonomij, danes vodi četrtino svetovnega gospodarstva. Philip Morris je večji kot Nova Zelandija in deluje v 170 državah. Namesto da bi ustvarjale integrirano globalno vas, te firme spletajo mreže produkcije, porabe in financ, ki prinašajo koristi največ tretjini svetovne populacije. Dve tretjini sveta (spodnjih 20 odstotkov bogatih držav in spodnjih 80 odstotkov revnih držav) sta bodisi izpuščeni, marginalizirani ali prizidati zaradi mrež teh aktivnosti.

Ker so korporacije in banke v zadnjih dveh stoletjih prešle do delovanja na lokalnih tleh na regionalne, potem na državne in zdaj na globalne terene, so zaostriale povezave z lokalnimi skupnostmi in delavci. Ker korporacije tekmujejo v brutalni globalni ekonomiji, njihovi vodilni uslužbenci pogosto poudarjajo, da ni v njihovi domeni skrb za izkušbo delovnih mest v Franciji ali skrb za trgovinski primanjkljaj v Združenih državah. Njihova skrb je zminimizirati stroške s tem, da iz svetovnega menija oprijemajo izbere, kje se spleča proizvajati, prodajati, financirati in trgovati.

V svetu, kjer najbolj dinamični ekonomski akterji delujejo globalno, medtem ko vlade ostajajo lokalne in nacionalne, se pojavljajo zelo pereči problemi. Še posebej se vlade spopadajo s socialnimi problemi skupnosti, delovnimi mesti, problemi okolja v času, ko njihove največje korporacije drastično krčijo delovna mesta in tekmujejo globalno, tako da znižujejo stroške v zvezi z okoljem in delovno silo. V imenu globalne konkurence korporacije danes največ prispevajo k doslej največji globalni krizi v zvezi z okoljem in delovnimi mesti.

Kljub temu, da so pozorne do brezizraznih delničarjev in potrošnikov, korporacije pogosto delujejo na načine, ki škodijo in so pogubni za skupnosti, delavce, okolje in za države, v katerih so ustanovljene. Če jo Green Giant lahko poceni odnese kljub temu, da odlaga toksične substance v mehiško zemljo, zato da bi lahko ponudil nižje cene kot njihovi konkurenti na ameriškem trgu, bo to storil. Če podjetje Ford Motor lahko zniža stroške s tem, da flagrantno krši pravice mehiških avtomobilskih delavcev, bo to storilo. Če firme General Motors, AT&T in IBM lahko bolje konkurirajo, s tem da znižajo število delovnih mest za več kot 70.000 vsaka od leta 1991, bodo to storile. Če se firme v bogatejših državah lahko pogodbijo za nižje plače, slabše delovne pogoje in zdravstvene ter varnostne standarde, s tem da grozijo delavcem in vladam, da bodo prenesle proizvodnjo kam drugam, bodo to storile.

Korporacije so prodrle tudi v dnevne rede vlad na vseh ravneh in zavrele te institucije tako, da služijo njihovim ozkim korporacijskim interesom bolj kot višjim socialnim ciljem. Na lokalni in državnih ravneh firme pogosto terjajo enormne subvencije in kršitve davčnega reda v zameno za postavitev kake tovarne. Na mednarodni ravni so privatne banke spremenile Mednarodni denarni sklad (IMF) v svoje agencije po izbruhu globalne dolžniške krize v letu 1992. Agro-kemične in agro-poslovne firme so uporabljale Svetovno banko za prodiranje na svetovne trge. In urugvajski sporazum GATT (Splošni sporazum o tarifah in trgovini) je zagotovil zaščito investicijske in intelektualne lastnine, ki jo je iskalo veliko firm, zato da bi lahko globalno delovale z večjimi dobički.

Moč in možnosti za nasprotovanje korporacijam

Površinsko gledano se zdi, da smo skoraj brez moči, da bi se uprli globalnim korporacijam. Sindikati v skoraj vseh državah pešajo. Vlade, namesto da bi bile bolj odgovorne v zvezi s korporacijami, tem ponujajo/omogočajo večjo globalno mobilnost in pravice z deregulacijskimi sporazumi, kot je npr. severnoameriški sporazum o svobodni trgovini (NAFTA) in urugvajski GATT. Gonilna sila za tem deregulacijskim delovanjem, usmerjena v slabitev aktivnosti korporacij, ki ima korenine globoko v sedemdesetih letih, pa je vendarle vse močnejša. Kampanje državljanov proti korporacijam so strmo narasle v sedemdesetih letih, ko so državljanji razširili govore o tem, kako korporacije podpirajo apartheid, o tem, kako korporacije, ki proizvajajo hrano za dojenčke, uporabljajo neetične načine trženja, o tem, kako so bile globalne firme vpletene v strmgolajenje Allendejeve vlade v Čilu. Gonilna sila teh kampanj, izmed katerih je bilo veliko izpeljanih globalno, je bila z uvedbo trilateralizma svobodnega trga, katerega zagovorniki so bile administracije Reagana, Buscha, Thatcherjeve in Kohla, zavtra. Kolaps socialističnih režimov v vzhodni Evropi in povrni osemdesetih letih pa jo je ojašal.

Vendar se sredi devetdesetih let problemi v zvezi s privatizirano in deregulirano svetovno tržno ekonomijo začinjajo pojavljati vpevsposod. V številnih delih sveta se ljudje organizirano borijo proti zlorabam skupnosti, delavcev in okolja. V bitki okrog NAFTA se je širok spekter gibanj državljanov iz Mehike, ZDA in Kanade boril proti sporazumu, ki je koristi integracij usmerjal v samo nekaj tisoč velikih korporacij, pogosto na račun velikih segmentov družbe. Sindikati so formirali inovativne povezave, da so se organizirali čez meje. Na čelu fronte so bile verske skupine, ki so uporabljale odločnost delničarjev za pritisk na odgovornosti korporacij. Skupine, ki se borijo za okolje, kot npr. Greenpeace, so vzele na muho velike firme, ki so po svetu razširjale nevarne proizvodne obrate in strupene odpadke.

Pravilniki korporacij in kampanje

Veliko skupin državljanov in vlad si je prizadevalo oblikovati pravilnike in druge instrumente, ki so ciljno usmerjeni v svetovne korporacije. V zadnjih dveh desetletjih je bilo narejenih veliko poskusov, nekatere so naredile celo korporacije same. Razdelimo jih lahko v tri širše kategorije: v poskuse korporacij, poskuse vlad in s pomočjo gibanj skupin državljanov. Vsi ti poskusi so obravnavani v tem referatu. Poglavlje, ki sledi, obravnava specifičen pravilnik: »Model za poslovna načela« (Vzorčna poslovna načela), delo Clintonove administracije, iz leta 1995.

Prostovoljni pravilnik korporacijskih združenj

Veliko korporacijskih združenj je v sedemdesetih letih začelo prostovoljno pisati svoje lastne pravilnike o obnašanju, da bi prehitela bolj nevarne in potencialno obvezne vladne pravilnike. Nekaj teh aktivnosti je sponzorirala. Mednarodna trgovinska zbornica; druge so podpirale firme iz posameznih sektorjev, kot npr. Zveza farmacevtskih proizvajalcev. Vsa ta prizadevanja so si podobna v tem, da so principi in poslovna načela, ki si jih prizadevajo izboljšati, zasnovani na novejših bazi.

Eden najnovejših takih poskusov je nastal v skupini z naslovom CAUX Round Table, ki so jo ustanovili leta 1986 vodilni poslovneži z Japonske, Evrope in Združenih držav. Njihova »Načela za poslovanje« pravijo, da bi svetovne korporacije »morale igrati odločilno vlogo pri izboljšanju ekonomskih in socialnih pogojev«, in ponujajo vrsto načel za delovanje korporacij nasproti potrošnikov, delojemalcev, investitorjev, dobaviteljev, konkurentov in skupnosti. Veliko načel je pohvalnih, vendar brez kakršnih koli prisilnih mehanizmov ali neodvisnih pregledov ta načela ostajajo v glavnem strategija odnosov z javnostjo, ki jo izvajajo svetovne firme.

Individualna pravila za podizvajalce

Že od začetka devetdesetih let sindikati in skupine za človekove pravice usmerjajo pozornost na enega nevarnejših trendov v globalizaciji proizvodnje, ki mu sledijo velike firme. Ker so tehnološke inovacije povečale možnosti, da firme z lahkoto preselijo proizvodnjo na različne kraje, jih je veliko začelo dajati del svojih proizvodnih procesov v izvajanje podizvajalcem v različnih državah. Za teniške copate firme NIKE, na primer, se lahko značna blazina izdelava v Združenih državah, sestavlja pa jih najverjetneje mlada ženska v Indoneziji ali na Kitajskem. Tovarna, v kateri te ženske delajo, je lahko v lasti Korejcev ali Indonezijcev ali Kitajcev, ne pa v lasti NIKE. Ko je pri podizvajalcih prihajalo do flagrantnih kršitev delavskih pravic, je to pritegnilo pozornost tistih aktivistov, ki so se borili za osnovne člo-

“V svetu, kjer najbolj dinamični ekonomski akterji delujejo globalno, medtem ko vlade ostajajo lokalne in nacionalne, se pojavljajo zelo pereči problemi. Še posebej se vlade spopadajo s socialnimi problemi skupnosti, delovnimi mesti, problemi okolja v času, ko njihove največje korporacije drastično krčijo delovna mesta in tekmujejo globalno, tako da znižujejo stroške v zvezi z okoljem in delovno silo. V imenu globalne konkurence korporacije danes največ prispevajo k doslej največji globalni krizi v zvezi z okoljem in delovnimi mesti.”

vekovke pravice v poznih osemdesetih letih, vendar so firme na te kršitve pogosto reagirale, tako, da zaničale, da bi karkoli o teh kršitvah vedele in da zato niso odgovorne za to, kar se dogaja v podjetju, ki je last nekoga drugega.

Ker je v devetdesetih letih pritisak skupin, ki so se borile za človekove pravice in pravice delavcev, na korporacije naraščal, je to nekatere firme pripeljalo do tega, da so sprejele svoja prostovoljna pravila obnašanja za svoje podizvajalce. Sears in Levi Strauss, na primer, sta se sporazumela, da ne bosta dajala del v podizvajanje firmam, ki so kot delovno silo uporabljale zapornike, ali kakorkoli drugače kršile pravice delavcev. Neprestane kršitve na Kitajskem so Levi Strauss pripeljale do tega, da je oznanil, da bo odpovedal vse pogodbe za izvajanje del v tej državi. Skupni, trdi Levi Strauss, je prekinil pogodbe s 35 do približno 700 podizvajalcev, ker so kršili njihova pravila obnašanja. Eddie Bauer, Levi Strauss in Liz Claiborne so vsi prekinili podizvajalske pogodbe v Burmi, ker so tam flagrantno kršili človekove pravice.

Gonilna sila za več pravilnikov je bil združen sindikat delavcev oblačilne in tekstilne stroke (zdaj združen z ILGWU v UNITE), ki je deloval z Zvezo izdelovalcev oblačil v ZDA. V kolektivni pogodbi, podpisani med sindikatom in Zvezo 1. oktobra 1993, je bilo določeno, da se bodo vsi delodajalci Zveze izdelovalcev oblačil sporazumeli o detajlnem seznamu delavskih pravic v zvezi s kakršnim koli kupovanjem delov, ki bodo sestavljeni v skladu s pogodbami o podizvajanju kje drugje, ali kupovanjem poceni delov na tujem za izdelke, končno izdelane doma.

Medtem ko so se druge organizacije državljanov pri delu za pripravo pravilnikov združile, so hkrati uporabile pritisk potrošnikov, s katerim so pomagale firme prepričati, da so te pravilnike sprejele. V letu 1995 so Guatemal Labor Education Project in pridružene skupine začeli izvajati pritisk na Starbucks, da bi sprejel pravilnik, ki bi urejal pogoje, pod katerimi bi morali pridelovati kavo, ki jo prodajajo. Po minimalnem pritisku potrošnikov se je Starbucksovo

podizvajalcih, zelo redko uveljavljajo. Pregled pravilnikov korporacij v Gvatemali, ki ga je opravil *Wall Street Journal*, je razkril, da so korporacije vložile komaj kak napor, da bi usposobile ali spodbudile svoje nadzornike, da bi preverili kršitve delavskih pravic pri podizvajalcih;

– pravilnik ne vsebujejo postavk o spolnem nadlegovanju, ki je še posebej resen problem v tekstilni industriji, ker je veliko vodilnih uslužbencev moških in večina delovne sile žensk;

– določila v zvezi s plačili so velikokrat nejasna in netočna. Večina jih zahteva samo izplačilo »zakonite plače«, kar je v večini držav močno pod mejo revščine. ACTWU (zdaj UNITE) se poteguje za »plačo«, s katero se da preživeti«, ki bo temeljila na tržni vrednosti potrošniške košarice. Koalicija za pravico v Maquiladorasu je ugotovila, da veliko svetovnih firm sploh ne ve, koliko njihovi podizvajalci plačujejo svoje delavce;

– veliko pravilnikov zadeva samo njihove podizvajalce, ne pa tudi plačane uslužbence podjetja; pravilnik bi moral veljati za oboje.

Vladni pravilnik

Vzporedno s prizadevanji za individualne pravilnike podjetij je bilo tudi veliko iniciativ gibanj državljanov, da bi dosegli, da bi bili pravilniki bolj obvezujoči na vladni in medvladni ravneh.

Pravilnik Združenih narodov in drugi medvladni pravilniki

Ko je prišlo do razkritij o vlogi IT&T-ja v prevratu v Čilu leta 1973, se je po vsem svetu pričelo močno gibanje za večje odgovornosti korporacij. Ker so vlade tretjega sveta glasno pozivale k temu, so Združeni narodi leta 1975 ustanovili Komisijo za transnacionalne korporacije, ki je dala v obravnavo

Pravilnik ZN o obnašanju transnacionalnih korporacij. Osnetek tega pravilnika je prepovedoval podkupnine državnih uslužbencev, zahteval razkritje vseh potencialnih nevarnosti v zvezi z izdelki in proizvodnimi procesi, prepovedal je izvoz blaga ali tovarn, ki so veljale za nevarne v tisti državi, in vseboval še veliko drugih ukrepov. Reaganova administracija mu je ostro nasprotovala in do pogajanj o sprejetju tega pravilnika sploh ni prišlo. Toda natančen oris odgovornosti korporacije je danes še bolj potreben kot kdajkoli prej. Brez jasnih mednarodnih določil, ki bodo veljale za vse svetovne korporacije se bodo posamezna podjetja, da bi znižala stroške, še naprej otrsela obveznosti dostojnega ravnanja z delavci in tudi varstva okolja.

Skupine državljanov, kot so Mednarodna organizacija sindikatov potrošnikov (IOCU), trdo delajo, da bi oživile zanimanje za pravilni UNCTC ali podoben seznam navodil ali mehanizmov v zvezi z direktnimi tujimi investicijami. Veliko število skupin, ki so se februarja 1994 sestale v Dehlju na Konferenci o fairplayu v svetovnem poslovanju se je prav tako zavezalo tej nalogi.

Drugo telo Združenih narodov, ki je izdalo pravilnik o obnašanju korporacij, je Mednarodna organizacija za delo (ILO). Leta 1977 je sprejela »Tripartitno deklaracijo o načelih v zvezi z multinacionalkami in socialni politiki«, v kateri so navodila za vlade, firme in delavce na področju delovnih odnosov, zaposlovanja, usposabljanja in delovnih pogojev. Podobno so leta 1976 razvite članice Združenih narodov uporabile Organizacijo za ekonomske odnose in razvoj (OECD), da je izdala navodila o »Mednarodnem investiranju in multinacionalkah«, ki zajemajo veliko podobnih področij.

Poleg teh raznovrstnih pravilnikov so Združeni narodi izdali tudi pravilnike za specifična področja. Najbolj znan je pravilnik o trženju hrane za dojenčke, ki so ga sestavili skupaj s svetovno zdravstveno organizacijo in Unicefom. Pravilnik prepoveduje transnacionalnim proizvajalcem hrane

Eden najbolj zanimivih novejših sporazumov, ki vključuje multilateralne organizacije, se sporazum, ki so ga 4. julija 1995 podpisali Bangladeški proizvajalci in Zveza izvoznikov, UNICEF in ILO. Ker so ameriške skupine grozile, da bodo bojkotirale bangladeška oblačila, so se njihova podjetja v izdelavo oblačil sporazumela o načrto, da bodo 25000 otrok iz oblačilne industrije spravila naprej v šole. Skoraj milijon dolarjev od vseh treh podpisnic sporazuma bo namenjenih za prenehanje uporabe otrok za delovno silo, za šolanje bivših delavcev – otrok in skromno pokojnino za družine otrok.

Državne vlade

Večina državnih vlad je sprejela ideologijo svetovnih korporacij: vladna politika mora biti usmerjena k povečanju konkurenčnosti države in njenih podjetij. Na žalost je to pogosto vodilo v politike, ki so spodbujale ukrepe za zmanjšanje stroškov v podjetjih, bodisi z ukinitvijo delovnih mest, zmanjševanjem plač ali poslabšanjem delovnih pogojev. Na vlade je treba pritisniti, da bodo ponovno uvedle bolj tradicionalne cilje za zagotovitev socialnega položaja tistim, ki so prepuščeni na milost in nemilost trgu, in da bodo spodbujale dobra delovna mesta. Veliko področij je, kjer so vlade izvajale pozitiven pritisk, da bi usmerjale aktivnost korporacij k splošni blaginji družbe. Eric Kolodner je v študiji, ki jo je izdelal za zasedanje Združenih narodov o socialnem stanju, navedel številne pritiske, vključno s:

»transparentnostjo korporacij z obveznim dajanjem zahtevnih informacij, proizvodnimi procesi z lokalnimi predpisi, delovnimi pogoji z delovno zakonodajo in stopnjo zaposlovanja z mandatnim zaposlovanjem državljanov. Vlade so odredile tudi več finančno usmerjenih ukrepov za nadzor bank, borz, odvzem in repatriacijo dolgov. Dalje so vlade uvedle zakonodajo, ki zagotavlja pravico do udeležbe pri dobičku lokalnim podjetjem, omejitve lastništva, transfer tehnoloških zahtev/potreb kakor tudi odgovorne okoljevarstvene in energetske postopke. Vlade so od transnacionalnih korporacij tudi zahtevale, da pomagajo reševati makroekonomske probleme s pomočjo klavzul plačilnih bilanc, protitrušnih zakonov in uvožno-izvoznih limitov.«

Na žalost večina vlad ni tako usmerjena, nasprotno – celo podpirajo aktivnosti korporacij, s tem da zmanjšujejo vladne restrikcije v zvezi z njimi. Do resnične spremembe in usmeritve aktivnosti korporacij k bolj socialnim ciljem bo prišlo le s skupnim pritiskom državljanov.

Državne pokrajinske vlade

Okoljevarstvena aktivnost Rischard Grossman in Frank Adams nas opozarjata na osnovni vir moči nasproti korporacijam. Korporacije obstajajo na osnovi ustanovnih listin, ki jih odobrijo vlade posameznih držav. Prvotno so ustanovne listine firme zavezovale, da morajo služiti splošni blaginji, če niso, so bile ustanovne listine lahko preklincane, in v nekaterih primerih se je to tudi zgodilo. Do konca 19. stoletja je korporacijam uspešno ta osnovni namen ustanovnih listin izničiti. Grossman in Adams pravita, da je prišel čas, da se državljanji ponovno vključijo v dajanje koncesij za poslovanje. Vlade držav bi lahko spodbudili, da bi sprejele pravilnik o obnašanju in delovanju korporacij, ki bi bil podlaga za nove ustanovne listine. Če bi podjetja pravilnik kršila, da bi lahko ustanovno listino preklincali. Nekateri aktivisti v ZDA si zdaj prizadevajo, da bi na tej osnovi preklincali ustanovno listino podjetju UNION Carbide.

Lokalne vlade

Podobno idejo je razvil Michael Shuman z Inštituta za politične študije (Institute for Policy Studies). Predlaga uvedbo pravilnika o postopkih med lokalnimi vladnimi uradniki, ki sestavljajo navodila za obnašanje korporacij. To bi preprečilo destruktivno tekmovanje ene skupnosti proti drugi, ki ga povzročijo korporacije, ko iščejo najbolj atraktivna mesta za svoje investicije.

Iz istega razloga poskuša Svet Kanadčanov (Council of Canadians) zavirati destruktivni učinek, ki ga ima širjenje Walmarta na kanadske skupnosti. Sestavili so seznam zahtev in lokalne uradnike spodbujajo, naj jih Walmart postavljajo v zameno za pravico, da gradi nove trgovine.

Iniciative gibanj državljanov

Gibanja državljanov bodo tista, ki bodo izvajala pritiske na vlade in neposredno na korporacije ter odločilno vplivala na pravilnike in druge mehanizme, s katerimi se bo nadzorovala odgovornost korporacij, obstaja bogata zgodovina takih gibanj državljanov v več državah. Najprej so se začela v sindikatih, verskih skupinah, skupinah kmetov, okoljevarstvenih organizacij, skupinah potrošnikov in organizacijah žensk.

(Se nadaljuje)

SKEI DOSEGEL PREKINITEV TAMOVE SKUPŠČINE

V Tamu so se v torek sestali člani skupščine sindikata kovinske in elektroindustrije v podjetju. Ugotovili so, da so predstavniki vlade in republiškega razvojnega sklada prelomili svojo obljubo: čeprav so predstavniki sindikata zagotovili, da bodo le-ti lahko sodelovali pri oblikovanju programa prestrukturiranja podjetja in pri razreševanju odprtih vprašanj, so za sredo, 3. aprila, sklicali skupščino Tama, ne da bi sindikatom poprej sploh poslali gradivo. Skupščina naj bi odločala tudi o predlogu Sklada Republike Slovenije za razvoj o stečaju Tama. Vlada in sklad sta po oceni sindikalistov s tem pokazala svoj nepartnerski odnos.

Skejevci v Tamu zato zahtevajo, naj vlada, ministrstvo za gospodarske dejavnosti, ministrstvo za delo in republiški razvojni sklad na skupščini posredujejo, da se bo ta prekinila in nadaljevala šele potem, ko bodo vsi omenjeni skupaj s sindikatom odgovorili na tale odprta vprašanja: koliko delavcev bo zaposlenih v novo nastalih podjetjih; kakšna bo usoda skupnih služb in storitvenih dejavnosti in koliko delavcev bo zaposlenih v teh službah; kakšen bo status družbe STP; kako bo razrešen problem 240

invalidnih delavcev; kakšno odškodnino bodo dobili delavci, ki jim trajno ne bo mogoče zagotoviti dela oziroma kako bo poskrbljeno za njihovo socialno varnost.

Če pristojni še pred začetkom skupščine skejevcev ne bodo odgovorili in ugodili njihovi zahtevi po preložitvi skupščine za najmanj teden dni, bodo uporabili vse oblike sindikalnega boja za zaščito delavskih pravic.

Člani najvišjega organa Skei v Tamu so poudarili, da sindikat ni zainteresiran za konfliktno razreševanje odprtih vprašanj, temveč za razumen dialog. Če bo v Tamu prišlo do konfliktov, bo prišlo zaradi nekooperativnosti pristojnih, ki bodo morali prevzeti tudi vso odgovornost za posledice takšnega razreševanja odprtih vprašanj.

P.S.

Skupščina Tama, ki se je začela v sredo ob 10 uri, je bila na zahtevo Skei prekinjena in se bo nadaljevala 17. aprila. Do tega dne bo uprava pripravila predlog prerazporeditve delavcev v zdrava jedra, ministrstva pa reševanja presežnih delavcev. Skei bo vključen v vse aktivnosti v Tamu.

DELAVCE CELJSKE ČINKARNE ČAKA ŠE »FINO ČIŠČENJE«

Člani predsedstva sveta ZSSS, Dušan Semolič, Rajko Lesjak in Gregor Miklič, so prejšnji četrtek obiskali območno organizacijo v Celju. Na pogovoru s poslovodstvom in sindikatom KNG Cinkarne Celje sta sodelovala tudi Janez Justin in Franjo Krsnik, predsednik in sekretar tega sindikata, ter Lado Kaluža in Milica Dabanovič iz območne organizacije.

»Cinkarna je opravila generalno čiščenje, fino čiščenje je bolj zahtevno, in zato še ni izvedeno,« je povedal glavni direktor Marjan Prelec, ki bo za uspešno vodenje podjetja te dni prejel priznanje občine Celje. Prelec meni, da smo v naši državi, podobno kot v Nemčiji, preveč področij socializirani. Dopustov imamo toliko, da jih številni ne moremo izkoristiti. Po njegovem mnenju so

ZDA uspešnejše od Nemčije, ker ima slednja preveč sociale in predrago delovno silo. Medtem ko je letna cena delavca v Nemčiji 60.000 mark, stane Cinkarne povprečni delavec le 24.000. Ker je cinkarnarjev 160 preveč – vseh je 1530, bilo pa jih je 2500 – je za plače treba zbrati kar precej denarja. »Teh presežnih delavcev pa Cinkarna ne zmore dati stran, ker spadajo med zaščitene,« je zaostanek pri čiščenju obrazložil Prelec.

Ko so zaposlene povabili, naj prinesejo certifikate, so jim rekli, da nihče ne bo odpuščen. Zato danes nikomur ne morejo reči, da je odveč. Tudi po opravljenem lastnini, ki naj bi bilo končano še v tem mesecu, bo Cinkarna morala poslovati racionalno. Po Prelevem mnenju bo morala izbrskati lenuhe, ki so tudi med direktorji. Cinkarna ima poklicne gasilce, ki jih kapitalisti nikjer v svetu nimajo na plačilnih seznamih. Tudi odsotnost z dela je prevelika, v povprečju je vsak dan odsotno kar dvajset odstotkov zaposlenih. Slovenski delavci so po Prelevih besedah preveč razvajeni, saj ne sprejemajo vsakega dela. Prav zato je Cinkarna obdržala samski dom, saj ne vedo, ali bodo domačini hoteli delati v tem podjetju.

Probleme povzročata preračunavanje nadur. Ker 300 delavcev dela v štirih izmenah, jih večina namesto po 40 ur naredi kar po 56 ur na teden. Nadur imajo toliko, da jih ne morejo poračunati. Ker se število nadur iz leta v leto povečuje, konec lanskega leta jih je bilo kar 15.000, bi jih po mnenju Gregorja Mikliča morali poračunati konec vsakega četrtletja. Alenka Pregelj, članica Cinkarnega poslovodstva, pa bi jih raje poračunala po šestih mesecih. Ker tolikšnega števila nadur ni mogoče poračunati, nadure občasno kar plačajo.

Tudi naša podjetja so dolžna spoštovati mednarodne konvencije o ukinutvi ali vsaj močnem zmanjšanju nočnega dela, vseh razrede, nam je povedala Lidija Jerkič. Te dni bodo uskladjali tudi eskalacijo za obračun aprilskih plač, čakajo le še na uradne podatke o inflaciji v prvih treh mesecih letošnjega leta.

ne bi povzročilo nobenih problemov. Povečanje najnižjih plač bi tudi med delavci tega podjetja lahko vzbudilo želje po povečanju vseh plač. Kar 48 zaposlenih je plačano po individualni pogodbi. Dve tretjini zato, da so plačani pošteno, tretjina pa bi po kolektivni pogodbi dobila celo več, pravi Prelec. Sindikalni zaupniki Cinkarne so se najbolj zanimali za potek pogajanj o socialnem sporazumu. Zanimal jih je tudi položaj, ki bi nastal po morebitnem neuspehu pogajanj.

Marin Žagar, predsednik Cinkarnega sindikata KNG, je nekaterim šefom podjetja očital, da se skušajo skriti za sindikat, saj mu podtikajo reševanje problemov, za katere so sami odgovorni. Drugi sindikalni zaupniki so opozorili na nevarnost prerazporeditve delavcev na nižja delovna mesta, do česar prihaja ob številnih reorganizacijah. Te se včasih izvajajo le zato, da se delavci in tudi šefi lahko premestijo na nižja delovna mesta.

Opozarjali so tudi na povečevanje obsega prostovoljnega zdravstvenega in pokojninskega zavarovanja, ki po njihovem mnenju ne smeta zamenjati obveznega zavarovanja in solidarnosti med zaposlenimi. Nadurno delo je po njihovem mnenju velik problem, saj pomeni vtikanje v zasebno življenje delavcev. Zlasti Marin Žagar je bil kritičen do obveščanja v ZSSS in odzivnosti sindikalnih funkcionarjev na probleme, ki jih zapaja v sindikatu podjetja. Dušan Semolič mu je pritril vsaj glede tega, da ZSSS ne zna dovolj popularizirati svojih uspehov. Sindikalni zaupniki Cinkarne so omenili tudi slabe odnose med delavci in šefi. Kritizirali so disciplinske postopke, češ da se ne uporabljajo le za navadne delavce.

Na vprašanje o vplivu strank na ZSSS, je Semolič povedal, da zaradi notranje demokracije nanje nobena stranka nima in ne more imeti odločilnega vpliva. Tako Dušan Semolič kot Rajko Lesjak sta se z zaupniki Cinkarne strinjala o nujnosti izboljšanja organizacije protestnih shodov. Poudarila sta tudi pomen obveščanja in preprečevanja članstva, da bi na njih sodelovalo bolj množično.

POGAJANJA O SOCIALNEM SPORAZUMU BREZ VEČJEGA NAPREDKA

Kot nam je povedal Dušan Semolič, večrajšnje nadaljevanje pogajanj o letošnjem socialnem sporazumu ni zblizalo različnih pogledov na minimalne plače in regres. Delodajalci bi bili pripravljeni podpisati le minimalne bruto plače 50.000 tolarjev, sindikati pa sedaj zahtevajo 54.000. Vladi predlagajo, naj v okviru načrtovanih ukrepov še bolj pomaga podjetjem iz tekstilne in obutvene industrije, ki po navedah delodajalcev tolikšnih plač ne zmorejo.

Predstavniki sindikatov še naprej nasprotujejo predlogu delodajalcev, po katerem bi realne plače za rastojo bruto družbenega proizvoda zaostajale za najmanj dva odstotka. Nerazčističen je tudi prag inflacije za usklajevanje izhodiščnih plač. Delodajalci želijo

še dodatno merilo za usklajevanje obračunane plačne mase.

Pogajalci pa so se dogovorili za črtanje določbe, ki je prepovedovala povečevanje plač v podjetjih, ki so prejela finančno pomoč. Zblizali so tudi poglede na omejevanje rasti plač v podjetjih, ki poslujejo s tekočo izgubo.

V ZSSS bodo po Semoličevih besedah temeljito proučili vladin predlog, ki kolektivnim pogodbam dejavnosti načelno priznava prava delitvi. Težje opredeljuje je namreč dodan predlog, po katerem bodo v dejavnostih, ki lani niso podpisale nove pogodbe, veljala razmerja plač iz splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo. Vlada dopušča izjemno možnost, da se v novih kolektivnih

pogodbah dejavnosti uveljavijo razmerja, ki so jih dejavnosti imele pred leti. V teh predlogih je mogoče videti bojazen vlade, da se bodo pogajalci v nekaterih dejavnostih dogovorili za previsoke plače, pravi Semolič. Ker se bojijo tudi posledic previsokih plač v gospodarstvu za plače, ki se napajajo iz javnih financ, zahtevajo od sindikatov, naj se odpovedo absolutni svobodi pogajanj v dejavnostih.

Delodajalci se še ne strinjajo s sindikalno zahtevo za ločeno izkazovanje plač po individualnih pogodbah, z enkrat bi pristali le na javnost teh plač v velikih in srednjih neolastninjenih podjetjih. Pogajanja se bodo nadaljevala v torek.

F. K.

Skei še napreduje

Na večrajšnih pogajanjih sta pogajalski skupini delodajalcev in sindikatov uskladjali normativni del kolektivne pogodbe. Varianti imajo le še pri minimalnem dopustu, kjer delodajalci predlagajo 18 dni, sindikati pa vztrajajo pri 20 dneh. Predsedniki sindikatov podjetij bodo z novo pogodbo dobili pravico do podatkov o vseh plačah pri delodajalcu, na način, dogovorjen v pogodbi o pogojih za delo sindikata podjetja.

Za prihodnji teden je tako ostal le še tarifni del. Za začetek bo posebna skupina izvedencev obeh strani pripravila razvrščanje v tarifne razrede, nam je povedala Lidija Jerkič. Te dni bodo uskladjali tudi eskalacijo za obračun aprilskih plač, čakajo le še na uradne podatke o inflaciji v prvih treh mesecih letošnjega leta.

DAVOR JURIČ JE NOVI PREDSEDNIK ZSSH

V petek, 29. marca, je bil v kongresni dvorani grafičnih delavcev v Zagrebu izredni kongres Zveze samostojnih sindikatov Hrvaške, ki se ga je udeležilo 134 delegatov. Delegati so sklenili, da bodo po novem vsi sindikalni delavci iz občinskih in regionalnih sindikalnih organizacij ZSSH zaposleni neposredno v zvezi. Nepremično sindikalno premoženje, ki je bilo doslej v lasti občinskih sindikalnih organizacij, bo po novem neposredna lastnina zveze.

Na kongresu so za novega predsednika Zveze samostojnih sindikatov Hrvaške izvolili Davora Jurčića. Ni član nobene politične stranke. Bil je sindikal-

ni zaupnik v javnem podjetju Dina na Krku ter sindikalni funkcionar za območje otoka Krka. Kasneje je postal predsednik sindikata EKN (Sindikata energetike, kemije in nekovinske industrije Hrvaške) pri ZSSH, od leta 1995 pa je opravljal tudi funkcijo podpredsednika ZSSH.

V poslovnem govoru je Dragutin Lesar, ki je v petih letih predsednikovanja občutno zaznamoval začetke in prve korake razvoja demokratičnega sindikalnega gibanja v Republiki Hrvaški in postal med delavci karizmatična osebnost, poudaril, da bo morala Zveza samostojnih sindikatov Hrvaške v času,

ki prihaja, še bolj agresivno nastopati na hrvaški socialni in delavski sceni. Zato so potrebni novi ljudje, ki bodo opravili to delo. ZSSH si je v preteklih petih letih izborila svoje mesto v družbi in postala njen pomemben subjekt, je dejal. Kot glavne uspehe je navedel podpis kolektivnih pogodb, uspešno zaščito delavskih pravic in zelo dobre rezultate na volitvah v svete delavcev (87 odstotkov izvoljenih članov svetov je iz ZSSH). Svoj govor na kongresu je končal z besedami: »Tisti, ki se noče bojevati za svoje pravice, si ne zasluži, da bi jih užival!«

Pavle Vrhovec

ZSSS JE PRIPRAVILA PREDLOG SEPARATA O ZAPOSLOVANJU

Ker je vlada lani pozabila na obveznost sprejetja separata socialnega sporazuma o zaposlovanju, se hoče ZSSS letos tej nevarnosti izogniti. Zaradi perečega stanja na področju zaposlovanja je socialni sporazum pripravljena podpisati le hkrati s separatom o zaposlovanju. ZSSS hoče biti konstruktivna, zato je pripravila svoj predlog vsebine tega separata, ki sta ga ta teden na redni tiskovni konferenci predstavila Dušan Semolič in Gregor Miklič. S separatom in odločnejšo politiko na njegovi podlagi bi naša država lahko bistveno zmanjšala brezposelnost.

Vladne napovedi o zmanjšanju obsega brezposelnosti po Mikličevih besedah lahko ostanejo v zraku, saj nekateri strokovnjaki opozarjajo, da se lahko število brezposelnih letos utegne povečati celo na 140.000. K temu bodo lahko prispevala velika podjetja, ki so v resnih težavah in se bodo verjetno reševala zlasti z odpuščanjem presežnih delavcev. Na povečanje nezaposelnosti bo verjetno vplivala tudi privatizacija, saj skladi zahtevajo le čimvečji dobiček. Tega pa je najlažje doseči z zmanjševanjem stroškov delovne sile. Podatki kažejo, da se zaposlenost v industriji in gospodarstvu še naprej zmanjšuje, raste le v negospodarstvu.

Tudi letošnji proračun je po Mikličevih besedah zmanjšal obseg sredstev za ak-

tivno politiko zaposlovanja. Nezaposlenost je pereča tudi zato, ker prijavitelci na zavodu že po enem letu izgubijo upanje na novo zaposlitev. Miklič meni, da tudi nezmožnost nove zaposlitve prispeva k naraščanju samomorov med Slovence, po katerih smo v evropskem vrhu. Po uradnih podatkih je na zavodu za zaposlovanje več kot 60 odstotkov prijaviteljen več kot eno leto. Kar tretjina je mlajših od 26 let, vse več je invalidov.

Separat o zaposlovanju, ki so ga pripravili v ZSSS, obsega 11 točk. Na prvem mestu je učinkovit program zmanjšanja zaposlovanja na črno, ki naj bi bistveno povečal pravno varnost zaposlenih. Drugi ukrep predvideva več denarja v proračunu za aktivno politiko zaposlovanja. Na tretjem mestu je su-

bvencioniranje prispevkov in davkov za tiste, ki delavce zaposlujejo za nedoločeni čas. V zadnjih letih sta namreč dve tretjini novih delovnih razmerij sklenjeni le za določeni čas. Davčne olajšave naj bi imeli tudi tisti, ki zaposlujejo invalide. Ti novi zaposlovanje najtjeje najdejo, saj nanjo v povprečju čakajo več kot pet let.

Država naj bi delodajalce spodbujala k zaposlovanju mlajših žensk in jih razbremenila obveznosti financiranja porodniškega dopusta.

Morala bi sprejeti novo definicijo brezposelnosti, sedanja namreč med brezposelne ne šteje tistih, ki v tednu, ko jih anketa, delajo vsaj eno uro. Med brezposelne naj bi šteli vse, ki ne zaslužijo toliko, kot znaša najnižja plača.

Anketa o brezposelnosti naj bi ugotavljala tudi tih brezposelnost. Zajamane osebe, ki so izgubile upanje na novo zaposlitev. Po uradnih statističnih podatkih je bilo leta 1995 v naši državi 5000 takšnih oseb. Zavod za zaposlovanje je lani iz evidence črtil 16.410 oseb, ki niso dobile nove zaposlitve.

Za odpravo strukturne nezaposlenosti je treba pripraviti program aktivne politike zaposlovanja (javna dela, prekvalifikacije, dousposabljanje) in delež vanje vključenih iskalcev zaposlitve povečati za 40 odstotkov. Pri programih naj bi upoštevali, da zaposlitev najtjeje najdejo starejši od 45 let in tisti brez izobrazbe. Pri razporejanju denarja za aktivno zaposlovalno politiko naj bi upoštevali tudi stanje na posameznih območjih; v Podravju je namreč brezposelnih kar 17,3 odstotka, v Kopru pa le 6,5 odstotka.

Štipendije naj bi bile otrokom delavcev dostopne enako kot kmečkim otrokom, pri katerih se upošteva katastrofski dohodek.

Slovenija naj čimprej ratificira Evropsko socialno listino in konvencijo Mednarodne organizacije dela št. 168. Po članitvi v Svet Evrope naša država ni ratificirala niti ene listine Mednarodne organizacije dela.

ZSSS bo skušala javnost opozoriti na podjetja, ki pravico do zaposlitve in pravice na njeni podlagi najbolj kršijo. Kot je dejal Albert Vodovnik, si bo Skei še naprej prizadeval, da bi njegovi zaupniki – kot zunanji pooblaščenca – dobili pravico nadzora nad urejanjem delovnih razmerij v podjetjih. Vodovnik misli, da ni na ta način bistveno vplivali na obnašanje delodajalcev. ZSSS bo v bližnji prihodnosti javnost seznanila z najhujšimi kršitvami pravic delavcev iz delovnega razmerja.

F. K.

Sindikat kovinske in elektroindustrije Slovenije, organiziran v družbah in na ravni delniške družbe Slovenskih železarn, ki so v državni lasti, na podlagi predhodnega izjavljanja zaposlenih s podpisovanjem posebnih izjav in drugih oblik opredeljevanja delavcev naslavlja na Vlado Republike Slovenije in Državni zbor naslednjo

peticijo

za pospešitev sprejema Zakona o privatizaciji pravnih oseb in premoženja v lasti Republike Slovenije (Zakona o privatizaciji državnega premoženja).

Sindikat v družbah in drugih organiziranih oblikah – tudi skupno na ravni delniške družbe Slovenske železarne – je zainteresirana stran pri urejanju ekonomskega in socialnega položaja zaposlenih.

Ker je ta v osnovi pogojen z lastninsko preobrazbo, smo se v obdobju zadnjih dveh let že večkrat obračali na državni zbor, njegove organe ter na vladne institucije, da bi zaposlenim v Slovenskih železarnah končno priznali pravico do sodelovanja pri lastninski preobrazbi oz. privatizacijskih procesih. Ta jim ni bila, kot večini državljanov Republike Slovenije, priznana z Zakonom o lastninskem preoblikovanju podjetij. S tem smo bili postavljeni v položaj drugorazrednih državljanov. Prepričanje o tem bi bilo drugačno, če bi bile kmalu po sprejemu Zakona o lastninskem preoblikovanju podjetij sprejete tudi zakonske podlage, ki bi siceršnjim časovnim zamikom, ki je morda opravičljiv, urejale tudi to področje, vendar se to ni zgodilo.

Pričakovali smo, da bomo kaj dosegli z apelom in predlogi ob sprejemanju sprememb in dopolnitve Zakona o lastninskem preoblikovanju podjetij, spomladi 1994, ali morda ob zakonu o začasnih prepovedi privatizacije pravnih oseb in premoženja v lasti Republike Slovenije, vendar na naše pobude ni bilo nobenega odziva. Po sklepu Državnega zbora, da je treba pripraviti poseben zakon, ki bi specifično urejal privatizacijo pravnih oseb in premoženja, je do tega res prišlo in smo že seznanjeni z vsebino besedila zakona, pripravljene za drugo obravnavo, ki ga je pripravilo Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj v sodelovanju z drugimi dejavniki. Ker prej nismo imeli nobenih možnosti, smo naslovnemu ministrstvu januarja letos že posredovali pobudo za dopolnitev predloga, saj je zakon v tistem delu, ki zadeva gospodarske subjekte, kot so Slovenske železarne, zelo nedorečen.

Ne glede na to pa zaposleni v Slovenskih železarnah pričakujejo, da bo že enkrat konec zavlačevanja, ki v končni posledici pomeni, da bodo možnosti lastninsko-privatizacijskega postopka, če bomo še zavlačevali, minimalne ali nikakršne. Prevladuje vtis, da gre za namerno dolgoročno zavlačevanje. Pri tem moramo kot zelo pomembno poudariti, da poteka znotraj železarn že dve leti intenziven proces privatizacije, tako različnih spremljajočih dejavnosti kot tudi družb, ki opravljajo samostojno poslovno proizvodno funkcijo. Podržavljanje Slovenskih železarn pod določenimi pogoji in razlogi, nedvomna pomoč države v sanacijskih procesih, čeprav samo na nekaterih segmentih, še ne more in ne sme biti razlog, da bi bili iz končnega lastninskega procesa izločeni ali bistveno omejeni, saj država v različnih oblikah sanira in pomaga tudi drugim podjetjem ali dejavnostim.

V pobudi, ki smo jo poslali Ministrstvu za ekonomske odnose in razvoj, smo poudarili in ponovljamo poleg priznanja splošne pravice udeležbe zaposlenih v lastninski preobrazbi tudi pravico do ustreznega plasmaja dela neizplačanih plač po kolektivnih pogodbah, ki so evidentirane in dokazljive, in zahtevo, da zakon ali vzporedni akt zagotovi končno lastninsko preobrazbo v tistih organizacijskih oblikah – gospodarskih subjektih, ki bodo dolgoročno obstajale kot gospodarski subjekti z različno lastninsko strukturo, kar pa zanesljivo ne bodo Slovenske železarne kot celota. Na to kažejo dosedanje organizacijske spremembe in namere, ki so že delno znane. Nanje pa mora sočasno odgovoriti tudi akt Slovenskih železarn: Strategija razvoja do leta 2005, ki mora nujno računati z lastninsko preobrazbo v najkrajšem času.

Podpisniki peticije menimo, da pri urejanju teh vprašanj ne gre toliko za objektivne ovire, temveč predvsem za pomanjkanje politične volje ali za morebitne posebne interese, ki so evidentni tudi pri polemičnih primerih lastninjenja nekaterih drugih, večjih ali manjših, ekonomskih subjektov v državi.

Glede na doslej obdelana vprašanja zakona menimo, da ni nobenega razloga, da bi njegov sprejem zavlačevali. Zato apeliramo na Vlado in njene organe, naj zakon takoj posreduje v obravnavo in sprejem Državnemu zboru, leta pa naj ga obravnava in sprejme čim prej.

S spoštovanjem!

Anton Motoh,

predsednik izvršnega odbora konference podružnic SKEI Slovenskih železarn

Podpis dopolnjene KP za dejavnost zdravstva in socialnega varstva

Po skoraj enoletnih pogajanjih z vlado sta 21. marca dva panožna sindikata s področja zdravstva podpisala spremembe in dopolnitve kolektivne pogodbe za dejavnost zdravstva in socialnega varstva. Vsi zaposleni v zdravstveni oziroma socialni dejavnosti so tako med drugim upravičeni do dodatka za nevarnost infekcije in za socialne stike v višini količnika 0,15 (5125 tolarjev bruto). Od 1. aprila dalje bodo prejeli tudi selektivni dodatek za posebne obremenitve in odgovornosti; gibal se bo v višini od 0,05 do 0,35 količnika. Zdravnik specialist bo tako po spremenjenju KP dobival dodatek v skupni višini 0,50 količnika oziroma 17.850 tolarjev bruto. Na sliki od leve proti desni: Erih Šerbec, predsednik republiškega sindikata za zdravstvo in socialno skrbstvo, dr. Igor Kodrič, predsednik republiškega sindikata za zdravstvo in socialno varstvo, mag. Anton Top, minister za delo, družino in socialne zadeve in dr. Božidar Voljč, minister za zdravstvo.

ČE SINDIKALNI ZAUPNIK ZARADI SINDIKALNEGA DELA IZGUBI DELO – SINDIKAT MOLČI?

Beltinka iz Beltincev je v stečajnem postopku. Nekoč je bilo v tej tovarni, ki je delala v okviru Rašice iz Gameljna, zaposlenih 380 ljudi, sedaj jih je samo še okoli 200. Obiskovalec med njimi zaman išče Benjamina Šipoša, moža, ki je veliko storil za to, da proizvodnja v tovarni še vedno teče.

Pred leti je bil v Beltinki vodja skladišča gotovih izdelkov. Ker je preudaren mož, hkrati pa tudi poštenjak od nog do glave, je bil najprej sindikalni zaupnik, kasneje pa so ga delavci dvakrat zaporedno izvolili za predsednika sindikata tekstilne in usnjarskopredelovalne industrije v podjetju.

Kriza v tekstilni industriji, ki je potrkala tudi na vrata Beltinke, je pokazala, da so si delavci za svojega predsednika izbrali pravega človeka. Čeprav je Benjamin Šipoš po naravi malce zadržan človek, je v letih agonije tovarne pošteno in preudarno zastopal interese delavcev in podjetja ter tako prispeval k temu, da nekateri posamezniki takrat niso tovarne še bolj uničili in ogoljufali delavcev.

Po volji delavcev je bil takrat tudi član upravnega odbora Beltinke. Ker se je boril za delavske pravice, je prišel v bolj ali manj odkrit konflikt z vodilnimi v podjetju. Ne da bi ga poprej kaj vprašala, ga je zato tedanja direktorica tudi premestila iz skladišča, kjer je bil nenehno v stiku z delavci, v komercialno za nabavne referenta. Za enako plačo, kot jo je imel kot vodja skladišča, je bil tako vodilnim "bolj na očeh", kakor so nekateri pravili.

Ko se je zaradi slabega vodenja Beltinka začela potapljati, je Benjamin Šipoš skupaj s sindikalisti iz območnega sveta sodeloval pri izpeljavi sklepa zbora delavcev, da je treba direktorico

odstaviti in imenovati novega vršilca dolžnosti direktorja. Po zamjeni vodstva je upravni odbor, v katerem je bil tudi Benjamin Šipoš, vse delavce poslal za nekaj dni domov na čakanje, vodenje podjetja pa zaupal Šport inženjingu in še neki finančni firmi.

Ko je novo vodstvo začelo klicati delavce nazaj na delo, Benjamin Šipoš ni dobil poziva. Ko smo ga tedaj povprašali, zakaj se ne pritoži, saj ga kot sindikalnega zaupnika ne morejo opredeliti za trajno presežnega delavca, je dejal, da mora ostati solidaren z drugimi delavci in da se ne more boriti za svoje privilegije, ampak za pravice vseh delavcev.

Sedemnajstega avgusta 1994 je sodišče v Murski Soboti uvedlo za Beltinko stečajni postopek. Stečajni upravitelj je poklical nazaj na delo nekaj več kot 200 dela-

vecev, vendar Benjamina Šipoša ponovno ni bilo med njimi, čeprav so drugi komercialisti ohranili delo. Stečajni upravitelj je seveda poklical nazaj na delo tiste delavce, ki so jih izbrali vodilni v podjetju.

Benjamin Šipoš je nekaj časa čakal, nato pa se je sam pri nekaterih svojih sodelavcih (ti so ga dotlej, dokler sami niso prevzeli vodilnih mest, spodbujali pri sindikalnem delu) pozanimal, ali je zanj v Beltinki še kakšno delo. Povedali so mu, da je še prosto delovno mesto v šivalnici za šivalnim strojem. Tega dela seveda ni mogel sprejeti, saj ne zna šivati in ne bi dosegal norme. Poleg tega pa je dobil tudi občutek, da so mu to delo ponudili v upanju in prepričanju, da ga bo odklonil. Očitno sedanja garnitura, ki je prišla na čelo Beltinke v stečaju tudi po zaslugi sindikata, ni zainteresirana,

Benjamin Šipoš: Izgubljena socialna varnost edina nagrada za pošteno sindikalno delo

da bi v podjetju zopet začel delovati sindikat.

Tako je prvi mož sindikata v

Beltinki po 11 letih dela v tovarni ostal brezposeln, v Beltinki v stečaju pa sindikat ne deluje.

Benjamin Šipoš se je nato začel prijavljati na razpise za prosta delovna mesta v Pomurju. Čeprav je poslal več kot 30 prijav, službe ni dobil. Res je, da je v Pomurju že 10 tisoč brezposelnih in da je službo težko dobiti. Res pa je tudi, da sindikalni zaupniki danes mnogo težje dobijo novo zaposlitev kot drugi delavci.

Leto dni je Benjamin Šipoš prejemal denarno nadomestilo za čas brezposelnosti, nato pa še šest mesecev denarno pomoč. Prejšnji mesec je ostal brez vseh dohodkov, zato je bil na centru za socialno delo prisiljen zaprositi za pomoč. Ima namreč tri otroke, žena, ki dela v Muri, pa tudi ne zasluži veliko.

Zgodba Benjamina Šipoša dokazuje, da delodajalci in država še vedno ne dojemajo, kako odgovorno in družbeno koristno delo opravljajo sindikalni zaupniki. Brez njih po normalni poti sploh ne bi bilo mogoče reševati hudih družbenih konfliktov v podjetjih. V razvitem svetu, kamor Slovenija očitno še ne sodi, je delo sindikalnih zaupnikov vsaj tako cenjeno in spoštovano kot delo dobrih menedžerjev ali politikov.

Vendar pa je bolj kot to zaskrbljujoče, da svojega izjemno

izpostavljenega in uspešnega sindikalnega delavca ni uspel zaščititi sindikat. Sindikat bi preprosto moral biti sposoben zagotoviti socialno varnost svojem funkcionarju, za katerega je več kot očitno, da jo je izgubil zaradi sindikalnega dela. Ali ima sindikat tako majhen vpliv pri delodajalcih, s katerimi se sicer veliko pogaja? Ali sindikat nima lastnih sredstev vsaj za stipendiranje ali prekvalifikacijo, s čimer bi interveniral v takšnih primerih? Ali sindikat nima vsaj sklada solidarnostne pomoči, da bi priskočil na pomoč zaupniku v težavah? Ali so sindikati storili dovolj, da bi bila socialna varnost sindikalnih zaupnikov ustrezno zavarovana z zakoni in kolektivnimi pogo-dbami?

V tej zgodbi ne gre samo za Benjamina Šipoša, ki že sam išče izhod iz težav, v katere ga je pripeljal sindikalno delo, pač pa za mnogo več. Ravnanje Sindikata tekstilne in usnjarskopredelovalne industrije Slovenije skupaj z območno organizacijo in celotno zvezo bo v tem primeru najbolje pokazalo, kaj zaupniki lahko pričakujejo od njega, če se zaradi sindikalnega dela znajdejo v nemilosti pri delodajalcih. Tu stoji ali pade vsak sindikat!

Tomaž Kšela

VITODRAG PUKL NI POMAGAL EMOVIM DELAVCEM

Vitodraga Pukla, predsednika odbora državnega zbora za notranjo politiko in pravosodje, je celjska območna organizacija ZSSS lani junija seznanila s hudimi kršitvami pravic delavcev Emovih družb. Ker se od takrat ni zgodilo prav nič, smo prisiljeni probleme še enkrat posredovati javnosti, je na tiskovni konferenci prejšnji teden povedal sekretar te organizacije Lado Kaluža. Večjemu številu delavcev bivšega Ema je območna organizacija na sodišču iztožila pravico do plač in drugih prejemkov. Zaradi reorganizacij v naslednjih tega nekdanjega velikega sistema pa delavci sodnih odločb ne morejo vnovčiti. Premoženje je namreč prešlo na Sklad ali pa je že prodano.

Delavce bivšega matičnega podjetja Emo so zaradi številnih reorganizacij večkrat prerazporejali iz družbe v družbo, tudi večkrat v letu, ne da jim bi izdali ustrezne sklepe. Ker so nekatere družbe končale v stečaju, so delavci ostali brez odpravnin in izplačil premalo izplačanih plač. Mogoče za kamuflažo so vse Emove družbe delavcem izdajale

zadolžnice za premalo izplačane plače, nominirane v ekujih, ki pa niso imele nobenega pokritja.

Gospodarski položaj Ema p. o., njegove naslednice Ema d. o. o. in njegovih hčerinskih družb so reševali s hudim kršenjem najosnovnejših pravic delavcev. Nič boljše ni bilo niti potem, ko je Emo postal last Sklada, saj novi lastnik

ni hotel prevzeti plačila delavskih terjatev. Nove družbe so bile ustanovljene praktično brez kapitala, kljub temu pa so prevzemale prerazporejene delavce. Ko so prišle v stečaj, je vsakdo lahko izračunal, da stečajne mase za poplačilo delavskih terjatev ni.

Vitodrag Pukl je delavcem veliko obljubljal, zato mu je celjska območna organizacija ZSSS poslala nekaj kilogramov gradiva. Čeprav so uporabili tudi druge poti, položaj ni nič boljši, pravi Kaluža. Ker politiki ne naredijo ničesar, je očitno, da so opisane razmere zanje normalna sestavina tranzicije. Kot v posmeh naši pravni državi je Emo Eterna v zadnjem mesecu izdala kar 237 odločb o prenehanju delovnega razmerja na povsem enakem obrazcu.

Med njimi je bilo kar 40 zaščitnih kategorij, porodnic, invalidov in tistih z nezaposlenimi zakonci. Vse to je za Kalužo dokaz, da je odpuščanje delavcev še naprej osrednja vsebina sleherne sanacije. Prav zato nezaposlenost na Celjskem še naprej narašča, območje je že na četrtem mestu v državi.

Na celjskem območju je bilo lani kar 13 stečajev, prisilnih poravnjav in likvidacij, v katerih je območna organizacija ZSSS zastopala skoraj 3000 zaposlenih. V letošnjem letu so šla v stečaj že štiri podjetja, Suvita, Sugros, Tami in Montana. Na tej poti sta Bohor iz Mestinj in obrat Dekorativne iz Laškega, mogoče še kdo. Kratko so potegnili delavci nekdanjega Ingradra, ki so jih med prisilno poravnavo prepričali,

naj svoje terjatve spremenijo v lastniške deleže. Premoženje pa so medtem razprodali. Za delavce tega podjetja je območna organizacija vložila že več kot 200 tožb.

Probleme presežnih delavcev je povečal tudi 51. člen stečajnega zakona, saj ga je ustavno sodišče le suspendiralo, zakonodajalec pa še vedno ni uredil pravic delavcev, ki na njegovi podlagi izgubijo delo. Uveljavljanje terjatev delavcev so oteževali tudi stečajni upravitelji, saj so delavci in sindikati le pri njih lahko dobili podatke za vlaganje tožb. Stanje na celjskem območju je torej vse prej kot spodbudno. Sreča je le, da imajo v Celju tudi firme, kot je Cinkarna, kjer so problem le nadure in izmenjsko delo, je zaključil Lado Kaluža.

F. K.

AGROTEHNIKINIM DELAVCEM DESET LET NISO UREJALI POKOJNINSKEGA ZAVAROVANJA

Pred mesecem dni smo poročali o nezavidljivem položaju delavcev Agrotehnik. Zaradi slabega gospodarjenja je podjetje te dni prešlo v last Sklada, ki je za vršilca dolžnosti direktorja namesto Petra Roglja imenoval Zvoneta Gosarja. Zaposleni so prejšnji mesec dobili plače za december. Pripravljen je tudi obračun

januarskih plač, le denarja zanje ni, saj ni nobenih prilivov, nam je povedal Sandi Bartol, sekretar sindikata delavcev trgovine.

Sindikat je ta teden v podjetje povabil inšpektorico zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Marjano Bosnič. Razlog za povabilo je neurejena evidenca plač in zava-

rovalne dobe za Agrotehnikine delavce, saj podjetje že od leta 1987 zavodu ni dostavljalo obrazca M-4, brez katerega zavarovanci ne morejo urejati pokojninskega zavarovanja. Da je tako, so delavci ugotovili povsem slučajno, ko so nekateri njihovi kolegi začeli urejati svojo upokojitev. Izvedeli so tudi, da omenjena

inšpektorica že pomaga zaposlenim v sosednji Grudi, ki je pred leti bila z Agrotehniko v sestavljenem podjetju. Pomoč je obljubila tudi zaposlenim v Agrotehniku, da bodo z ročnim vnašanjem podatkov v predpisane obrazce (originalnih je zmanjkalo že pred leti) prišli do manjkajočih listin.

Za skoraj desetletno zamudo pri prijavljanju izplačanih osebnih dohodkov in zavarovalne dobe je po besedah Agrotehnikinih sindikalistov verjetno najbolj odgovoren Peter Rogelj, njihov donedavni vršilec dolžnosti direktorja. Prav on je leta 1987, ko je podjetje zavodu nehalo pošiljati obrazce M-4, bil operativno zadolžen za obračun osebnih dohodkov. Odgovorni so seveda tudi njegovi bivši nadrejeni, saj so očitno tolerirali njegovo neodgovorno delo. Zaradi tega je Rogelj po nepreverjenih podatkih bil le enkrat na disciplinski. Zadeva meče čudno luč tudi na po-

kojninski zavod, saj v teh devetih letih ni razčistil položaja zavarovancev, leta 1987 jih je bilo več kot 600, za katere mu je podjetje nakazovalo prispevke.

Kot nam je povedal Sandi Bartol, bo sindikat delavcev trgovine zoper Petra Roglja vložil kazensko ovadbo, saj je vedoma zanemarljivo od temeljnih pravic zaposlenih. Sindikat bo organe pregona obvestil tudi o nevarnosti, da bi sedanji in bivši delavci Agrotehnik sploh ne mogli urediti svoje upokojitve. Prav to bi se namreč lahko zgodilo, če bi podjetje šlo v stečaj - listin o plačanih prispevkih stečajniki niso dolžni hraniti.

F. K.

Po več stoletjih ponovno

PROTESTANTSKI KATEKIZEM

na Slovenskem.

Knjiga s 500 stranmi kot
– dialog med posameznikom in religijo,
– med teologijo in humanistično znanostjo in
– med Cerkvijo in družbo.

Dodatek v Protestantem katekizmu prinaša:
– vse predgovore v delih slovenskih protestantskih piscev v sodobnem slovenskem knjižnem jeziku (Trubar, Dalmatin in prekmurski protestantski esej),
– fotografije vseh slovenskih evangeličanskih cerkva s temeljnimi zgodovinskimi podatki.

Založnika sta ČZP Enotnost in Evangeličanska cerkev v Sloveniji. Cena knjige je 10.000 SIT. Možnost plačila v dveh obrokih: prvi ob prevzemu knjige in drugi s položnico naslednji mesec.

Naročilo pošljite na naslov ČZP Enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4. Knjigo naročite lahko tudi po telefonu 061/321-255, 061/1310-033 in po faksu 311-956.

REFORMO POKOJNINSKEGA SISTEMA V ITALIJI SO PREDLAGALI SINDIKATI UPOKOJENCEV

Delegacija Sindikata upokojencev Slovenije, v kateri sta bila predsednik Ivan Kramer in sekretarka Vanda Rečeta, se je pred kratkim z vodstvom Sindikata upokojencev CGIL Furlanije - Julijske Krajine v Trstu pogovarjala o izkušnjah pri reformi italijanskega pokojninskega sistema. Tu povzemamo le tisto, kar bi kazalo presaditi v naše razmere.

Reforma italijanskega pokojninskega sistema je predlagal sindikat upokojencev, ki je svoj predlog najprej poslal v razpravo drugim panožnim sindikatom. Po temeljiti razpravi, ki je v sindikalnih organizacijah trajala 15 let, so bile o predlogu postavljene meje, od katerih celotno sindikalno gibanje ni bilo pripravljeno odstopiti. Seveda pa kljub tej sindikalni enotnosti vsi niso bili za takšno reformo. Proti njej so bile predvsem italijanske politične stranke na desnici, ki so hotele, da bi Italija imela šibak javni pokojninski sistem in močan privatni - prostovoljni sistem. Po oceni italijanskih sindikalistov je bila za uspešen sprejem zakona o

spremembah pokojninskega sistema bistvena povezava med aktivnimi delavci in upokojenci v okviru sindikalne organizacije, saj je omogočila nacionalni konsenz. Njihova izkušnja bi po njihovem mnenju lahko pomagala pri iskanju formul za reformo pokojninskega sistema tudi v Sloveniji.

Sindikat upokojencev pri konfederaciji CGIL Italije obstaja že od leta 1946. Vedno je bil eden od samostojnih sindikatov dejavnosti. Upokojenci se v sindikate včlanjujejo množično, tvorijo tudi do šestdeset odstotkov članstva posameznih sindikalnih konfederacij.

Ključ uspešnega dela sindikata upokojencev je po mnenju generalnega sekretarja Paludetta v pomehu, ki mu ga daje konfederacija. Sindikalne konfederacije v Italiji so k sreči spoznale, kako pomembna je povezava med aktivnimi delavci in upokojenci v okviru sindikata. Upokojenci se zato praktično ne povezujejo v razna upokojenska društva in politične stranke. Nenazadnje pa imajo sindikalne konfederacije

v italijanskem ekonomsko-socialnem svetu CNEL tudi veliko večjo težo pri pogajanjih, ker zastopajo tudi interese upokojencev. Na opozorilo Ivana Kramerja, da se v nekaterih panožnih sindikatih v ZSSS pojavljajo težnje po organiziranju sindikatov upokojencev znotraj panožnega sindikata, so italijanski kolegi menili, da je to slabo zaradi prevelike razdrobljenosti upokojenskega sindikata. Seveda pa je to tudi neprimerljivo v italijanskimi razmerami. Tam namreč zaposleni najprej izražajo pripadnost konfederaciji CGIL in šele nato panožnemu sindikatu.

Obe strani sta se dogovorili za pogostejšo izmenjavo izkušenj, italijanski kolegi bodo našim pomagali tudi z organizacijskimi nasveti. Podrobneje jih bodo seznanili z različnimi oblikami pomoči svojim članom, ostarelim, invalidom, razreševanjem socialnih in zdravstvenih vprašanj ter organiziranjem prostega časa. V Sindikatu upokojencev Italije pri CGIL opravijo večino dela njegovi prostovoljci.

Pavle Vrhovec

4. aprila 1996

Sindikalna lista

Prvi del

april 1996

1. Dnevnice
 - cela dnevnic (nad 12 do vključno 24 ur odsotnosti) 3.500,00
 - polovična dnevnic (nad 8 do 12 ur odsotnosti) 1.750,00
 - znižana dnevnic (od 6 do 8 ur, če se potovanje začne dve uri pred začetkom delovnega časa in konča dve uri po njem) 1.218,00
2. Kilometrini (od 1. 3. 96 dalje) 24,66
3. Ločeno življenje 44.766,00
4. Prenosišče - Povračilo stroškov prenočevanja do višine zneska po predloženem računu, ki ga odobri delodajalec
5. Regres za prehrano 11.191,00

Drugi del

V drugem delu objavljamo povprečno plačo za obdobje november 95-januar 96 kot osnovno za uveljavljanje pravic iz neposredne skupne porabe. Povprečna plača v preteklih treh mesecih v gospodarstvu Slovenije znaša 71.728 SIT.

1. Jubilejne nagrade
 - za 10 let 35.864,00
 - za 20 let 53.796,00
 - za 30 let 71.728,00
 2. Nagrada ob upokojitvi 215.184,00
 3. Solidarnostne pomoči 71.728,00
- Vir: Zavod RS za statistiko
Strokovna služba ZSSS

Opomba:

Objavljena višina nagrade ob upokojitvi je rezultat kolektivnega pogajanja. Sprejeta sprememba uredbe Vlade RS o stroških, ki se priznavajo kot odhodek (Ur. l. RS, št. 7/95), pa omogoča to nagrado do višine treh bruto plač v gospodarstvu RS.

Izhodiščne plače po Splošni kolektivni pogodbi za gospodarstvo April, maj, junij 1996

Izhodiščne plače za gospodarstvo in relativna razmerja tarifnih razredov so določena na osnovi 1. in 2. točke tarifne priloge k Splošni kolektivni pogodbi za gospodarstvo za leto 1995 (Ur. l. RS, št. 22/95):

Tarifni razred	Izhodiščna plača (v SIT)
I. enostavna dela	45.206
II. manj zahtevna dela	49.727
III. srednje zahtevna dela	55.603
IV. zahtevna dela	61.932
V. bolj zahtevna dela	70.069
VI. zelo zahtevna dela	83.631
VII. visoko zahtevna dela	94.933
VIII. najbolj zahtevna dela	113.015
IX. izjemno zahtevna dela	135.618

Valorizacijski faktor znaša 1,026.

KAJ DELAJO

V območnih organizacijah

Zasavje

Če v nesreči nisi sam...

Stečaj podjetja **Zaščita Zagorje ob Savi** je po dveh letih zaključen. V preteklem tednu so bivši člani sindikata Zaščite in Območni organizaciji ZSSS Zasavje prejeli drugi del izplačil neizplačanih plač, regresa in drugih nadomestil, ki jih je sindikat uspel za svoje člane uveljaviti preko stečajnega postopka.

Čedalje več jih ostaja samih s sindikatom...

Člani **Območne konference ZSSS Zasavje** so se pretekli teden v razširjeni sestavi zbrali na svoji drugi seji. Najprej so obširno obravnavali aktualne naloge sindikalnih organizacij v Zasavju, kjer so v ospredje postavili **zastažujoče razmere na področju nezaposlenosti**, saj po številnih stečajih na delo čaka v Hrastniku 565, v Trbovljah 1.614 in v Zagorju ob Savi 1.072 nezaposlenih. Gmotne in socialne razmere se v zasavskih dolinah zaostrejujejo in dosegajo vrelišče na socialnem področju, kjer delavci ostajajo sami s sindikatom pri razreševanju svojih problemov.

Člani konference so več časa in zaključkov namenili **vlogi in mestu sindikata v novonastalih lastninskih razmerjih**, še posebej pri krepitvi svetov delavcev. Člani konference so še posebej prizadeto razpravljali ob dejstvu, da je območni sindikat samo v lanskem letu moral uveljavljati pred stečajnimi upravitelji ali pred sodišči **zahteve za 1.528 svojih članov**, pred organi v podjetjih in raznimi sodišči pa **624 članov**. Konferenca je bila enotna, da je treba ob nastalih ekonomskih, socialnih in pravnih razmerah zaostriiti organizacijsko in mobilizacijsko odgovornost vodstev sindikatov na vseh ravneh organiziranja ter zagotoviti celovitejši pretok informacij.

Lučka Böhm je članom konference strokovno in analitično predstavila aktivnosti ZSSS na področju socialnega, zdravstvenega in invalidsko-pokojninskega sistema, član predsedstva ZSSS **Brane Mišič** pa pogajalske osnove ZSSS pri sklepanju socialnega sporazuma za leto 1996 in oceno razmer pri sklepanju kolektivnih pogodb.

Člani konference so v nadaljevanju svojega dela obravnavali in sprejeli še poročilo nadzornega odbora o finančno-materialnem poslovanju svoje organizacije, zaključni račun OO ZSSS Zasavje za leto 1995 ter sprejeli finančno osnovo za tekoče leto.

Območna organizacija ZSSS Zasavje bo tudi letos organizirala - s sodelovanjem sindikatov podjetij in družb ter kulturnih skupin - tradicionalno prvomajsko kresovanje, množično srečanje članov sindikata, delavcev in občanov. Pri tej točki je bilo kar dosti polemične razprave, kako projektno pripraviti prireditve.

Zgleden primer vzajemnosti in solidarnosti

Skupščina sklada **solidarnostne posmrtninske samopomoči**, ki jo sestavljajo predstavniki Društva upokojevcov in sindikatov iz Trbovelj, je imela letno sejo. Predsednik sklada **Janez Malovrh** je v obširnem poročilu orisal delo sklada, ki deluje že 22 let in trenutno vključuje 10.900 članov iz vrst zaposlenih in upokojevcov. Letna članarina znaša 1.600 tolarjev, posmrtnina za leto 1996 pa 80.000 tolarjev. Sklad je do sedaj izplačal 418 solidarnostnih posmrtninskih samopomoči in tako v marsikaterem primeru blažil stiske, v katerih so se znašli svojci umrlih.

Skupščina sklada je soglasno sprejela zaključni račun sklada ter finančni načrt za tekoče leto.

Za velike napore, ki jih vlagajo pri delu sklada, je skupščina izrekla **priznanje** svojemu izvršnemu odboru in tajniku **Timetu Lenarčiču** ter **Društvu upokojevcov Trbovlje**, kjer sklad deluje. Trboveljski sklad posmrtninske samopomoči dokazuje vzajemnost in solidarnost zaposlenih in upokojevcov, kar je prav gotovo eden redkih primerov v Sloveniji.

Ciril Urek, sekretar

IZ KAOSA Z ENOTNIM SISTEMOM

»Enotni plačilni sistem, ki je veljal v Republiki Sloveniji do leta 1993 glede določanja osnov za plače, je počil z zakonom o poslancih, zakonom o vladi, zakonom o sodnikih, zakonom o Ustavnem sodišču, zakonom o Računskem sodišču in še naprej poka z zakonom o zdravnikih,« piše v sporočilu za javnost, ki ga je v imenu Sindikata državnih in družbenih organov (SDDO) podpisal sekretar njegovega republiškega odbora **Drago Ščernjavič**.

»Odgovornost za tako plačilno in politično elitizacijo določenih skupin nosijo najprej poslanci Državnega zbora, potem Vlada RS, nenazadnje pa tudi Ustavno sodišče, ki pobude ROS za odpravo spornih členov zakonov glede določanja različnih osnov plač leta 1993 ni sprejelo, temveč zavrnilo,« nadaljuje Ščernjavič. »ROS vztraja na stališču, da bi morali ponovno vzpostaviti enoten plačilni sistem v celotnem javnem sektorju, kjer nobena skupina - ne poslanci, ministri in sodniki ne zdravniki in zobozdravniki - nimajo pravice izstopati in še nadaljevati z drobljenjem plačilnega sistema.«

Kot v sporočilu za javnost dalje ugotavlja SDDO, »smo v stanju vedno večje neprimerljivosti osnov za določanje plač in kaotičnosti poklicnih primerjav, zato pa tudi pred širšimi in globljimi socialnimi konflikti. V takšnem stanju je nesprejemljivo stališče predsednika Vlade RS za dne 28. 3. 1996 na gospodarskem kolegiju, da so dodatne zahteve o povišanju plač s strani negospodarskih sindikatov nerazumne in da vodijo državo v dodatne težave. Obratno: v dodatne težave vodi politika vlade in poslancev, kar se odraža v nesprejemljivih osnovah in razmerjih. Prav v kabinetu predsednika vlade je razmerje najnižje in najvišje plače poraslo z 1:12,9 v

letu 1993 na kar 1:19,8 v letu 1995«. Razmerja so se povečala tudi v sodni in zakonodajalni veji oblasti.

»Dodatne težave sta v zadnjih dveh letih naredila vlada in državni zbor z določanjem različnih osnov in nesprejemljivimi razmerji plač. Takšnih razmerij ne poznajo nikjer v Evropi! Za nameček pa se drobitev in izstopanje iz obstoječega plačilnega sistema pospešeno nadaljuje,« opozarja SDDO in sprajhuje: »Zakaj Državni zbor ne obravnava analize Vlade RS o učinkih zakona o razmerjih plač in na teh ugotovitvah opredeli celovito politiko v javnem sektorju? Zakaj posamezne poslanske skupine v tej situaciji raje pristavljajo volilne piskrčke (SLS) in se zavzemajo za parcialne rešitve ter se prilizujejo raznim poklicnim skupinam? Sprašujemo se tudi, zakaj ves čas stavke zdravnikov ne vlada ne minister za zdravstvo ne predsednik stavkovnega odbora Fidesa ne postrežejo javnosti s podatki o dejanskih plačah z vsemi dodatki, pogodbami o delu, avtorskimi honorarji in drugimi možnostmi zaslužkov v zdravstvu! Predsednik stavkovnega odbora v Nedelu (24. 3. 1996) sporoča, da specialist v Kliničnem centru zasluži 307.530 tolarjev bruto plače. Ali to drži? So specialisti, ki dobijo

na mesec tudi 500.000 SIT. Kdo koga zavaja?

Ocenjujemo, da je stanje vedno bolj kaotično. Zato zahtevamo takšno politiko Vlade in zahtevamo, naj Vlada in Državni zbor zagotavljata enoten sistem pri določanju osnov za plače. Vlada je imela namero, poslanci Državnega zbora pa

imajo takoj možnost, da vnavajo vladno analizo o plačah in po hitrem postopku sprejmejo zakon o javnih uslužbenecih, nastaja že dve leti in bi bi tavljal enotnost in primerljivost osnov in sistema plač v celotnem javnem sektorju,« kot pravi SDDO.

Pomembne »podrobnosti«

Stanka Tutta iz službe za stike z javnostjo pri ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve nam je poslala naslednje »sporočilo za javnost«:

1. Odbor za spremljanje kolektivne pogodbe za negospodarske dejavnosti se je na seji 1. 4. 1996 seznanil s strokovnimi izhodišči sprememb sistema plač zaposlenih v javnem sektorju v RS. Dogovorjeno je bilo, da sindikati negospodarskih dejavnosti oblikujejo svoja stališča do predlaganih sprememb do konca aprila 1996.

2. Odbor je obravnaval tudi predlog sprememb in dopolnitev aneksa h kolektivni pogodbi za negospodarske dejavnosti, ki so ga pretekli teden posredovali sindikati negospodarskega sektorja. Dogovorjeno je bilo, da se prične pogajanja neposredno po četrtkovi seji Vlade RS.

3. Odbor je sklenil, da preko sporočila za javnost posreduje skupno stališče v zvezi s članstvom sindikalnih zaupnikov v svetih zavoda. To stališče je naslednje:

Volilna pravica je ustavna pravica, ki jo je možno urejati le z zakonom. Veljavna zakonska ureditev ne pozna omejitve pasivne volilne pravice za sindikalne zaupnike, zato je ni možno omejevati s podzakonskimi splošnimi akti. Sindikalni zaupniki so lahko izvoljeni v svete zavodov skladno z zakonom.

Po čem smo (pre)živeli? Ocenjeni življenjski stroški tri- in štiričlanske družine

MAREC 1996

Skupina dobrin iz košarice	tričlanska delavska družina			štiričlanska delavska družina			indeks cen življenjskih potrebščin III. 96/XI. 95	indeks cen življenjskih potrebščin III. 96/II. 95	indeks cen življenjskih potrebščin III. 96/III. 95
	poprečni stroški	minimalni stroški	mini. mes. stroški	poprečni stroški	minimalni stroški	mini. mes. stroški			
1. Hrana	49.196.03	37.667.34	37.667.34	61.000.67	45.891.29	45.891.29	109.00	102.40	100.00
2. Pijača	7.216.06	2.640.87	2.640.87	7.268.82	2.663.49	2.663.49	103.10	101.20	100.00
3. Kajenje	4.671.25	2.525.00	2.525.00	4.671.25	2.525.00	2.525.00	101.00	100.00	100.00
4. Oblačila	23.612.03	14.585.15	701.91	29.012.80	17.968.37	774.17	101.90	101.10	100.00
5. Obutev	5.334.81	4.066.70	0.00	6.294.17	4.522.81	0.00	100.60	100.20	100.00
6. Stanovanje	17.198.38	12.359.46	9.308.29	21.008.43	14.885.15	11.191.63	113.60	103.30	100.00
7. Ogrevanje, razsvetljava	18.515.51	12.925.30	11.193.62	22.885.59	15.446.50	13.365.67	98.40	98.90	100.00
8. Gospodinjinska oprema	11.224.54	5.965.32	0.00	13.352.85	6.922.03	0.00	101.90	100.30	100.00
9. Higijena, zdravstvena nega	12.936.60	10.833.49	7.655.35	14.582.20	12.096.86	8.902.09	102.30	100.40	100.00
10. Izobr., kultura, razvedrilo	23.788.62	10.016.70	5.870.64	27.012.16	11.216.72	6.037.97	104.80	101.30	100.00
11. Prometna sr. in storitve	28.013.84	10.099.32	4.557.69	34.690.59	13.227.01	5.044.28	104.70	102.10	100.00
12. Razni predmeti in storitve	3.470.75	2.084.03	0.00	4.322.43	2.318.17	0.00	105.20	101.60	100.00
13. Drugi izdatki	35.499.14	8.711.85	7.670.86	38.175.98	9.009.28	7.670.86	105.20	101.60	100.00
SKUPAJ (v SIT)	240.677.56	134.480.53	89.791.58	284.277.94	158.692.70	104.066.46			
stopnja rasti košaric III. 96/XI. 95	4.94	5.15	6.13	4.98	5.21	6.24			
stopnja rasti košaric III. 96/II. 95	1.42	1.41	1.58	1.43	1.43	1.60			
stopnja rasti košaric III. 96/III. 95	3.97	4.08	4.08	4.01	4.14	4.89			

Struktura življenjskih stroškov
Mesec: MAREC 1996

	20.44	28.01	41.95	21.46	28.92	44.10
1. Hrana	20.44	28.01	41.95	21.46	28.92	44.10
2. Pijača	3.00	1.96	2.94	2.56	1.68	2.56
3. Kajenje	1.94	1.88	2.81	1.64	1.59	2.43
4. Oblačila	9.81	10.85	0.78	10.21	11.32	0.74
5. Obutev	2.22	3.02	0.00	2.21	2.85	0.00
6. Stanovanje	7.15	9.19	10.37	7.39	9.38	10.75
7. Ogrevanje, razsvetljava	7.69	9.61	12.47	8.05	9.73	12.84
8. Gospodinjinska oprema	4.66	4.44	0.00	4.70	4.36	0.00
9. Higijena, zdravstvena nega	5.38	8.06	8.53	5.13	7.62	8.55
10. Izobr., kultura, razvedrilo	9.88	7.45	6.54	9.50	7.07	5.80
11. Prometna sr. in storitve	11.64	7.51	5.08	12.20	8.33	4.85
12. Razni predmeti in storitve	1.44	1.55	0.00	1.52	1.46	0.00
13. Drugi izdatki	14.75	6.48	8.54	13.43	5.68	7.37
SKUPAJ:	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

Vir: Statistični urad Republike Slovenije

Izračun: Strokovna služba Sveta ZSSS

KOMENTAR:

Po podatkih statističnega urada so se drobnoprodajne cene v letu 1995 v primerjavi z letom 1994 v marcu povišale za kar 1,3 odstotka, oziroma za 9,3 odstotka v primerjavi z lanskim marcem. Cene življenjskih potrebščin pa so v prvem mesecu narasle za 1,6 odstotka, kar pomeni, da so se v primerjavi z decembrom 1995 povišale za 4,2 odstotka.

V letošnjem marcu se je šest let življenjskih potrebščin, ki jih objavljamo v Delavski listi, povečalo za 1,41 odstotka. Najbolj sta se podražila minimalni (nujni) košarici.

V marcu so se zlasti narasle cene hrane in stroškov v zvezi s sodelovanjem.

Strokovna služba

Ivan Nerad,
predsednik uprave
SKB:

V ČASU, KO SEM BIL PREDSEDNIK

UPRAVNEGA
POROČILA
VEDEL PA

ODBORA TAMA,
SOVE SE NI BILO,
SEM, DA SPREMLJAJO
POSLOVANJE

Prav zato, ker smo majhna država in ker tistega, kar proizvedemo, ne moremo absorbirati na domačem trgu, moramo biti odprta država. To lahko sicer izredno negativno deluje, vendar pa moramo zakone in sistemske rešitve postaviti tako, da bomo ohranili primerno mero ekonomske in politične samostojnosti.

PANORAMA

*Divjaški način
konsolidacije
kapitala mimo
organiziranega
trga
vrednostnih
papierjev*

**URE TIKTAKAJO,
KAZALCI PA
STOJILJO...**

*Kdo je Dare Sadar, ki
povzroča glavobole
regulatorjem trga
vrednostnih papierjev in
slovenskim bankam •
Privatizacijska oligarhija je
prevzela agencijo za trg
vrednostnih papierjev*

Vojna na trgu vrednostnih papierjev se nadaljuje. Prejšnji teden smo bili priča novim tiskovnim konferencam in novim sporočilom za javnost. Glavna protagonist sta bila še naprej poslovni sistem Dadas d.d. in agencija za trg vrednostnih papierjev. Zaenkrat je postalo jasno, da je v Sloveniji konec delniškega trga in da se nadaljuje divjaški način konsolidacije kapitala mimo organiziranega trga vrednostnih papierjev. Poskusi regulatorjev trga so smešni in prepozni.

**JAVNA RABA
KNJIŽNEGA
JEZIKA**

"Vsi se strinjamo, da je knjižni jezik najprej strokovno vprašanje, vendar pa se globoko zavedajmo, da je tudi eno izmed ključnih političnih vprašanj, zato ga je potrebno praktično uporabno definirati v ustavi in v zakonodaji, ker samo tako lahko zaživi javno in postane izrazilno orodje vseh Slovencev, saj mora biti knjižni jezik eden izmed nezgubljenih ključev nacionalne zavesti."

**PREBIRANJE
VOLILNIH SISTEMOV**

*Presoja štirih modelov na podlagi
petnajstih vprašanj*

Pravila evropske politične igre so komaj še primerna za povečano skupnost

PRIHODNOST EVROPSKE UNIJE

Marsikdo si je oddahnil, ko se je dolgo in težko pričakovana medvladna konferenca EU končno le začela. Poleg revizije Maastrichtskega sporazuma in opredelitve novih smernic evropske konstrukcije bodo namreč njeni rezultati odgovorili tudi na nekaj zelo konkretnih vprašanj, ki jih postavljajo države članice pa tudi vzhodno- in srednjeevropske države, ki že nekaj let čakajo na vstopnico in pri tem bolj ali manj nestrpnost pogledujejo na uro.

**J.P.P.:
SPLAV
V
DR(Z)AVO!**

"Zato je prav šokantno, kako malo državotvornega posluha izkazujejo veliki deklarativni državotvorci. Gotovo se še spomnite, kako je bivši premier prve vlade, potem ko je padel, apeliral na mednarodne politične in finančne kroge, naj se v Slovenijo ne financira, ker je prišlo do levega udara. Sicer pa je nekaj podobnega dokazal tudi pred dnevi ob razpravi o zunanjepolitični strategiji naše države, ko je v parlamentu branil skozi kritiko »Bele knjige« prej italijanske nacionalne interese kot slovenske."

Soočanje z realnostjo – veliko sprenevedanje

Čeprav je zunanji minister Zoran Thaler na začetku svojega (dolgega) ekspezeja o slovenskem zunanje-političnem trenutku poudarjal, da razprava o tem ne bi smela »trajati« časa in moči »za medstrankarska obtoževanja in podtikanja«, je ravno njegov govor imel vsa obeležja tega. Temu ustrezne so bile tudi reakcije.

Veliko bolj smiselno bi bilo, če bi Thaler v državnem zboru po mesecih preprirov in zastojev (ter dvomov v konsistentnosti slovenske zunanje politike) zelo jasno in konkretno povedal, za kaj se zavzema slovensko zunanje ministrstvo, izpolnjevanje katerih pogojev Evropske unije je po njegovem mnenju nujno in normalno, kaj pa je tisto, kar je moč okarakterizirati kot nenačelno in nedopusten pritisk. S tem bi postavil zelo jasno črto ločnico tudi za vse poslance in stranke, ki so se doslej resda tudi po zaslugi zmedenih potez in nerazvidnih stališč uradne slovenske zunanje politike lahko hkrati prikazovale kot velike pobornice slovenskega vključevanja v Evropo in kot zaščitnice slovenskega naroda in zemlje pred taisto Evropo.

Seveda je res, da je bilo doslej med strankami veliko sprenevedanja glede slovenske poti v Evropi in slovenskih obveznosti v zvezi s tem, vendar pa sta se prepogosto sprenevedala tudi zunanje ministrstvo in vlada. Sprenevedanje je bilo zagotovo prepričanje, da lahko posamezne etape združevanja z EU spelje samo vlada, brez kakršnega koli sodelovanja in konsenza v parlamentu. Konec koncev je tudi Oglej in vse posledice v zvezi z njim povzročila vlada in zlasti liberalno-krščanska zveza v njej. Peterle še zdaj vedno znova zatrjuje, da se v Ogleju ni pogovarjal v svojem imenu, ampak v imenu vlade, z vednostjo premiera Drnovška. Prav tako zunanji minister Peterle ni odstopil (oziroma ni bil odstranjen iz vlade) zaradi oglejskega spodsrljaja, ampak iz čisto drugih razlogov...

Zakaj se je zunanji minister Thaler odločil za obračun s strankami in »preteklostjo«, ko bi bilo vendarle predvsem treba iskati in ponujati elemente za sodelovanje in poenotenje, saj bi šele tako lahko z gotovostjo ugotavljali in trdili, kdo je za Evropo in kdo proti njej? Sicer pa: v čigavem imenu je sploh govoril Thaler?

Očitno gre za nova sprenevedanja. Lojze Peterle, predsednik Slovenskih krščanskih demokratov in partner v Drnovškovi vladi dvojne koalicije, je te dni izjavil, da Thalerjev nastop ni bil usklajen z Drnovškom. Premier dr. Janez Drnovšek te Peterletove trditve ni demantiral hkrati pa tudi ni povedal, zakaj sta bila s Thalerjem »neusklajena«...

Vsi nori

Večer piše, da je predsednik SKEI Albert Vodovnik dejal, da je igra z Janezom Lahom »zelo nevarna igra«. Na čelo Tama so postavili človeka, za katerega naj bi po nekaj mesecih ugotovili, »da je malo nor«, da ni čisto pri »zdravi« pameti. Po tako hudi kvalifikaciji bi lahko rekli, »da smo vsi nori«, piše Večer.

Vsekakor Janez Lah, nedavno zamenjani predsednik uprave Tama, vedno znova preseneča. Najprej je presenetila lahkotnost njegovih optimističnih izjav o Tamovi ozdravitvi po nekakšnem njegovem »posebne vzorcu«. Potem bi bila vest dneva njegova napoved o velikem novem poslu Tama ob sodelovanju švicarskih bank, ki pa je že čez nekaj dni »propadel« zaradi kritičnega pisanja nekega nepomembnega avstrijskega lista o Tamu. Potem je Lah presenetil Tam in slovensko javnost s svojim zahtevkom za astronomsko plačo in končno s svojim begom v tujino, ker naj bi mu bilo v Sloveniji ogroženo življenje. Čeprav je zahteval, da se v državo ne bo vrnil vse do volitev, se je pred nekaj dnevi spet pojavil doma. Medtem je dal velik intervju »edinemu res neodvisnemu« časopisu tedniku Magu in v njem med drugim v isti sapi dejal, da ni strankarski človek, da pa so »najbolj poštene« stranka slovenske pomladi. Tisti, ki imajo boljši spomin pravijo, da je Lah na prvih pluralističnih volitvah na listi Demosa kandidiral za predsednika ptujskega izvršnega sveta in dodajajo, da se je zelo osmešil s svojim programom, ki je bil po teh istih navedbah očitno prepisan, saj je v njem omenjal »obnovo« dvorane Tabor, ki je na Ptuj sploh ni...

Predsednik vlade je dejal, da je Lahov pobeg zanj veliko presenečenje in da naj bi bil povezan s spoznanjem, da ni kos nalogi, ki se je je lotil...

Seveda bi bilo zanimivo vedeti, kdo in po kakšnih merilih postavlja prve ljudi v Tamu in številnih drugih pomembnih slovenskih podjetjih?

Zlorabljanje papeža

Nekateri znotraj slovenske Cerkve se očitno posebej trudijo, da bi v Sloveniji izbrskali (vedno) nove »dežurne« dokazke o »nenaklonjenosti« do papeža in Cerkve.

Kolumnist v Družini ugotavlja, da »žal celo verni otroci ponavljajo, koliko nas bo papežev obisk stal in ali ne bi denarja raje dali za uboge. To je nekoč dejal že Juda Iškarjot. Danes pa bi bilo najbrž dobro, da se vprašamo, kje vse razmetavamo denar in kje bi bili lahko bolj poštene in tudi gospodarni, seveda pa tudi brodelni, kajti ubogih imamo vedno več med seboj...«

Družina med zgodbicami iz vsakdanjega življenja objavlja tudi »pogovor«, v katerem nekdo ugotavlja, da »predsednik vlade vabi papeža na obisk. Tudi s škofi prijazno govori. Hkrati pa ljudje iz njegove stranke dopuščajo (samo dopuščajo?), da z njimi simpatizirajoči mediji zlivajo gnojnico na Cerkev, na krščanstvo. 'Neverjetno! Bi še kje druge na svetu bilo mogoče kaj takega?' 'Ali je že kdaj v zgodovini bilo kaj podobnega?«

Župnik: »Če se je kdaj in kje godilo kaj podobnega? Zal ni treba drugega kakor pobrskati po starozavznih psalmih, pa boste lahko brali o ljudeh, iz katerih... ust teče maslo, toda njihova srca spočenjajo vojno. Nežnejše kakor olje so njihove besede, v resnici pa so bodala...«

Škof Alojž Uran pa je na četrtkovem sestanku mešane vladno – cerkvene komisije vladi očital, da pripravlja demonstracije proti papežu in Cerkvi. »Čudno se mi zdi,« je dejal škof Uran, »da država papeža povabi, nato pa mu pripravljata tako dobrodoščilo.«

Škof Uran je očitno mislil na dopis, ki ga je v kuvertah vladnega urada za žensko politiko razposlala v imenu ljubljanskega ženskega kluba Živa Vidmar. V njem poziva na sestanek nevladnih ženskih organizacij, na katerem naj bi se ženske dogovorile o organizaciji demonstracij ob obisku papeža v Sloveniji. Na teh demonstracijah naj bi po besedah Žive Vidmar enako misleče ženske in njim naklonjeni moški opozorili na deformacije Katoliške cerkve in njeno že stoletja dolgo »diskriminatorno ravnanje z ženskami«. Opozorili naj bi, da Cerkev onemogoča enake možnosti za oba spola od diskriminacije v bogoslužju do reduciranja žensk v gospodove dekle in matere. Govorili naj bi o spolni diskriminaciji (Marinini kult), omalovaževanju očetovstva, pa tudi o vmešavanju moških, ki so zavezani celibatu, v spolnost, o položaju žensk pod pritiskom Katoliške cerkve na trgu delovne sile, o vprašanjih rekatolizacije v razmerju do žensk, o vplivu katoliške kulture na pravno državo itd. Vidmarjeva meni, da so ženske moralno in telesno diskriminirane, ker jih načrtno spreminjajo v inkubatorje za rojevanje otrok. Demonstracije naj bi bile tudi protest proti odstranitvi spomenik pred stolno cerkvijo, ki opozarja na protest ljubljanskih žena proti ravnanju italijanskih okupatorjev in ljubljanskega nadškofa Rožmana, ki ga je leta 1991 odstranila ljubljanska oblast pod vodstvom Marjana Vidmarja s pretvezo, da je spomenik potreben »obnove«.

Živa Vidmar pravi, da je v »demokracijskih državah navada, da se ob obiskih državnikov javno pokaže nestrinjanje s politiko njihove države. Papež naj bi pri tem ne bil nikakršna izjema in opozarja, da se je ob njegovem obisku v Belgiji demonstracij proti politiki tako imenovane svobodne izbira udeležilo 20.000 ljudi.

Slovenec ob tem v svojem komentarju piše, »da je sklicevanje na druge države vsaj v slovenskem primeru kaj slaba tolažba. Papeža je povabila uradna slovenska država in najmanj kar bi najvišjemu cerkvenemu predstavniku tudi neverujoči lahko priznali, je njegova državniška vloga. Vatikan je namreč ena izmed prvih držav, ki je Sloveniji priznala samostojnost in neodvisnost...«

Voditeljica vladnega urada za žensko politiko Vera Kozmik je izjavila, da »urad za žensko politiko ni nikoli razmišljal ali pripravljati kakršnihkoli demonstracij niti ni nikoli pozival k njim«.

Posebej pa si velja zapomniti njeno zatrdilo, da »absolutno spoštuje neodvisnost in samostojnost nevladnih ženskih skupin« in njeno prepričanje, da bi bilo prav, če bi tako ravnali tudi drugi.

Odločanje »nevednih«

Predsednik gospodarske zbornice Slovenije Jožko Čuk je končno opozoril na tisto, kar že dolgo »visi« v zraku – kdo v Sloveniji odloča in na kakšni podlagi. Seveda pa to sploh ni samo problem gospodarske zbornice.

po mnenju Jožka Čuka v Sloveniji poteka politizacija družbenega in gospodarskega življenja, pri čemer profesionalne ustanove ne pridejo v sistem odločanja.

Celoten proces odločanja je v rokah dveh odstotkov politikov, v državni zbor pa lahko gospodarska zbornica pride le prek političnih strank. Čuk je tudi dejal, da sedanji vpliv, ki ga ima gospodarska zbornica na institucije odločanja ne odtehta zbora združenega dela, ki je imel v parlamentu odločilen vpliv na gospodarstvo. Čuk misli, da je bil ukinitelj zbora združenega dela zavestna odločitev slovenskega političnega prostora, ki si je želel večjega vpliva tudi v gospodarstvu.

Kako izgleda poslansko (in politično) »ukvarjanje« z gospodarstvom, pa smo se lahko prepričali te dni po razpravi o slovenskem vključevanju v EU. Tako je komentator Dnevnika ugotovil, da »mnogi ljudski izbranci o globalizaciji gospodarskih dogajanj niso menda še nikoli slišali in ne brali, drugi pa očitno ne vedo niti tega, kako in s kom vsaj približno poteka naše trgovanje s tujino... Resnici na ljubo je treba zapisati, da niti zunanje ministrstvo niti pristojni parlamentarni odbor nista pri zastopanju svojih zamisli uporabila kakšnega tehtnega dokazovanja temu v prid. Če upoštevamo mnenje gospodarske zbornice Slovenije, da je gospodarski vidik v presojah možnih dobičkov in izgub v pripravah (kolikor jih je) na približevanje Evropski uniji zapostavljen zaradi političnega, potem lahko zdaj nadaljujemo še z ugotovitvijo, da je v parlamentu preveč prevladoval politikantski vidik...«

Prof. dr. Davorin Kračun, nekdanji minister za ekonomske odnose in razvoj je prid nekaj dnevi v intervjuju za Večer dejal, da se »nacionalni interes brani z zakonodajo, ne s spraševanjem investitorja po državljanstvu, saj kapital, ki je v funkciji postane anacionalen. Investitor spoštuje slovenske zakone, plačuje davke slovenski državi in zaposluje slovensko delovno silo. Ne glede na to, da del delničarjev nima slovenskega državljanstva. Ko gre za poslovne investicije, ni razloga za zadržke. ovira so v naši zakonodaji, pri vprašanju nepremičnin, ki zavirajoče deluje na investicijske aktivnosti... Slovenija sama nima dovolj kapitala, da bi lahko vzdrževala visoko stopnjo gospodarske rasti... Za državo so koristne tuje direktne investicije in udeležba tujega kapitala v projektih na ledini...«

Nekdanji minister in sedanji profesor samo na drugačen način opozarja na isti problem kot predsednik zbornice Čuk. Za nujen dotok potrebnega tujega kapitala (še vedno) nimamo ustrezne zakonodaje, »nevedni« in samozadostni poslanci pa se gredo »zaščitno nacionalnih interesov« z razmišljanji in ukrepi, ki lahko tem interesom najbolj škodijo.

Aferaška Slovenija

Pred nekaj dnevi je izbruhnila nova »obveščevalna« afera Kaminsky, čeprav bi ji bolj pristajalo ime afera Slovenija. V celotni zgodbi ima pravzaprav gosa Phyllis Kaminsky izrazilo posredno vlogo, saj je na dan (spet) izbruhnila vsa zahtlost slovenskih političnih in siceršnjih odnosov. Samo zahvaljujoč (nenormalnim) slovenskim razmeram je zadeva lahko dobila veliko večje razsežnosti kot jih v resnici zasluži.

Nekateri slovenski mediji so objavili »tajni dokument« Sove, v katerem med drugim piše, da je varnostna služba prestregla dve sporočili Američanke Phyllis Kaminsky, ki jih je leta poslala šefu kabineta predsednika države Petru Tošu in predsedniku poslovnega sistema Mercator in svojemu sorodniku Živku Preglu. V sporočilu Petru Tošu Phyllis Kaminsky navaja, da prihaja v Ljubljano v imenu Lockheed Martin Corporation, podjetja za proizvodnjo civilnih in vojaških letal, raket... in prosi za sprejem pri predsedniku države Kučanu, predsedniku vlade Drnovškemu, predsedniku parlamenta Školcu, obrambnemu ministru Kacinu... Tajno poročilo dodaja, da je bila Phyllis Kaminsky po osamosvojitvi Slovenije zastopnica tedanjega zunanjega ministrstva dr. Rupla v ZDA (in da je zaradi tega prišlo do spora med Peterletom in Ruplom), kasneje pa naj bi slovensko angažiranje Phyllis Kaminsky odsvetoval slovenski veleposlanik v ZDA dr. Ernest Petrič, ker naj bi mu v administraciji ameriškega zunanjega ministrstva namignili na nekatere njene sumljive zveze v Rusiji in Ukrajini... Tajno poročilo predsedniku vlade svetuje, naj gospe Kaminsky ne sprejme, ker bi lahko nastala afera, ki bi močno škodila ugledu predsednika vlade in ugledu države.

Direktor Sove Ferš je v pismu komisiji državnega zbora za nadzor nad delom varnostno obveščevalnih služb zatrdil, da tak dokument v Sovi ne obstaja in ni nikoli nastal, ter da je v celoti ponarejen.

S posebnim sporočilom (in demantijem) so se oglasili tudi iz urada predsednika države in kabineta predsednika vlade. Predsednik države Milan Kučan je premiera Drnovška tudi pisno »zaprošil za obvestilo, kako je prišlo do tega ponare-

dka in izrazil prepričanje, da bodo tokrat pristojni organi pri odkrivanju storilcev bolj učinkoviti, kot so bili pri raziskovanju pisanja tako imenovane civilne iniciative, pri raziskovanju nezakonitosti v trgovanju z orožjem in pri vpletenosti državnih organov v dogajanje, ki je pripeljalo do nasilje v Depali vasl...«

Ali je tolikšna poplava demantijev sploh potrebna. Na bi zadoščalo zgolj uradno sporočilo Sove, da je objavljeni dokumenti ponaredek? Mar nervozno reagiranje ne dokazuje, da »obveščevalne« igrice dosega svoj namen in sejejo strahove sumničnja in nezaupanje med posamezne nosilce najvišjih funkcij? Normalno bi bilo, če bi iz Kučanovega urada ob sporočilu, da Kučan ni vmešan v »posredniške posle« v zvezi z nakupom orožja, bodisi, da je sicer predsednikova avtonomna pravica, s kom se sestaja in s kom se sestestal in da to ni in ne more biti razlog za različna sumničnja in obtoževanja.

Prav zanimivo bi bilo vedeti, s kom se je gospa Kaminsky med svojim nedavnim obiskom v Sloveniji sestala, kdo pa se je ustrašil »obveščevalne afere« in ni »imel časa«, da bi jo sprejel. Vsekakor ima prav tisti komentator, ki se sprašuje, kakšna država smo, če proglašamo normalno in nujno kontaktiranje odgovornih za oborožitev naše vojske in za našo varnost z vsemi potencialnimi prodajalci, za kriminalno dejanje?

V Sloveniji je preveč neodgovornega igranja z različnimi resničnimi in namišljenimi »tajnimi dokumenti« in premojo splošne odločenosti, da bi to početje sporezali. Verjetno je na to mislil tudi predsednik Kučan, ko je premieru pisno »izrazil prepričanje, da bodo tokrat pristojni organi pri odkrivanju storilcev bolj učinkoviti...«

Vsekakor je javna skrivnost, da pri odkrivanju piscev različnih »obtožnic« civilne iniciative in pri raziskovanju nezakonitosti pri trgovanju z orožjem ni bilo politične volje, da bi stvarjem prišli do dna, pri tem pa seveda predvsem vlada nosi velik del odgovornosti.

Kdo je »zadaj«?

Čeprav lider slovenskih socialdemokratov Janez Janša ob zadnji obveščevalni aferi ni bil posebej omenjan in izzvan, je na svoji redni tiskovni konferenci »zavrnil« govorice o tem, da nja bi prav on tičal za dogajanjem okoli ponarejene listine Slovenske obveščevalno – varnostne agencije o dejavnosti tujih oseb pri posredniških poslih v zvezi z nakupom nadzvočnih letal F-16 v ZDA. Po njegovi sodbi lahko namreč do podatkov iz sporne listine prideta le Sova in kriminalistična služba, zato pa je »malo smešno« kaj takšnega pripisovati opozicijski stranki. V zvezi z možnostjo nakupa ameriških letal pa je pojasnil, da za nakup sicer obstaja zakonska podlaga, sporno pri tem je le to, da naj bi nakup potekal prek nekih posrednikov.« (Slovenec, 30. marca d.1996)

Ljubljanski Dnevnik pa je 2. aprila objavil komentar Vlada Miheljaka, v katerem ta ugotavlja, da je »Sova odločno zavrnila namigovanja in 'dosje Kaminsky' označila za popoln ponaredek. Mnogi ugotavljajo, da so se informacije iz dokumenta pokazale za dokaj natančne... Skratka, napovedani in uresničeni dogodki naj bi potrdili prisotnost dokumentov. Neumnost. Kdor je prestregel faksirana sporočila šefu Kučanovega kabineta in Preglu, je tak »dosje Kaminsky« lahko brez težav sestavil. In Janševa argumentacija, da lahko tovrstno korespondenco prestrežajo samo tehniki Sove in kriminalistične službe, je bolj krhka. Korespondence prof. Rizmana pred časom (njegovo pismo nekemu ameriškem prijatelju so po Sloveniji nepoblaščno razkazovali kot dokaz Rizmanovega »sovražnega delovanja« – op. p. gotovo nista prestregli niti Sova niti kriminalistična služba. Se danes se ne ve, kdo je Rizmanovo pošto prestregel, ve pa se, kdo jo je delil novinarjem... Komentator pravi, da bi upoštevalje to in še marsikaj »znanega« lahko dobili »dokaj natančen kraj zločina.«

Prevrtljivi Peterle

Predsednik Slovenskih krščanskih demokratov Lojze Peterle je ob obisku v Kamniku (v petek, 29. marca 1996) napovedal, da njegova stranka pri odločanju o interpelaciji zoper Zorana Thalerja ne bo podprla zunanje ministra. »Ne vidim nobenega razloga, da bi glasovali proti interpelaciji,« je dejal Peterle in dodal, da gre pri ministru za »popolno odsotnost diplomatskega čuta. Predsednik SKD si tudi ne more predstavljati, da bi mogel Zoran Thaler še nadalje zastopati Slovenijo v tujini...«

Lojze Peterle je še pred kratkim prepričeval svoje predsednike iz vseh slovenskih občin, da mora stranka Thalerja podpreti, saj kljub vsemu ne dela škode...

Pripravil: J. K.

ODMEDI

DOGODKI

Ivan Nerad,
predsednik uprave SKB:

V ČASU, KO SEM BIL PREDSEDNIK UPRAVNEGA ODBORA TAMA, POROČILA SOVE ŠE NI BILO, VEDEL PA SEM, DA SPREMLJAJO POSLOVANJE

Panorama: Začeli ste kot mlad fant v mladinski organizaciji, če se prav spomnim, kot šef za gospodarska vprašanja. Kakšna je bila vaša pot do predsednika uprave take banke, kot je SKB?

Nerad: Moja pot je bila malo drugačna od drugih. Začel sem kot referent, torej popolnoma od spodaj navzgor, kljub temu da sem prej res bil v mladinski organizaciji odgovoren za gospodarstvo. Zaposlil sem se v takratni Gospodarski banki Ljubljana, ki je bila največja banka v sistemu Ljubljanske banke, kjer sem bil najprej tajnik organov upravljanja. Potem sem bil direktor organizacije, odgovoren za kompletno poslovanje s prebivalstvom, za tehnologijo dela in za kontrolo poslovanja kompletne banke. Zatem sem prevzel tudi področje planiranja in bilance banke, ki vključuje tudi denarno kreditno politiko, tako da sem na ta način spoznal celotno banko. S tem da sem menjal delovna področja, sem se veliko naučil. V Stanovanjsko komunalni banki, takrat še v sestavi Ljubljanske banke, sem bil najprej namestnik predsednika poslovnega odbora, in to kar 9 let. Šele potem sem postal direktor banke, sedaj po novem pa je to predsednik uprave. Še prej pa sem delal že v gospodarstvu. Imam 33 let delovnih izkušenj in od tega 21 let v banki.

Panorama: Po rodu ste Stajerec, ne?

Nerad: Ja, iz Limbuša pri Mariboru. To se pravi, da sem vse dosegel z lastnim delom. V tem času, ko sem bil v mladinski organizaciji in ko sem delal v banki, sem tudi doštudiral ob delu.

Od referenta do direktorja – Dobra ocena tujih agencij za banko veliko pomeni – Če bi jutri bile vse delnice podjetij na borzi, bi cene drastično padle – Vsaka država je vsaj ekonomsko zelo odvisna, Slovenija pa še posebej – Tam je bil od leta 1988 prepuščen sam sebi

Tuje agencije in naše banke

Panorama: Mednarodna agencija Thomson Bank Watch je SKB banko uvrstila na prvo mesto med slovenskimi bankami po kreditnem kriteriju. Kaj pomeni ocena IC-B za dolgoročni dolg in ocena LC-1 za kratkoročnega? Med vašimi delničarji je tudi največja investicijska banka na svetu Merrill Lynch, ki je nadomestila britansko borzno posredniško družbo Smith New Court. Kakšni so motivi tujcev, ki vstopajo v slovenski bančni prostor?

Nerad: Kar se tiče ocenjevanja tujih agencij, ki spremljajo boniteto naših bank, je njihova ocena za vsako banko, ki ima mednarodno poslovanje, izredno pomembna. Boniteta banke in njena ocena je eno izmed temeljnih poti za tuje banke, ki se odločajo za poslovanje z banko, v tem primeru SKB banko. Mi smo na podlagi že triletnega spremljanja slovenskih bank s strani tujih agencij dve leti zaporedoma dobili najboljše in najvišjo oceno. Ne toliko zaradi profitov, ampak zaradi stabilnosti poslovanja banke, njene likvidnosti, solventnosti in trženja. Dobra ocena pomeni večje zaupanje tujih bank v konkretno slovensko banko, kar vpliva tudi na oceno preostalih slovenskih bank v pozitivnem smislu in seveda nam omogoča lažji dostop do tujih finančnih in kapitalskih trgov, do možnosti pridobivanja kreditov, odpiranja kreditnih linij, in drugih vrst poslovanja, ki jih imamo s tovrstnimi bankami. Na podlagi tega smo kredite dobili po enaki ceni, kot jih dobi država oziroma državne banke. To je pozitivno. Zaupanje v slovenske banke se je v tem prehojenem obdobju močno popravilo glede na preteklost. Za to ima zasluge tudi Centralna banka. V Sloveniji se ne more zgoditi, kar se je v Mehiki, ker imamo dokaj restriktivno denarno kreditno politiko, ki skrbi za varno poslovanje bank. Smo pod strogo kontrolo na eni strani Centralne banke, prav tako pa v našem primeru tudi Evropske banke, ki je eden od naših glavnih delničarjev. Mi moramo od Evropski banki mesečno poročati o našem poslovanju in izpolnjevati vrsto drugih pogojev, kar se tiče obresti, obrestnih marž, rizikov itd. Evropska banka ima tudi člane v nadzornem odboru naše banke, kar od nas terja, da se maksimalno trudimo, da bi izboljšali naše poslovanje. Kar pa se tiče večjega priliva tujega kapitala k nam, mislim,

da imamo probleme sistemske narave, in sicer v tem smislu, da še nismo odprta ekonomija in da smo tudi v kapitalnem smislu v bistvu formalno zaprta ekonomija. Tujci sicer lahko vlagajo, ampak ko gre za vlaganja v podjetja ali pa v banke, je potrebno specialno dovoljenje: za banke Centralne banke, za podjetja pa Ministrstva za ekonomske odnose in razvoj.

Panorama: In to velja tudi za banko, ki ni v sanaciji, tudi za vašo?

Nerad: Seveda.

Panorama: Kako ocenjujete pravno mnenje Grilca in njegove skupine glede nakupa in prodaje vrednostnih papirjev?

Nerad: Ravno to hočem reči, možnosti za to so, vendar omejene. Eno je, ko trajno vlagam v podjetje, drugo pa, ko vlagam kapital v vrednostne papirje, ki kotirajo na borzi. Tu je ovira, ker sedaj tujci ne

Nerad: Mi želimo sodelovati pri vseh tistih projektih, pri katerih Evropska banka sodeluje v Sloveniji. Tu bi želeli povečati obseg tovrstnega poslovanja. Pri tem je treba izhajati iz vloge Evropske banke, ki jo ima na tem področju, zlasti v srednji in vzhodni Evropi, pa tudi v državah bivše Jugoslavije. Po drugi strani pa je seveda normalno, da vsaka institucija naredi vse, da plača čim manj davkov. Ne smemo pozabiti, da so članice Evropske skupnosti združile v to Evropsko banko nepovratna sredstva in da mora tudi ta banka poslovati po načelih ekonomičnosti, varnosti in upoštevati načela likvidnosti. S tega vidika je treba razumeti namere, kar se tiče ustanovitve teh skladov, kot dobronamerne. Dejstvo je, da so nekatera naša podjetja podkapitalizirana, nova podjetja pa potrebujejo kapital. V nove

“Naš tržni delež je globalno 12 odstotkov, na posameznih področjih pa so ti deleži zelo različni. Tudi na področju mednarodnega poslovanja, kjer smo začeli pred tremi leti, že imamo 12-odstotni delež. Na področju kreditiranja gospodarstva je naš tržni delež 16 odstotkov, na področju zbiranja depozitov 15 odstotkov, na področju sredstev prebivalstva, kjer smo prav tako začeli pred tremi, štirimi leti, imamo že tudi 10 odstotkov tržnega deleža.”

morejo priti s kapitalom na našo borzo, da bi lahko kupovali delnice podjetij in tudi delnice bank. To je z vidika varnosti dobro, ker nas tujci ne morejo nekontrolirano prevzeti. Z vidika gibanja vrednostnih papirjev in delnic pa je negativno, ker je pri nas mnogo večja ponudba, kot je povpraševanje. Preprosto povedano: Slovenija ima tako malo kapitala, da praktično sami sebe ne moremo kupiti. Če hočemo, da jutri, ko bodo delnice podjetij prišle na borzo, ne bodo cene drastično padle, je nujno dopustiti priliv tujega kapitala. Mislim pa, da so tu strokovna gledanja različna, tako vlade kot Centralne banke.

Tveganje v Sloveniji še veliko

Panorama: Kako ocenjujete, ko pridete v stik z mednarodno finančno institucijo in sodelujete recimo tudi z njenimi skladi, pa ugotovite, da ima sklad sedež kje na eksotičnih otokih, ker se izogiba davkom, sodeluje pa tudi pri privatizaciji v drugih delih bivše Jugoslavije?

razvojne projekte ne moremo zgolj na kreditni osnovi. To pomeni, da je Evropska banka pripravljena skupaj z domačimi subjekti prevzeti konkretne rizike za tovrstne projekte oziroma naloge, in to je zelo pomembno. Treba pa je priznati, da so riziki v Sloveniji še izredno veliki in temu ustreza je tudi višja cena kapitala.

Panorama: Tuje banke pa očitno imajo vseeno interes priti v slovenski gospodarski prostor, predvsem avstrijske.

Nerad: To je povezano z zgodovino. Tudi do sedaj smo bili povezani. Z mejami gospodarska vez ni prekinjena, da bi pa te vezi bile močnejše, je treba še mnogo postoriti. Našega sistema še nismo prilagodili Evropi, in to je eden od glavnih vzrokov za razmere v našem gospodarstvu, je ovira za večji pretok blaga, dobrin, kadrov, kapitala itd.

Panorama: Država verjetno mora biti previdna?

Nerad: Mnogi operirajo s tem, da moramo ohraniti našo identiteto. S tem se ab-

solutno strinjam. Samo postavlja se drugo vprašanje: ali je država, ki 70 odstotkov svojega družbenega proizvoda izvažata, sploh samostojna? Ni, ker je ekonomsko skoraj popolnoma odvisna od tujih držav in trgov. Torej ji vsako zapiranje škodi.

Prav zato, ker smo majhna država in ker tistega, kar proizvedemo, ne moremo absorbirati na domačem trgu, moramo biti odprta država. To lahko sicer izredno negativno deluje, vendar pa moramo zakone in sistemske rešitve postaviti tako, da bomo ohranili primerno mero ekonomske in politične samostojnosti. Danes v ekonomskem pogledu praktično nobena država ni samostojna, zlasti ne majhne države. Mi smo v Evropi država, ki relativno gledano izvažata največ družbenega proizvoda. Anglija ga izvažata recimo 15 odstotkov, Amerika 10 in s tistim obvladuje celoten svet. Mi smo v popolnoma drugačnih razmerjih.

Krepimo svoj delež na trgu

Panorama: Kaj pomeni SKB banka v slovenskem bančnem prostoru in med vsemi bančnimi institucijami?

Nerad: SKB banka je v tem trenutku po bilančni vsoti na drugem mestu. Po kapitalu smo uradno na prvem mestu. Mi želimo ohraniti to drugo mesto. Naš tržni delež je globalno 12 odstotkov, na posameznih področjih pa so ti deleži zelo različni. Tudi na področju mednarodnega poslovanja, kjer smo začeli pred tremi leti, že imamo 12-odstotni delež. Na področju kreditiranja gospodarstva je naš tržni delež 16 odstotkov, na področju zbiranja depozitov 15 odstotkov, na področju sredstev prebivalstva, kjer smo prav tako začeli pred tremi, štirimi leti, imamo že tudi 10 odstotkov tržnega deleža. Ker smo prešli iz specializirane banke v splošno, univerzalno banko, je bila naša usmeritev biti slovenska banka, banka, ki je prisotna v vseh glavnih poslovnih središčih Slovenije, in banka, ki je mednarodno orientirana, in končno, da preko bančnih podjetij, ki so komplementarna dejavnost banke, povečujemo delež na našem trgu. Naš cilj je doseči v prihodnjih treh letih 20-odstotni tržni delež. Dosegli ga bomo predvsem z drugačno strategijo, zlasti v primerjavi z bankami, ki so regionalno usmerjene. Imamo slovenski koncept in bomo takim bankam konkurenčni. Po drugi strani pa sodimo, da se bomo banke morale povezovati, ker moramo bistveno izboljšati našo produktivnost.

Panorama: In kaj pomeni to povezovanje?

Nerad: To pomeni zniževanje stroškov, tako da ne potrebuješ dveh organizacij, dveh planov, dveh računovodstev itd. Slovenija je tako majhna država, da vse naše banke skupaj ne veljamo za eno pošteno banko.

Panorama: Čemu do tega ne pride? Znani so poskusi Centralne banke in njeno neprestano zviševanje praga ustanovnega kapitala. Vi imate na voljo trg vrednostnih papirjev, bančnih papirjev, pri katerih lahko pride praktično nenadzorovano do prevzemov bank ali pa delnih prevzemov. Zakaj se to ne zgodi?

Nerad: Kar se tiče prevzemov bank in podjetij, se sedaj pripravljamo poseben zakon. Na drugi strani pa je ta zadeva regulirana od Centralne banke, saj je potrebno njeno

Nadaljevanje s prejšnje strani

posebno dovoljenje za vse deleže, ki prese-gajo 15 odstotkov. Tretja zadeva je, da imamo to smolo, da je samo nekaj bank na borzi. Pri prevzemu take banke so lahko učinki pozitivni, lahko pa so tudi negativni.

Panorama: Če bi vam uspelo z Gorenjsko banko, bi bili verjetno dosti močnejši?

Nerad: Problem je, da oni niso imeli delnic na borzi in so pravzaprav sami odkupili lasten delež. Niso se odločili, kaj bodo s tem naredili, kar je njihova pravica. Podobno je seveda drugod. Naša ocena je, da dokler banka posluje pozitivno in lahko preživi, do tega ne bo prišlo. Razlog za to je na eni strani regionalna zaprtost, na drugi strani pa seveda interes menedžmenta, saj je vedno vprašanje, kaj se bo zgodilo, če pride do združitve, kdo bo kdo, kdo bo kaj. Mi smo se pripravljali povezovati, ker sodimo, da nas bo v to prisilila ekonomika.

Ničesar nismo dobili od države

Panorama: Na slovenskem bančnem trgu imamo nekaj specifičnosti: imamo državne banke ali pa paradržavne in takšne, kot je SKB in tuje banke. Ali trg lahko uredi ta razmerja ali ne?

Nerad: Kar se tiče bank, trg ni vsega urejal, zato je bil njihov profitni položaj odvisen predvsem od tega, koliko jim je dala država. Zato so banke, ki so v sanaciji, in tiste, ki so dobile državne obveznice, na boljšem v primerjavi z bankami, ki tega niso dobile. Mi smo edina od starih bank, ki ničesar nismo dobili od države, nobenih obveznic...

Panorama: Ste pa imeli sklade, stanovanjskega itd.

Nerad: Ze, specializirana banka smo bili, ampak tam so bile obrestne mere določene od države. Banka jih ni mogla samostojno določati. Bile so postavljene najnižje obresti, mnogo nižje kot drugje. Zaradi take politike države do nas je samo naša banka ostala brez milijarde nemških mark, ki je sedaj v premoženju tistih, ki imajo stanovanja, hiše itd. To je ugotovil dr. Ribnikar, ki je delal pri nas analizo.

Panorama: Kdaj ste se pa vi vključili v pogodbo o Tamu? Ali se je res pri vas pisal ta zakon? Pa še to: po eni strani dobivate laskave ocene mednarodnih agencij, po drugi strani pa imate očitno tudi precej slabih terjatev doma.

Nerad: Prvič, vsaka banka ima slabe terjatve. Če ne bi bile izdane državne obveznice bankam, ki so v sanaciji, in drugim bankam, bi bilo danes v povprečju v Sloveniji preko 15 odstotkov vseh slabih terjatev. Naša banka ima sedaj okrog 4 odstotke slabih naložb, za kar moramo imeti odpise in rezervacije. To se nanaša na celotno obdobje. Eno osrednjih vprašanj našega menedžmenta je bilo, zakaj imamo toliko slabih terjatev, Centralne banke pa, zakaj jih imamo tako malo. Torej dva popolnoma nasprotna pogleda, ker jih imajo druge banke več, kar so lahko pokrile z državnimi obveznicami. To se pravi, da je naš kapital razpršen, da pa imamo rizične naložbe, ki so posledica razmer v gospodarstvu in časa, v katerem živimo in delamo.

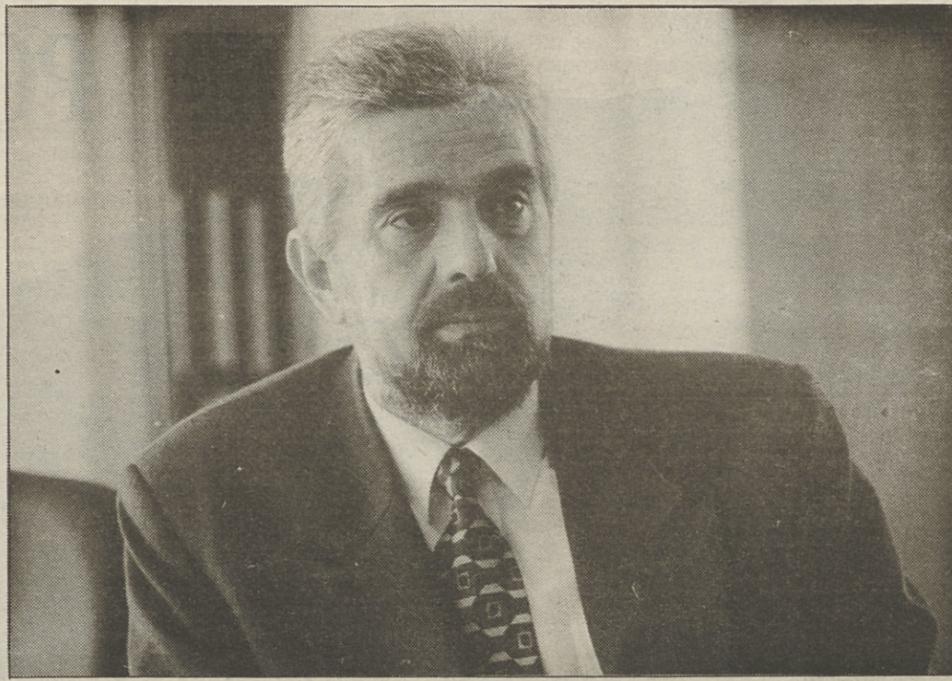
Glede zakona o Tamu pa tole: Država je bila lastnik Tama in po drugi strani glavni upnik. Mi samo državi predlagali, naj se odloči, ali pošljemo Tam v stečaj ali pa banke nismo pripravljene dati več nobenih sredstev glede na vložena sredstva brez njene garancije. O programu, ki je bil takrat sprejet v parlamentu, smo že takrat rekli, da ni na tržnih osnovah. Tam je že od leta 1988 posloval z izgubo in vlada se od osamosvojitve z njim ni ukvarjala. V svetu je vrsta primerov, recimo francoski Renault, ameriški Chrysler in drugi, ki so bili v veliki krizi z ogromnimi izgubami, in je država z neposrednimi intervencijami rešila cele sisteme. Konec koncev so primeri tudi v Sloveniji: Revov, sedaj Cimos. Rešitve bi morali iskati v tej luči, seveda s pomočjo tujih strateških partnerjev. Nam je bilo popolnoma jasno, da Tam kot samostojen proizvajalec nima kaj iskati v Evropi in da je treba nadaljevati proizvodnjo samo tistih proizvodov, po katerih je povpraševanje na trgu. Dalje smo rekli, da je treba narediti radikalne reze pri zmanjševanju zaposlenih, ker je armada ljudi seveda tudi eden izmed glavnih vzrokov izgube. Po drugi strani pa je bil Tam veskozi prepuščen sam sebi. Očitno ni bilo volje in energije, da bi se kaj naredilo.

Kar se tiče zakona, pa tole: Naš predlog je bil, da se Tam podržavi, zato da se lahko podjetje razdruži, država pa dobi vzvode v roke, da se lahko direktno pogaja s tujimi partnerji. Podjetje bi se razbremenilo dolgov, na ta način bi postalo kredibilno nasproti bankam in tujim partnerjem. Vendar je bil naš predlog zavrnjen v vladi in parlamentu. Nato so v ministrstvu predlagali, da bodo dali do-

datne garancije, da se podjetje na novo zadolži. To je bilo absurdno, ker nima smisla, da prezadolženo podjetje najema nove dolgov. Treba ga je najprej razdolžiti, torej se dezinvestirati. Tudi sedaj po tem zakonu banke tega nimamo rešenega in reguliranega za nazaj. Vsi pravijo, da so se banke otresle Tama, da imajo one interes, da propade, da se bodo sedaj polastile premoženja. Narobe, nobena banka si ne želi nobenega premoženja podjetja, ampak si želi, da bi vsako podjetje dobro delalo, zato da bomo imeli donosne in varne naložbe in da bomo denar dobili nazaj. Premoženje je izhod v skrajni sili, ko ni nobene druge rešitve.

Panorama: Banke so prišle skozi vso to pogodbo cele, z garancijami države?

Nerad: Ne, mi smo v tem času vložili nov denar z garancijami, za stari denar pa nimamo še nič razrešeno. Imeti moramo rezervacije, ker program dezinvestiranja, ki bi razdolžil podjetje, še ni realiziran. Na eni strani so interesi delavcev, ker imajo terjatve, na drugi strani je pa tudi država. Treba je vedeti, da denar,

ki ga imamo banke v podjetjih, ni naš, da je to denar državljanov, da je to denar podjetij, in da nimamo nobene pravice, dokler je tolar premoženja, česar koli odpisovati. Poslužiti se moramo vseh pravnih sredstev, da dobimo denar nazaj, če bi kar tako na lepe oči odpisovali, se ne moremo iti bančništva, ne moremo pričakovati, da bi podjetja in državljani zaupali v take banke.

Panorama: Ampak ali se vam zdi normalno, da se tako tragične zadeve tako hudo spolitizirajo...

Nerad: Zagotovo to ni dobro in ima negativen vpliv na poslovanje vsakega podjetja. Po drugi strani pa je tam, kjer gre za nepravilnosti, lahko to pozitivno, da v podjetjih ne morejo delati kar koli. Torej da so v nekem smislu pod javno kontrolo, pod kontrolo javnosti. Samo treba je ločiti pomembne od nepomembnih stvari, da ne postanejo nepomembne stvari najpomembnejše. Mislim, da gre pri teh javnih informacijah največkrat za to. Tudi o teh provizijah: te so sicer pomembne, ampak najpomembnejše zadeve, ki so povzročile tako stanje v Tamu, pa niso.

Panorama: Ko ste bili predsednik upravnega odbora, poročila Sove niste poznali?

Nerad: V času, ko sem bil predsednik, poročila še ni bilo, vedel pa sem, da spremljajo poslovanje Tama.

Panorama: Na trgu vrednostnih papirjev smo priča zelo zanimivemu dogajanju, saj gre za spopad med bankami in bančnimi brokerji in poteka boj za podjetja, kolikor je pač mogoč, v smislu prevzemanja le-teh. Analiza agencije za vrednostne papirje je pokazala, da imajo tukaj banke dominantno vlogo. Podatki kažejo, da ima 1 odstotek investitorjev 80 odstotkov kapitala na trgu vrednostnih papirjev. Zanima me, ali je ogrožena stabilnost delniškega trga.

Nerad: Struktura bančnih naložb se spreminja in postaja podobna strukturi tujih bank. V bilancah bank bo vedno manjši delež kreditov in vedno večji delež pridobljenih virov pri bančnem sistemu in tujih bankah, na drugi strani pa bo vedno več naložb v vrednostne papirje, kar pomeni, da se gospodarstvo ne bo financiralo samo s pomočjo kreditov, ampak na podlagi izdaje vrednostnih

"Boniteta banke in njena ocena je eno izmed temeljnih poti za tuje banke, ki se odločajo za poslovanje z banko, v tem primeru SKB banko. Mi smo na podlagi že triletnega spremljanja slovenskih bank s strani tujih agencij dve leti zaporedoma dobili najboljšo in najvišjo oceno."

papirjev. To je povezano z uvedbo kapital-skega trga in sistemom privatizacije, kajti ljudje bodo delnice, kjer so lastniki podjetij, glede na njihovo donosnost in če bodo potrebovali denar, kapital, seveda prodali.

Banke in brokerske hiše

Panorama: Pri nas je ravno obratno. Gospodarstvo se praktično ne odloča za iskanje kapitala preko trga vrednostnih papirjev.

Nerad: Problem je v tem, da je šele majhno število podjetij in bank vključeno na borzo. Prvič zato, ker proces lastninjenja še ni končan, drugič pa nekateri ne želijo iti na borzo ali ne morejo, in tretjič, ni kapitala. Če bi danes, recimo hipotetično, večina podjetij, ki so že elastično, prišla na borzo, bi cena delnic drastično padla, ker preprosto ni kapitala in ni takega povpraševanja. To se že sedaj vidi. Kar se tiče borznih hiš in bank, je treba povedati, da je tudi tu normalna struktura. V Evropi je sicer različno urejeno, ponekod lahko to delajo samo brokerske hiše in banke, ki se s tem ukvarjajo. Za Slovenijo pa je, in za stabilnost kapitalnega

"Mi želimo sodelovati pri vseh tistih projektih, pri katerih Evropska banka sodeluje v Sloveniji. Tu bi želeli povečati obseg tovrstnega poslovanja. Pri tem je treba izhajati iz vloge Evropske banke, ki jo ima na tem področju, zlasti v srednji in vzhodni Evropi, pa tudi v državah bivše Jugoslavije. Po drugi strani pa je seveda normalno, da vsaka institucija naredi vse, da plača čim manj davkov."

trga še posebej, po mojem mnenju nujno, da sodelujejo banke. Bog ne daj, da bi bile samo brokerske hiše. Kapitalne transakcije je potrebno spremljati s kapitalom, z denarnimi sredstvi jih je treba podpreti, in jutri, ko bo ta obseg v tako majhni državi rastel, bo to še posebej pomembno. S čim brokerske hiše financirajo te svoje transakcije? Eno so naročila klientov, tam kjer delajo za druge, tam pa, kjer delajo v svojem imenu za svoj račun, pa delajo to z vzajemnimi skladi. Vidite, kaj se dogaja: brokerske hiše so se različno orientirale. Ene so se na obveznice, ene na delnice, kar je bolj rizično. Lahko pa so iz tega veliki dobički. Stvar politike konkretne brokerske hiše je, kako se usmeri. V čem je razlika med banko in brokersko hišo? Brokerska hiša lahko mnogo hitreje reagira kot banka. Prva lahko dnevno spremeni svoj portfelj za 50 odstotkov, banka pa dnevno morada za 1 odstotek. Mi nastopamo, kar se tiče kupovanja delnic na borzi, seveda predvsem z vidika donosnosti, ne pa z vidika, da bi upravljali ta podjetja. Interes upravljanja podjetij mi uresničujemo skozi našo

družbo Atena. Prek nje bomo posredni postali lastniki določenih podjetij. Toda ne toliko zato, da bi v celoti prevzeli upravljanje, temveč za opravljanje poslov s temi podjetji, torej depozite, kredite, garancije. Razne brokerske hiše imajo pač različne koncepte. Ene zanima samo donos, druge pa predvsem prevzemati podjetja, in to je nekaj normalnega. Drugo je seveda ali imajo za to ustrezne materialne pogoje, kar morajo presoditi tisti, ki v take družbe vlagajo.

Panorama: Kaj bo naredila vaša banka v primeru, če se delniški trg začne rušiti?

Nerad: Bankam ne more biti vseeno kaj se dogaja na delniškem trgu, na trgu vrednostnih papirjev, zaradi njihovega lastnega položaja. Banke imamo za obrambo lastnih delnic zelo malo možnosti, ker imamo omejitve pri odkupovanju lastnih delnic. To je en vidik. Na drugi strani pa imamo to smolo, da je naša tržna kapitalizacija največja. In kaj se sedaj dogaja? V nekem smislu je naša delnica, če pogledamo njen skupni promet v celotnem obdobju, nekak rezervna valuta ali pa kot vloga dolarja na svetovnem tržišču, da se po domače izrazim, ker jo je vedno možno tudi za nekoliko nižjo ceno prodati.

Panorama: Še nekaj o privatizaciji in vašem pogledu na vso stvar. Ste soustanovitelj družbe Atena. Ali so problemi glede napačne ocene družbenega premoženja? Kaj bi bilo po vašem mnenju treba storiti, da bi tekel proces glede DZU-ja, kaj naj lastniki in kaj na država?

Nerad: Ti zastoji v privatizacijskem procesu gotovo negativno vplivajo na vzdušje in seveda na mnoge subjekte. Precej vplivajo na bančno poslovanje. Zaradi tega zastaja v procesu privatizacije je pravzaprav proces investiranja bistveno zaustavljen, ker se ne ve, kdo je lastnik. Podjetja potem seveda ne gredo v investicije, pa bi morale iti v novi razvojni cikel, v nove projekte. To je ta vidik, ki ga mi čutimo.

Tudi čas je naredil svoje, ker so izhodišča bilance iz leta 1993. Mnoga podjetja so medtem naredila velike izgube in je vrednost tega podjetja, v mnogih primerih nič, gledano z vidika donosnosti. Praktično lahko računamo samo z likvidacijsko vrednostjo. Tak primer je Tam. Po otvoritveni bilanci je imel 250 milijonov mark, de facto je pa vreden nič. Vsak, ki bi prevzel tako podjetje, bi prevzel veliko bre-me, tudi če ga dobi zastoj. Ko smo delali analizo podjetij, ki nastopajo na trgu pri tej licitaciji, je sklad postavil ceno 100. Po naših merilih, po oceni dinamične vrednosti, po oceni likvidacijske vrednosti so razlike v vrednotenju tudi 1 : 4. Ampak četudi bi sprejeli vrednotenje, da je pre-malo premoženja, je jasno, da bo država morala nekaj narediti, da bo morala z zakonom dati na razpolago vse ostalo premoženje. Država pa lahko ponudi tisto, kar ima, in če bi jaz bil na oni strani, bi verjetno ponudil tisto, kar je slabše. Z vidika državljanov in z vidika enakopravnosti mislim, da to ni vredno in da mora tukaj zelo hitro nekaj narediti. Eno so banke in zavarovalnice. Toda v banki gre za ustanovitveni kapital in banka seveda potrebuje denar, ne papirje. To z drugimi besedami pomeni, če bi mi lastnili banke s certifikati, bi morala kapital iz državnih obveznic plačati država. Lastninjenje bank s certifikati se mi zdi totalno nesmiselno.

Panorama: Zakon o bančništvu se že dolgo paca, kaj se dogaja?

Nerad: Banke smo na prvi osnutek, ki je bil sprejet, seveda dale določene pripombe, in to je bil tudi razlog, da je bil umaknjen. Na drugi strani pa je ta zakon, kakršen koli že bo, vsaj za tiste, ki delamo v storitvah, pozitiven, predvsem zato, ker bankam omogoča opravljanje med drugim tudi plačilnega prometa, kar do sedaj ni bilo možno, pa čeprav to delajo banke po celem svetu. Zdaj, namesto da bi kasirali za plačilni promet, plačujemo plačilni promet. To je tudi eden od razlogov take produktivnosti in rentabilnosti, kakršno slovensko bančništvo ima. Cel kup poslov, ki jih v tujini delajo banke, mi nismo mogli delati direktno, zato smo morali ustanoviti svoja podjetja.

Po drugi strani pa so tudi v tem zakonu nekatere slabo opredeljene zadeve. Mislim predvsem na velike pristojnosti Centralne banke. Mi nismo proti temu, da bi imela Centralna banka pristojnosti, ampak gre za to, da morajo biti natančno opredeljene, da se vnaprej točno ve, kakšne so njihove pristojnosti, ne pa da si jih lahko tolmačijo vsak po svoje. Če se bo vse to uredilo, bo dobro za bančni sistem in za Centralno banko. Zakon moramo čim prej sprejeti, in to takšnega, ki bo v bančnem sistemu v celoti uveljavil evropske standarde. Z eno razliko: zavedati se pač moramo da obrestne mere in riziki še lep čas ne bodo taki, kot so v Evropi, ker tudi naše gospodarstvo ni takšno.

Piše: Martin Ivanič

DELAVEC JE NAŠE NAJVEČJE BOGASTVO

Kadar se namenimo govoriti, na primer o moralnem prerezu družbe, nam družbo praviloma predstavlja njena politična elita, ki v resnici v največji meri kroji usodo in podobo skupnosti. Gospodarsko elito, ki se s svojo veliko močjo družbenega vpliva v resnici samo prikriva v ozadju politične, pri tem navadno in neupravičeno izpuščamo. Obenem je jasno, da moralni prerez družbe lahko razumemo le kot množico presečišč – oziroma da gre za številne zorne kote in da navadno lahko obravnavamo le posamične.

Eden od njih se mi je odprl pred nekaj dnevi, ko sem na TV najprej slišal izjavo nekoga poslance, potem pa spremljal se del oddaje o režiserju Bati Čengliču in njegovo filmo o življenju nekoga udamnika. Pojdimo po vrstih!

V javnosti je spet začela krožiti govorica, da državnoborski poslanci vnovič pripravljajo zakonski predlog, s katerim bi si še pred volitvami vendarle uredili plače, odpravljali in upokojitve. Ponovimo! Proti temu nima nihče nič, saj bi edino zakonsko jasno urejeno zadevno področje zagotavljalo preglednost in pravičnost tudi teh zdaj že krepko škandaliziranih prejemkov. Nihče ne misli, da naj poslanci delajo vbojajme in da naj bodo po izteku mandata prepuščeni beraški hoji od vrat do vrat morebitnih de-

lodajalcev. Vsi skupaj želimo in zahtevamo samo zmernost in spoštovanje domače gnotne realnosti.

S krilatice bi lahko rekli, da dobri novinarji ne počivajo. Zato je nekdo nemudoma povprašal poslanca Maksa Lavrinca, kaj se v resnici kuha, saj je slišati, da naj bi bil sedanji predlog še bolj nezmeren od prejšnjega. Tisto, kar je v njegovem odgovoru zbadlo in kar ni zraslo samo na njegovem zelniku, marveč je očitno del naučenega odgovora za javnost, je naslednje: Poslanec je prepovedano sodelovanje v raznih nadzornih svetih in podobnih telesih, kjer bi si lahko »popravili« svoje dohodke. Ne kaže ob tem dolgozveno modrovati, saj je navsezadnje morda celo iskreno mišljeno, a če je, potem se ni mogoče načuditi perverzности oziroma moralni izpriženosti takšnega gledanja. Zato poenostavimo: Koliko ljudi dela enako trdo in z veliko večjo, povsem ostipljivo in izvedljivo odgovornostjo kakor poslanci, pa prejema precej manjšo plačo, in to brez možnosti nabiranja dodatnih funkcij po raznih skupščinskih telesih, ki prinašajo pavšalne dodatke, pa jim niti na pamet ne pride, da bi jim morala biti zagotovljena še kaka dodatna zasluzkarska možnost. Za boljšo ilustracijo povejmo samo to, da poslanci

(lahko) v javnih obdihih precej dopisujejo in komentirajo, kar se vse lepo plača. Oni so namreč poučeni o marsičem, kar mediji radi objavljajo, in je že ta možnost nekakšen privilegij.

Zagovornike takšnega stališča velja povprašati, ali se jim morda zdi, da so pripadniki različnih socialnih in poklicnih slojev že vnaprej med seboj po pravicah različni. Se jim morda zdi, da je pravična »kazen« za tako imenovane navadnega delavca, da ga nihče ne povabi v kakšen nadzorni odbor ali v kaj podobnega, kar poleg sejnih prinaša še druge bonitete? Se jim morda zdi, da so »navadni« delavci (končno so to tudi dohtarji, znanstveniki in številni drugi strokovno sposobnejši ljudje kot npr. politiki) že po nekakšni logiki drugorezredni državljani in da imajo samo poslanci pravico do trajnega nadomestila zgolj zato, ker štiri leta ne smejo sedeti v drugih donosnih organih?

Lahko nanizamo dolgo vrsto takšnih vprašanj, ki razodevajo z ustavo, zakoni in političnim duhom slovenske družbe neskladne implicitne poglede poslancev. Kar pomeni, da je pri njih vsaj v pogledu njihovih osebnih pravic in koristi prevladal vulgarni sebični liberalizem (po eni od razlag: dovoljeno je PRAV VSE, kar ni izrečno z zakonom prepovedano, a tudi če je z zakonom prepovedano, bomo pač preizkusili, ali bo zakon vzdržal). Če je to znanilec našega bodočega razvoja – in bati se je, da je, saj se je erozija začela pri sami glavi družbenega organizma – potem nima smisla gojiti kakršne koli utvare o trajnejši stabilizaciji gospodarskih in družbenih razmer. To pa pomeni gospodarsko in politično podrejenost in da torej nismo osamosvojeni. Stavka

zdravnikov je zagotovo eden od znanilcev tega novega časa.

Takšno pojmovanje tako imenovanih delovnih stanov je vsekako samo v enem pogledu drugačno od onega, ki ga je v svojem omenjenem filmu razgaljal Bata Čenglič: ne skriva se namreč za politično dvoilčnostjo, marveč se brutalno razkriva v svojem hipnem hlepenju po koristi in moči. Bivša politična elita pa je skušala svoje dejansko pojmovanje »spodnjih stanov« prikriti za domnevno oblastjo in blaginjo delavstva, in vse, kar je skušalo to demagogijo razgaljati, je ostro izločila ali zatrla. Če je Čenglič namigoval na brezperspektivnost delavstva in na njegove dileme o tem, kaj se v resnici dogaja, je bilo treba ohranjati vsaj videz: takšno početje je bilo treba zavrniti in zatolči. Toda direktorni politični napad na zagovornike delavstva bi bil tvegan. In omenjena oddaja je briljantno pokazala, kako se je Stipe Šušvar mučil, da bi film razmazal kot umetniško skrupulo. Kakor da bi bilo za delavce najbolj boleče to, da jih nekdo umetniško obravnava brez pričakovane višine.

Kaj je za delavca boljše? Da mu kdo naravnost pove, da mu je za njegove probleme figo mar ali pa se demagoško zavzema za njegovo korist, ki je končno le korist voditeljev? Po svoje je »čista situacija« seveda boljša, toda če to pomeni, da se za delavske pravice sploh ni več treba niti zmeniti, je to precej slabše. Kaj delavcem preostane, nikakor ni težko sesteti. Bojim pa se, da bodo v svojih stiskah že na naslednjih volitvah žrtve politične demagogije, pa najsi bo po vseinskem ali proporcionalnem sistemu. A nekčesa bi se delavci in sindikati lahko naučili prav od strank: Kakor so že med seboj sprte, se pri skupnem interesu lepo »ujamejo«.

arena

Piše: Boža Gloda

Ješko Kacin

Najbrž bi se dalo razpisati kar nagradni kviz, kdaj je bila v Sloveniji nazadnje zaplenjena kakšna javna publikacija. Pri tem seveda odmislimo, da si je sedanji obrambni minister Jelko Kacin, podobno kot nekdanji francoski kraljevski Lojzek, rekel Država sem jaz in zaplenil javno publikacijo. Vojstvo, še preden je zagledala luč sveta.

BUNKERAŠ

Na obrambnem ministrstvu so menili, da bi bilo prav, če bi se za strokovno obravnavanje obrambnih zadev – podobno kot v mnogih državah – za strokovni časopis. Več kot nujna zamisel je dobila vso pravno podlago, bila registrirana kot javna publikacija, dobila tudi »žegen« za petodstotni prometni davek, tudi svoj uredniški odbor in nekaj obrambnih mož se je spravilo pisat članke za prvo številko.

Strokovna pravila pisanja do objave so kot zamotan filter. Najprej odgovorni urednik presodi, ali je članek zrel za recenzijo. Nato sledi anonimna recenzija, lahko tudi dve, avtor mora svoje besedilo popravljati, in šele ko dobi zanj petko, gre v objavo.

In je tudi šlo. V tiskarni so veselo natisnili 1500 izvodov in vse skupaj je davkoplačevalce stalo krepko več kot deset tisoč mark. Prvo številko časopisa revialnega formata Vojstvo je potem dobil v roke obrambni minister, jo prebral in rekel – jok, taka reč pa ne bo šla v javnost. Ministru Kacinu ni bilo všeč, kar je zapisano v »njegovem« časopisu, in je zadevo namesto k bralcem – po kratkem postopku poslal v bunker.

Zaplenjeno in pika. skrito neke v vojašnici v Mostah in, kot se spodobni, zastraženo. Ali bodo publikacija zažgali kot v Lutrovih časih ali pa razrezali, kot se sedanjim časom spodobi, še ni znano. Ali pa bo Kacinu kdo le povedal, da si demokratična država takega škandala res ne sme privoščiti, saj si ga niti prejšnji režim, z denimo razvpito 57. številko Nove revije, ni privoščil.

Nekaj primerkov te revije je Kacinu in njegovi varnostni službi le ušlo iz kontrole. ti bodo kajpak trden dokaz, zaradi katerega bi premier svojega obrambnega ministra moral odstaviti po najkrajšem postopku.

Milan Predan

Dr. Drnovšek pa doslej glede tega še s prstom ni mignil, čeprav je bila vsa reč že obelodanjena in čeprav obstajajo neizpodbitni dokazi, da za ministrovo odločitev ni nobene osnove. V prvi številki Vojstva je pač članek polkovnika Iva Kukoa o slovenski vojaški doktrini, v katerem si je drznil povedati, da je naša vojaška obramba, za ka-

OSAMLJENEC

tero je odgovoren Kacin, preslabo organizirana, da bi bila lahko dovolj učinkovita, vendar vse skupaj ni nič takega, da bi zaradi tega kdo moral dobiti ošpice.

Razen seveda minister, ki očitno ne dovoli, da bi mu lastni ljudje javno povedali, da vse kar počne, ni dovolj dobro. Vendar je pri tem še bolj sramotno, da skoraj nikogar ni zbadlo, kar si je privoščil Kacin. Kričavi zagovorniki pravice do javne besede in zakonitosti molčijo, kot da jih zaplemba javne publikacije nič ne briga.

Zato si palec gor tembolj zasluži glavni urednik Večera Milan Predan, ki za sedaj edini ni spregledal nevarnosti takega početja. Sliši se tragikomično, da bo novoustanovljeno glasilo obrambnega ministrstva prišlo v zgodovino kot prvi zaplenjeni časnik v samostojni Sloveniji in da ga je zaplenil minister za informiranje v času osamosvajanja, je zapisal Predan. In dodal, da je komično spoznanje, da bi v zadnjih letih starega režima javnost ob prepovedi katerega koli časopisa zagotovo zagnala vik in krik, zdaj pa – nič. Kot da se praksa omejevanja kritične javne besede ne začne prav s takšnimi, navidez obrambni dejanja.

Predan ima seveda nad vse prav. Država in njena javnost, ki dovolita, da državni uradniki odločajo, kaj sme v javnosti, si je sama napisala uverturo k diktaturi najprej birokracije in nato ideologije. Si je tako težko zamisliti občutek moči človeka, ki z eno potezo pred javnostjo skrje javno publikacijo in se mu pri tem nič ne zgodi? Je težko ugantiti, v kakšna naslednja dejanja lahko vodi občutek take moči? Predan je ocenil, da nas glede svobode tiska to lahko uvrsti nekam med Ungando in Hrvaško. Kakšnega hudiča pa imajo, tam je znano.

Piše: Jože Smole

TORINO IN NEZAPOSLENOST

»Ne želimo si nobenega prepira, smo pa za boj pripravljeni!« – je pisalo na transparentu stavkajočih delavcev propadajoče velike nemške ladjedelnice Bremer Vulkan.

V znanem nemškem pristanišču in industrijskem mestu Bremnu je nezaposlenost že presegla 15 odstotkov. Glavni razlog je odpustanje delavcev velike ladjedelnice. Nezaposlenost v celi Nemčiji je že presegla 11,1 odstotka. Uradno je danes tam brez dela 4,2 milijona ljudi, po neuradnih podatkih pa je celo 5 milijona nezaposlenih. Vse kaže, da se bo nezaposlenost še povečevala.

Nemčija, ki naj bi kot lokomotiva vozila evropski vlak k skupni valuti, je v vse večjih težavah. Povečal se je tudi njen proračunski primanjkljaj. Bo medvladna kon-

ferenca Evropske unije, ki se je pričela 29. marca v Torinu, sprejelakakšne konkretne opredelitve za odpiranje novih delovnih mest? V enem od predlaganih dokumentov je zapisano, da je boj proti nezaposlenosti prednostna naloga držav članic EU. Spodbujanje zaposlovanja na nacionalni ravni naj bi postala tudi skupna evropska naloga. Zagotavljanje boljših zaposlitvenih možnosti zahteva stabilno gospodarsko politiko, večjo konkurenčnost in zdravo rast. To načelno stališče pa vlade držav članic EU razlagajo na različne načine. Ene menijo, da bi nezaposlenost morala biti glavna tema konference v Torinu, druge pa, da se Evropska unija s tem ne bi smela preveč obremenjevati. Francoska vlada, ki se je očitno nekaj naučila od

zadnjega velikega stavkovnega vala, predlaga, naj se nezaposlenost postavi v središče razprav na konferenci v Torinu. V posebnem memorandumu je med drugim, zapisano: »Spriči dejstva, da je danes v EU 18 milijonov ljudi brez dela in da je več kot 50 milijonov ljudi socialno ogroženih, mora Evropska unija odgovoriti na zaskrbljenost ljudi.« Francija se zavzema za skupno evropsko politiko odpiranja novih delovnih mest in za skupne evropske standarde socialne varnosti. Od članic EU takšno stališče najaktivneje podpira Švedska. Velika Britanija temu nasprotuje. Britanski premier Major je odločno proti posebnim pooblastilom Evropske unije na področju zaposlovanja. Takšno stališče zagovarja tudi Nemčija. »Železni kancler« Kohl meni, da se na ravni Evropske skupnosti ne da reševati problema nezaposlenosti. Dokazuje, da bi skupna evropska politika zaposlovanja vodila v protekcionizem posameznih držav, s čimer bi oslabila možnost uvedbe skupne evropske valute. Namestnik nemškega zunanjeje ministra Werner Hoyer, ki bo v imenu Bonna vodil pogajanja v Torinu, je izjavil, da bi prenos odgovornosti za odpiranje delovnih mest na sedež EU v Bruslju »pomenil

popolnoma nepredvidljiv finančni rizik«.

Povsem drugače razmišlja sedanji italijanski premier Lamberto Dini. Opozoril je, da skupne evropske valute ne bo mogoče uvesti če bo nezaposlenost še vedno presegala 11 odstotkov.

Bivši predsednik Evropske komisije Jacques Delors ocenjuje predloge o skupni evropski politiki zaposlovanja kot »pobožne želje«.

Mnogi menijo, da Evropska unija nima potrebnih finančnih sredstev za podporo programom odpiranja novih delovnih mest. Sedanji predsednik Evropske komisije Jacques Santer že nekaj časa forsira program modernizacije cestnih in železniških povezav v Evropi v znesku dveh milijard dolarjev. Ta zajeten program naj bi zagotovil nova delovna mesta. Spriči pomoči, ki jo bo Evropska unija morala dati Veliki Britaniji, je tudi ta program postal vprašljiv. Visoki francoski predstavnik je sarkastično pripomnil: »Britanske nore krave so ubile program modernizacije evropskih komunikacij.«

Vse kaže, da na medvladni konferenci Evropske unije v Torinu ne bodo uspeli oblikovati skupnih stališč za zmanjševanje nezaposlenosti.

Piše: Branko Zihert

STROGO NADZOROVANI ZDRAVNIKI

Predsednik vlade je takoj na začetku stavke zdravnikov in zobozdravnikov jasno napovedal, da bodo državni organi prisiljeni poseči v dogajanje, če bi se glavni stavkovni odbor odločil za neracionalno stopnjevanje svojih zahtev, skrajnostno zaostrovanje razmer v zdravstvu ali udeležanje podmen o pripadajočem statusu vsega zdravniškega sloja. O tem, kakšni naj bi bili ti ukrepi, seveda ni želel govoriti. Zakaj? Prvič verjetno ne zato, ker modri pogajalci le redkokdaj vnaprej razkri vajo svojo strategijo in taktiko, četudi je njihov položaj zavarovan z mehanizmi državne prisile. Drugič, spregovoriti bi moral o sistemskih rešitvah, ki presegajo pristojnosti in zmoglosti izvršne veje oblasti. Tretjič, neposredni pritiski na javno mnenje so v predvolilnem času politično zelo tvegani, češar se predsednik vlade bržkone dobro zaveda. In četrto, namesto njega so spregovo-

riili drugi udeleženci dogajanja v zdravstvu na strani vladajoče koalicije. Kaj se je pravzaprav zgodilo? S kakšnimi razlogi so provladni množični mediji pred javnostjo odkrili svojo politično uvrstitev in praktično obsodili zdravniški štrajk, češ da izraža neuteemeljene zahteve privilegiranega sloja Slovencev, čeprav so prej praviloma solidarno poročali o sistemski manj problematičnih stvarkah obupanih delavcev? Spet so se poslužili t. i. komunikacijskega modela, ki posredno vsebuje parlamentarno predstavo o realnosti, kjer ni nobenih notranjih napetosti, kajti v uradnih poročilih so vsi konflikti in morebitne razlike zvedeni na prekinitve komunikacij, kot da realnih nasprotij sploh ni – le slabo se razumemo (Sloch) ni. Stavka zdravnikov torej ni samo nekaj posebnega, ker so ljudje v belem prisiljeni tako pretestirati proti nevdržnim razmeram v zdravstvu, temveč

označuje tudi mnogo bolj dramatične premike v slovenski družbi.

Ker se ravnam po načelu **non quis, sed quid** (ne kdo, ampak kaj), popolnoma zadošča, če rečem, da so za širjenje protizdravniškostavkovnega razpoloženja v javnosti paradigmatični članki enega izmed ljubljanskih dnevnikov. Naj navedem nekaj bolj ali manj zanimivih, a vselej bojevitih naslovov: Vojna v belem, Vajeti so se jim izmuznile iz rok, Do neke mere upravičene zahteve, Zdravniki trmasto vztrajajo... Prispevki so bili razvrščeni dvostopenjsko. Najprej so objavili komentirana poročila z dokaj primitivno socialnodemagoško vsebino, ki naj spodbujajo ogorčenje najširših plasti prebivalstva, češ da stavkajoči zdravniki odrekajo ljudem že plačane storitve, poleg tega pa naj bi bili beli štrajkači tudi krivci za čakalne vrste pri specialističnih pregledih in vse druge potega vsčine zdravstvenega zavarovanja, prek katerih vlada sicer želi zmanjšati javne izdatke, ne da bi obenem zmanjšala siceršnje davčno obremenitev državljanov. Kasneje je časnik navedel, vendar spet zgolj s trivialnimi poudarki problematiziral odsotnost posamičnih storitev v času stavke: saniranje akutnih zobnih vnetij, izdajanje zdravniških potrdil, potrjevanje dolgotrajnejšega bolniškega staleža in podobno. Na ta način je vzdrževal napetost bralcev. Da bi pričujoče

prepričevanje vsaj malo doseglo tudi kritično razpoloženi del slovenske javnosti, se je v časopisu pojavil eden prvih neoliberalnih ideologov na Slovenskem z odlično besedno razčlemba prizora stavke zdravnikov, od ideje o splošno sprejemljivem socialnem cinizmu do neogibnosti sistemske rešitve, kjer pa bi zaman iskali kako svežo ali celo odrešilo misel. Vendar lahko iz njegovega razmišljanja izpeljemo vsaj nujnost bolj čvrste demokratično-korporativne organizacije zdravnikov, seveda povezane z drugimi sodrodnimi stanovskimi strukturami, ki jih že nekaj časa ogroža popolnoma enako razslajevanje kot javno in zasebno zdravstvo. Kajti lahko spregledamo plehke demagogije se nam utegne jutri krvavo maščevati, ko bo moral prvi Slovenec iz ideoloških razlogov prodati vse svoje imetje, da bi poravnal stroške takega zapletenega, z vrhunsko medicinsko tehnologijo podprtega zdravljenja. Kot v Ameriki (Sloch). Nemara bomo takrat doumeli, zakaj vlada dajoča koalicija tako skrbno nadzoruje zdravnike, ali kam nas pelje politika odpovedi pri nadzoru razmer v naši družbi, kakor da vsi življenjsko pomembni procesi potekajo docela mimo Slovenije. Zahteve zdravnikov seveda ne morejo ogroziti javnih financ, kajti najbolj so načete zaradi razsিপo-potrošniške usmerjenosti t. i. državnih organov.

Jezikovna zavest je pri Slovencih včasih šepava gospa

Pred kratkim imenovani kulturni minister dr. Janez Dular v svojem delovnem načrtu med drugim omenja tudi večjo skrb za slovenski jezik v javni rabi in v zvezi s tem ima v mislih posebno odbor za jezik oziroma posebno strokovno jezikovno razsodišče, ki naj bi opozarjalo na napake pri vsakodnevem pisnem in govornem izražanju. Imenovani strokovnjaki naj bi opravljali javno jezikovno svetovalno funkcijo, tako da bi s pomočjo njihovih priporočil in nasvetov lahko čim več pisarjev in javnih govorečih ljudi odpravilo svoje pomanjkljivosti, mnogi pa celo neznanje.

Zamisli je potrebno vsestransko podpreti in jo čimprej spraviti v življenje. Postane naj predlog, ki bo po hitrem postopku postal predpis, da ne rečemo kar zakon, ker bodo mnogi skočili v zrak in kričali: Zdaj pa še zakon o jeziku, kot da Slovenci ne bi znali slovensko! Skupina jezikovnih strokovnjakov naj bi delovala v okviru kulturnega ministrstva, čeprav se nam zdi pomembno opozoriti, da je vprašanje jezika tako širokega in globokega, skratka vsestranskega življenjskega pomena, da bi se z jezikovno problematiko moral ukvarjati vladni odbor oziroma vladno razsodišče, ki bi konstruktivno sodelovalo z vsemi ministrstvi, saj se navsezadnje pojavljajo večji jezikovni problemi prej na drugih področjih, kot je kultura v ozkem pomenu besede; torej kot ustvarjalna kultura. Svojo domicilnost naj bi imenovali jezikoslovci sicer imeli v kulturnem ministrstvu, saj je jezik naroda zlasti kulturno, kulturološko vprašanje in se

neposredno odslkava v nacionalni zavesti oziroma jezikovni zavesti, ki pa je pri Slovencih včasih šepava gospa; predvsem na področju praktičnega sporočanja, pa najsibo pisnega ali govornega.

Zamisli, ali če lahko rečemo že kar predlog, bi morala doživeti podrobni strokovni premislek in se zožiti na slovenski knjižni jezik in na njegovo javno rabo v najširšem pomenu besede. Postaviti bi se morala aksiomatična zahteva – učiti se, poučiti se in naučiti se svojega knjižnega jezika, ker se do te zvrsti slovenskega jezika obnašamo samozavoljno in samovšečno, neodgovorno in ponižujoče, pogosto nam celo ni mar očitna jezikovna asimilacija na določenih, zlasti modnih, trendovskih in strokovnih področjih, kjer slovensko besede brez kakršnegakoli vzroka prepušča izrazilno mesto tujkam in tujim jezikom.

Zavedati se namreč moramo, da je knjižni jezik naše edino avtohtono in avtonomno jezikovno izrazilo, s pomočjo katerega se ohranjamo in ostajamo slovenski narod. Ne želimo podcenjevati preostalih živih jezikovnih zvrsti in podzvrsti slovenskega jezika, ker brez njihove živosti zagotovo ne bi bilo knjižne zvrsti, ampak one same iz sebe in od sebe iz dneva v dan skrbijo za svojo lastno kreativnost in obstoj ter bogatenje in razvoj, tako da so pogosto, če ne že venomer, korak ali dva pred knjižnim jezikom, ki je tako ali drugače normativno premišljen in domišljen v slovnici, slovarju, pravopisu, praktični stilistiki, strokovno jezikovnih slovarjih in drugih priročnikih oziroma

JAVNA RABA KNJIŽNEGA JEZIKA

“Vsi se strinjamo, da je knjižni jezik najprej strokovno vprašanje, vendar pa se globoko zavedajmo, da je tudi eno izmed ključnih političnih vprašanj, zato ga je potrebno praktično uporabno definirati v ustavi in v zakonodaji, ker samo tako lahko zaživi javno in postane izrazilno orodje vseh Slovencev, saj mora biti knjižni jezik eden izmed nezgubljenih ključev nacionalne zavesti.”

v zakonodaji, ker samo tako lahko zaživi javno in postane izrazilno orodje vseh Slovencev, saj mora biti knjižni jezik eden izmed nezgubljenih ključev nacionalne zavesti.

Minister si problem knjižnega jezika vsaj na neki način zastavlja tudi kot politično vprašanje, kar je potrebno ne samo pohvaliti, ampak zgrabiti z vsemi štirimi in se lotiti tu in zdaj reševanja vseh neznank, ki so pove-

ga jezika, hkrati pa mora povedati, ali je pripravljena podpreti strokovna prizadevanja, ki so naravnana k čim večji praktični sporočilni vrednosti knjižnega jezika v javni pisni rabi, da bodo vsaj živost, jasnost in primernost slovenskega knjižnega jezika nam vsem eksplisitno pred očmi in v vsakodnevem spominu.

Vlada in parlament se morata odločiti za čimprejšnjo podporo vsem projektom, ki so strokovno vezani in povezani s knjižnim jezikom; gre za politično, moralno, materialno, zlasti pa za finančno podporo. Pravopis slovenskega jezika naj zagleda luč sveta čimprej! Stroka naj se takoj loti priprave vseh manjkajočih in kot kruh potrebnih jezikovnih priročnikov – strokovnojezikovnih slovarjev in učbenikov s področja praktične stilistike oziroma pisnega sporočanja. Opozoriti je potrebno, da smo pri mnogih priročnikih, učbenikih in strokovnih knjigah bolj boski kot ne, zato je skrajni čas, da manko odpravimo.

Pisna raba slovenskega knjižnega jezika vzbuja skrb. Oziroma se po raznih reklamnih napisih, po različnih poimenovanih novih podjetjih; berimo razne pisane medije in različne poslovne in strokovne spise, besedila, akte... Tujosti in tujk mrgoli kot mravelj, pa še slovenskost je dostikrat tako popačena, da ne vemo, od kod se je vzela. Pisna sporočila (neumetniška) so v večini taka knjižnojezikovna packarja, da se ni mogoče več izgovarjati samo na površnost in naglico, na trg in modnost, na ponudbo in povpraševanje, ampak je edini vzrok za tako stanje slovenskega knjižnega jezika v javni rabi neznanje le-tega in pomanjkanje prave zavesti, in če hočete, ljubezni do samo našega jezikovnoknjižnega izrazila.

Drago Kuhar

učbenikih ali strokovnih in znanstvenih knjigah.

Vsi se strinjamo, da je knjižni jezik najprej strokovno vprašanje, vendar pa

se globoko zavedajmo, da je tudi eno izmed ključnih političnih vprašanj, zato ga je potrebno praktično uporabno definirati v ustavi in

zane z eksistenco knjižnega jezika v javni rabi v najširšem pomenu besede. Politika se torej mora opredeliti do nacionalnega knjižne-

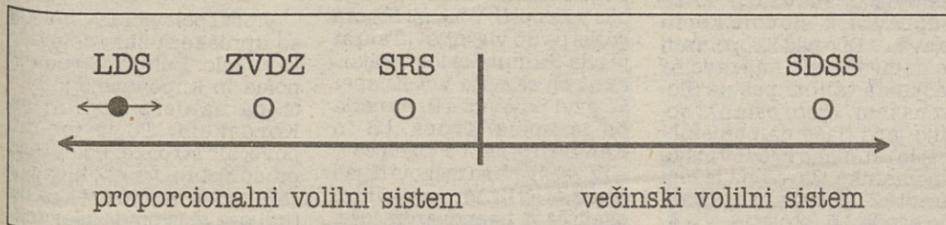
PREBIRANJE

Piše: Dr. Ciril Ribičič

VOLILNIH SISTEMOV

Presoja štirih modelov na podlagi petnajstih vprašanj

Na slovenskem političnem tržišču ponujajo danes štiri različne modele volilnih sistemov: proporcionalni volilni sistem, kot ga ureja Zakon o volitvah v državni zbor (ZVDZ), proporcionalni volilni sistem s preferenčnimi glasovi, ki ga predlaga ena od vladajočih strank (LDS), mešani volilni sistem s proporcionalnim okvirom, ki ga predlaga društvo Slovenski razvojni svet (SRS) in sistem absolutne večine, za katerega se zavzemajo Janševi socialdemokrati (SDSS). Če vse štiri modele razvrstimo na premici, ki poteka od (čistega) proporcionalnega sistema na skrajni levi do (čistega) večinskega sistema na skrajni desni, bi bilo to videti približno takole:

Modele volilnih sistemov vrednotim z naslednjih vidikov:

1. Katera je bistvena posebnost modela?
2. Kakšen je način glasovanja (glasovnica) in vpliv volilnih glasov?
3. Kakšen pomen ima osebnost kandidatov (personalizacija)?
4. Ali so politični programi (stranke) sorazmerno zastopani?
5. Kakšne so možnosti neodvisnih kandidatov?
6. Kolikšen je prag za vstop v parlament?
7. Kateri glasovi gredo v koš?
8. Kako sistem vpliva na povezovanje strank?
9. Kako sistem vpliva na stabilnost vlade?
10. Ali poznajo podoben volilni sistem v drugih državah?
11. Ali lahko stranka zagotovi izvolitev kandidatov proti volji ljudi?
12. Kakšne so možnosti za manjšine in druge podzastopane skupine?
13. Kako se uveljavlja odgovornost poslancev?
14. Ali sistem zagotavlja enakomerno teritorialno zastopnost?
15. Kakšne so možne izboljšave sistema?

(Nadaljevanje iz prejšnje številke)

2. LDS

2.1. Model, ki ga predlaga LDS, ukinja »prevaro«, iluzijo, da volilci glasujejo za posamezne kandidate, medtem ko v resnici dajejo glasove strankam. S tem pa ob enem daje večji poudarek izbiri med strankami in manjši poudarek (preferenčni glas) izbiri med kandidati. S tega vidika gre za premik, pa čeprav majhen, v smeri bolj čistega proporcionalnega sistema. Zagotavlja enakomerno zastopnost regij (osmih volilnih enot), ob enem pa zmanjšuje možnosti za izvolitev poslancev s podeželja. O tem predlogu je soglasje s strankami, ki so bolj zasidrane na podeželju, malo verjetno.

2.2. Volilec ima dva glasova; s prvim izbira med strankami in z drugim (preferenčni glas) izbira med kandidati. Čim večji pomen bi dobil preferenčni glas v tem sistemu, tem večja teža bi bila dana personalizaciji volitev. To še posebej velja za primer, če bi bil preferenčni glas odločilen (kot v dosedanjem sistemu volilec prek izbire kandidata ob enem glasuje za stranko) ali če bi imeli volilci po več glasov, s katerimi bi lahko izbirali med kandidati več strank in neodvisnimi kandidati (panaširanje).

2.3. V primerjavi z veljavno ureditvijo so stranke nekoliko bolj, njihovi kandidati pa nekoliko manj v ospredju volilčeve izbire. Upoštevati velja tudi praktično težavo (nepreglednost glasovnice z ogromnim številom kandidatov na strankarskih listah), povzročeno z ukinitvijo okrajev (v njih vsaka stranka nastopa s samo po enim kandidatom).

2.4. Predlog LDS zagotavlja proporcionalno zastopstvo z izjemo tistih (redkih) kandidatov, ki bi bili neposredno izvoljeni v volilni enoti, njihova stranka pa ne bi izpolnila praga za vstop v državni zbor. Takšnim kandidatom poslanskega sedeža ne bi odvzeli, kar povzroči minimalno odstopanje od proporcionalnosti (ki pa ga pozna že veljavna ureditev in je tudi smiselno).

2.5. Možnosti za izvolitev neodvisnih kandidatov ostajajo tudi v tem sistemu relativno zelo majhne.

2.6. Predstavnik LDS se zavzemajo za 3,5 do 4% prag, torej za rahlo povečanje sedanjega praga (3,41%).

2.7. V koš gredo glasovi za stranke, ki ne izpolnjujejo volilnega praga, in za neodvisne kandidate, ki niso neposredno izvoljeni v volilni enoti.

2.8. Sistem ne spodbuja predvolilnega povezovanja strank, ki so sposobne izpolniti spodnji prag, niti nastopanja skupnih kandidatov več takšnih strank.

2.9. Sistem terja dovolilne koalicije in ne povzroča večje stopnje (ne)stabilnosti vlade kot veljavni sistem.

2.10. Proporcionalni sistem s preferenčnim glasom poznajo v mnogih državah, čeprav običajno preferenčni glas nima takšne teže, kot to velja za predlog LDS. V Sloveniji je veljal podoben sistem (vsak volilec je imel toliko glasov, kot se je v volilni enoti volilo poslancev, z možnostjo panaširanja) za volitve 1990. leta.

2.11. Predstavnik LDS povezujejo svoj predlog ukinitve okrajev z ukinitvijo nacionalnih list. To je razumljivo, ker se z ukinitvijo okrajev do neke mere poveča zanesljivost napovedovanja, kateri od strankinih kandidatov bo izvoljen (niso možna takšna presenečenja, kot so bila značilna za posamezne, zlasti manjše okraje). Če preferenčni glas ne bi imel odločilne vloge, bi ukinitve okrajev pomenila, da stranka postavi namesto ene nacionalne liste več regionalnih list, s katerimi doseže izvolitev kandidatov, ki jih uvrsti na vrh teh list.

2.12. Italijanska in madžarska narodna skupnost bosta kot doslej v večinskem glasovanjem volili vsaka svojega predstavnika. Zastopnost drugih podzastopanih interesnih skupin je odvisna predvsem od dobre volje strank (praviloma so te skupine precej bolje zastopane v takšnem kot v večinskem sistemu).

2.13. Sistem krepi odvisnost in odgovornost poslancev do strank, ki so jih uvrstile na svoje liste in zmanjšala njihovo vezanost na teren (volilni okraj).

2.14. Sistem zagotavlja enakomerno regionalno zastopnost, zmanjšajo pa se možnosti za enakomerno zastopnost podeželja in tistih urbanih naselij (središč sedanjih volilnih okrajev), ki niso regionalna središča. Okrepi se možnost izvolitve nacionalno znanih kandidatov in zmanjša možnost izvolitve lokalno poznanih kandidatov. Motiviranost kandidatov z dna kandidatnih list v volilni kampanji je bistveno manjša, kot je v sedanjem volilnem sistemu motiviranost vsakega kandidata v volilnem okraju.

2.15. Personalizacijo tega sistema je mogoče izboljšati s krepitvijo pomena preferenčnega glasu in z uvedbo panaširanja, preglednost sistema pa z zmanjševanjem števila kandidatov, s katerimi mora nastopiti stranka v volilni enoti. Gre za konsistenten predlog, ki pa ima zelo majhne možnosti, da bi dobil tisto stopnjo podpore, ki je predpisana za spremembo volilne zakonodaje. Večjo naklonjenost lahko doseže v vodilnih strukturah strank kot v njihovih poslanskih skupinah in med ljudmi.

(Nadaljevanje prihodnjio)

Kropa je stisnjena v ozki Lipniški dolini, kjer ni prostora za večje kmetije.

stori niso imeli. Kuhalo se je na ognjiščih ali v mestejah (pečeh) na skupni veži. Vsaka je imela po več mestej, da so se lahko vse družine zvrstile pri pripravi dnevnih obrokov, če so seveda imele kaj dati v lonec. Glede na gnotne razmere delavcev je samo po sebi umevno, da kaj posebno kalorične hrane ljudje, ki so se ukvarjali s tako težkimi poklici, niso imeli.

Večna pot

Kropa je kraj, ki je nastal z razvojem železarstva v poznem srednjem veku. Je tipično fužinarsko naselje, ki je raslo ob obeh fužinah – Zgornji in Spodnji. Arheološki dokaz so ostanki plavža – slovenske peči, ki so jih odkrili leta 1953 ob gradnji ceste na Jamnik.

Kropa je sicer nastala v ozki Lipniški dolini, v kateri ni zemlje niti za večjo kmetijo. Naselje je nastalo ob potoku Kroparica. V potoku je bilo vedno dovolj vode za poganjanje vodnih koles. Danes je marsikomu nenevadno, da se je prav tam razvijala železarska obrt, vendar pa so bili ti kraji včasih razmeroma bogati z železovo rudo. Kropi najbližje nahajališče je bilo na apnenčastih Pečeh pri Češnjici, glavne zaloge pa so bile na vzhodnih robovih Jelovice, v Kroparski, Jamniški in Dražgoški gori.

Z začetkom železarstva so se v tem delu Gorenjske uveljavili tudi drugi poklici, ko so, bili gozdarji, oglarji, rudarji in žebjarji. V Kropi izdelovali predvsem žeblje; znanih je 127 različnih oblik in mer.

Kako je se začel tradicionalni kroparski dan? Že navsezgodaj zjutraj so moški

tudi pri težkem kladivu na vodni pogon; imenovali so ga tudi norec ali balos. Z njim so kovali caglje, te pa so v manjših obratih prekovali v cajne. To so bile železne palice za izdelovanje žebeljev.

Kot mravlje so na delo hodili tudi rudarji. Rudna nahajališča so se raztezala po južnih in zahodnih robovih Jelovice, nekaj je bilo tudi nahajališč od katerih so danes ostali le trije rudarski rovi in številni sledovi rudnih jam. Povedati pa je treba, da so bila

tračnike, numarice, sponje, kljčke, kavle, lafetnike, krovnike in še mnogo drugih. Zadnji, ki so ga v Kropi kovali, je bil planinčar. Izdelovati so ga nehali leta 1950. Delo v vigenjcih je bilo zelo naporno, saj je bilo v prostoru izjemno vroče. Žebjarji so v vigenjcih tudi jedli, da bi izgubili čimmanj časa.

Čeprav zaradi razdrobljenega lastništva lastniki fužin niso mogli obogateti, so bile socialne razlike med

Od štirih do ene, od štirih do ene...

...še nisem zaslužil plače nobene, od štirih do ene, od štirih do ene zunaj teče življenje brez mene, od štirih do ene, od štirih do ene delo me žene, od štirih do ene, od štirih do ene življenje moje v vročini vene, od štirih do ene, od štirih do ene...

Najbrž je tako razmišljaval Oton Župančič, ko je sedel v vrtu Kapusove hiše, ene tipičnih fužinarskih hiš v Kamni Gorici nedaleč od Kropo, in pisal znano Žebljarsko.

Od štirih do ene,
od štirih do ene
so zarje rumene,
so trate zelene, od štirih do ene
vodá nam kolesa, mehove
nam žene,
nad nakli smo sključeni;
vsi, fantje, možje in dekleta
in žene,
od štirih do ene
že vsi smo izmučeni;
vodá nam kolesa, mehove
nam žene,
od štirih do ene, od štirih do ene.
Pol treh, pol treh –
spet puha nam meh!
Zareči žebli so nam v očeh,
do osmih zvečer žebli,
žebli v očeh...

Sedel je tako Oton Župančič v vrtu Kapusove hiše in skušal z besedami in ritmom pokazati, kakšno je bilo življenje gorenjskih žebjarjev. Sedel je v vrtu tipične fužinarske hiše in razmišljaval. Morebiti tudi o hišah in bivanjskih razmerah žebjarjev, oglarjev, fužinarjev in rudarjev. Leta 1770 je bilo v Kropi 88 hiš, leta 1817 jih je bilo 98, leta 1952 94, leta 1994 pa je imel trg 151 hišnih števil.

V dobi razcveta kovaštva je bilo v Kropi tudi do 1300 prebivalcev. Leta 1931, ko je žebjarstvo začelo ugašati, pa jih je bilo le še 578. Danes jih je znova več kot 1000. Pred dvema letoma so jih naštel 1020.

Delavce je treba nadzorovati

V 19. stoletju je v kroparski hiši živelo povprečno 10 do 14 ljudi, kar za takratni čas ni bilo nenevadno. Nenevadno pa je bilo, da je v Lodnu (hiša št. 7) živelo 92 ljudi. Pri Pesjaku, Pibrovcu in Balantu naj bi takrat živelo 72 otrok, v Fovštaritnici pa 70 ljudi.

V takratnem kapitalističnem redu je veljala stroga hierarhija. Večina hiš je bila v lasti podjetnikov in obrtnikov pri katerih so najemniki delali. To pa je dalo podjetnikom možnost več za popoln nadzor nad svojimi delavci. Za majhno najemnino so jih "tlačili" v svoje hiše, sami so jih oskrbovali z živežem in pijačo iz svojih

trgovin ali gostiln in jih napeljevali k zadolževanju. Tako so imeli popolni nadzor tudi nad njihovim zasebnim življenjem. Takrat je veljal zakon, da mora dolžnik poravnati

Tudi tu so morebiti kdaj pa kdaj ženske v nemoči, da bi nahranile lačna usta svojih otrok "odpirale vrata in vpile ven, kakor da za njihove tožbe ni bilo dovolj prostora pod stropi zaprtih hiš". Tudi te ženske so najbrž ob rojstvu kakega izmed številnih otrok kričale, in "to je bil krik dneve revščine, ki bo iz vsakega komaj spočetega bitja naredila bodočega garača".

Težko si je predstavljati kakšno je bilo življenje v

Ostanki najstarejše jaškaste talične peči na Slovenskem v kraju Dno nad Kropo.

vse dolgove, preden zapusti službo. Če je hotel recimo pobegniti, ne da bi poravnal svoj dolg, ga je imela policija pravico privedi nazaj. Kapitalisti so to s pridom izkoriščali in iz tega začarane kroga nenehnih dolgov se ljudje, kljub delu od štirih do ene, od štirih do ene..., nikakor niso mogli izmotati. Tako se je rojeval družbeni in socialni red, ki je bil skrajno krivičen in nehuman in je v naslednjih stoletjih pripeljal do ostrih nasprotovanj med kapitalisti in delavci v vseh gospodarskih panogah.

"To je bilo ravnovesje praznih trebuškov, večna obsodba na suženjstvo stradanja, "je v svojem znanem naturalističnem romanu Germinal napisal Emil Zola, ko je opisoval življenje rudarjev v francoskem rudarskem bazenu Voreux. Takšno je bilo najbrž tudi življenje železarjev v Kropi, Kamni Gorici in drugih gorenjskih krajih 19. stoletja.

tipični železarski hiši. Zaradi omejenega prostora so bile hiše grajene v višino. Kleti so bile kar v pritličju, prostore pa so podjetniki uporabljali za pomožne prostore železarskih obratov. V prvem nadstropju so bila prostorsko razkošna stanovanja lastnikov, nad njimi pa je bila hiša razdeljena v neštete večje ali manjše sobe. Imenovali so jih hiše, kamre ali štibeljci. Merile so 5 x 5 ali manj metrov. Najmanjše so bile podstrešne sobe. Pogosto sta v takšnih sobah stanovali tudi po dve družini, ki sta imeli veliko otrok. Kakšna je bila gneča v takšnem prostoru in kako so takšne družine spale, si komaj lahko predstavljamo.

Za boljše predstavo povejmo, da je na primer v sedanjih Ažmanovi hiši v Ludnu nekoč stanovalo 92 ljudi, hiša pa je imela vključno z gospodarjevim stanovanjem 12 sob in 10 lesenih podstrešnih kamer. Kuhnje ti pro-

in ženske po skromnem zajtrku odšli na ulice in se vsak zase napotili na svoje delovišče. Plavžarji so se odpravili k slovenskemu plavžu v Dno nad Kropo. Tam je namreč stala najstarejša jaškasta talična peč na Slovenskem. Njeni ostanki so dijo med naše najpomembnejše tehnične zgodovinske spomenike. Zgrajena je bila sredi 13. stoletja in delovala do srede 15. stoletja. V 14. stoletju se je v Kropi pojavila Zgornja fužina. Nazadnje je gorela leta 1880, leta 1919 pa so jo porušili in tako uničili enega najpomembnejših spomenikov kroparskega železarstva. Spodnjo fužino prvič omenjajo leta 1442, leta 1558 pa so tam zgradili nov plavž. Menda je nehali delati leta 1875. Od tega plavža so se ohranili skromni ostanki, ki so spomeniško zavarovani.

Ljudje, ki so kot mravlje vsak dan v zgodnjih jutranjih urah odhajali na delo, so delali

Kropa je polna kovanih okraskov, ki spominjajo na njeno žebljarsko in kovaško preteklost.

ta rudišča kmalu izžrpana, so kroparski rudarji dragoceno rudo odšli iskati na Karavanke in Pokljuko, v poljanske hribe in tudi na Dolenjsko. Kot poročajo kronisti, pri tem niso imeli posebne sreče. Ko je na tem območju zmanjkalo železove rude, je železarska dejavnost ob koncu 19. stoletja zamrla.

Med množico izkoriščenih delavcev so bili tudi oglarji. Jelovski gozdovi so bili polni kakovostnega lesa, iz katerega so kuhali oglje, ki so ga kroparske fužine potrebovale v velikih količinah. V 18. stoletju so za 400 ton železa porabili 1200 ton oglja na leto, med leti 1860 in 1870 pa so pri obeh kroparskih fužinah porabili 2650 kubičnih metrov oglja na leto. Toliko oglja je pripravilo okoli 300 oglarjev in drvarjev.

Skoraj 500 let so v izdelkih teh fužin izdelovali žeblje. Kovali so jih v vigenjcih, lesenih kolibah ob vodnem žlebu s kolesom za pogon meha. Leta 1579 je bilo v Kropi 8, v bližnji Kamni Gorici pa 55 vigenjcev. Takrat je bila Kamni Gorica žebljarsko bolj razvita kot Kropa. V prvi polovici 19. stoletja pa je imela Kropa 19 in Kamna Gorica 10 vigenjcev.

V vigenjcih so mehovi dajali sapa številnim kovaškim ognjiščem, imenovanim ješe. Okoli vsake ješe je bilo od 4 do 6 panjev, na katerih so bila nakovala za kovanje stebila in žebeljnice za kovanje glave žeblja. Teh naprav je bilo toliko, kolikor je bilo vrst žebeljev. V Kropi se je do danes ohranil le vigenjec Vice, ki je obnovljen in razglašen za tehnični spomenik.

Žeblje so prodajali predvsem na jadransko in sredozemsko tržišče. Zato so tudi izdelovali takšne, kakršne so tam uporabljali. Kovali so tratte, grosse, kanale,

fužinarsko gospodo in žebjarji velike. Takrat veljavni redi so urejali predvsem rudarstvo in fužinarstvo, žebjarji pa so bili prepuščeni na milost in nemilost fužinarjem, trgovcem in prekupčevalcem. To je seveda povzročalo hud socialni boj, ki se je končal leta 1853, ko so fužinarji in občinski možje v Radovljici sprejeli sporazum o žebljarskem redu v Kropi in Kamni Gorici. Ta je žebjarjem zagotavljal nekaj več pravic.

Tako so oglarji, rudarji, gozdarji, plavžarji in žebjarji stoletja hodili po večni poti od premajhnih kamer ali štibeljcev, pogosto lačni in nenaspani na delo, ki jim ni zagotavljalo niti osnovnega preživetja, kaj šele človeka vredno plačilo. Dolgo jo to bila večna pot bede in garaštva, pot, ki je v ritmu kovaških klavir ubijala voljo do življenja moškima, ženskam in otrokom.

Prizgal se je Plamen

V prvi polovici 19. stoletja so lipniške fužine delovale le za silo. Železova ruda je pošla in kupovati jo je bilo treba na Jesenicah in na Koroškem. To je močno povečalo stroške. Poleg tega pa so žeblje vse bolj začeli izdelovati strojno, tako da tudi pravega povpraševanja po dražjih, kovanih žebljih ni bilo več. Ročno kovanje žebeljev je izgubilo boj s cenejšim industrijskim.

Da bi rešili propadajoče žebjarstvo v Kropi, o 16. novembra 1894 ustanovili pro zadrugo za žebljarsko obrt in druge izdelke iz železa. Zbralo se je 15 obrtnikov, posestnikov in žebjarjev. Zadruga naj bi kolikor toliko rešila hudo gospodarsko krizo, ki je trajala celo 19. in v začetku 20. stoletja. Usmerila se je na proizvodnjo žebeljev in vijakov. Da-

nes pa naslednica te zadruga, tovarna Plamen, izdeluje vijake in matice.

S koncem klasičnega žebeljarskega se je v Kropi pojavila tudi umetna kovaška obrt. Obstajala je že prej, vendar so bili umetni kovači bolj izjema kot pravilo. Žebeljarsstvo je bilo pač močnejše. Večji razvoj umetnega kovaštva pa je spodbujala zadruga, ki je hotela najti delo za čim več ljudi, ki so po propadu žebeljarskega ostali brez dela. Tako je Zadruga že leta 1936 odprala umetnokovaško delavnico. Ta je v nekaj letih postala znana doma in po svetu. Leta 1956 je tako v Kropi nastala tudi umetnoobratno podjetje UKO.

Največje ime slovenskega umetnega kovaštva je Joža Bertonec, ki je slavo kropskega kovaštva ponese po vsem svetu. Zato je v muzeju v Kropi cela dvorana posvečena njegovemu izjemnemu delu. Tako kot izjemni kropski imenoma, ki so tudi na drugih področjih umetnosti ponesli ime svojega kraja v svet. Omenimo slikarje Janeza Potočnika, Matevža Langusa in Petra Žmitka in literate Lovra Tomana, Kristino Šuler, Daneta Pogačnika in Radivoja Poznika.

Tradicija za prihodnost

Ko se človek danes odpravi na izlet v Kropo, se lahko z njeno tradicijo seznanji v muzeju, ki je izjemno lepo urejen in zelo nazorno prikazuje skoraj 500-letno tradicijo žebeljarskega. Z maketami in modeli so predstavljene tudi vse tehnične rešitve pri kovanju žebeljev. Pozorni opazovalec bo imel le eno pripombo: premalo je poudarjeno, kakšno skoraj suženjsko delo in življenje so imeli žebeljarski, oglarji, rudarji in

zadaj. Nekatere čudovite fužinarske hiše so že tako načete, da jih ni mogoče spregledati, nekatere pa so obnovljene. Kot smo slišali od nekaterih domačinov, so zanemarjene hiše posledica spomeniške zaščite. Hiše je namreč dovoljeno obnoviti le v skladu s strogimi spomeniškovarstvenimi pravili, kar pa precej stane. Rečeno je bilo celo, da če želijo komu v Kropi kaj slabega, mu mirno dodelijo stanovanje v takšni hiši in naj se potem znajde, kot ve in zna.

Muzejski delavci so sicer naredili zelo veliko za ohranitev spomenikov žebeljarske tradicije. Poleg muzeja si je mogoče ogledati tudi vigenjice Vice in ostanke starega slovenskega plavža, ki sta zgledno restavrirana.

Kropo vsako leto obišče nad 10.000 ljudi, ki si ogledujejo ostanke bogate in trde žebeljarske tradicije, mnogi pa se udeležijo tudi tradicionalnega spuščanja osvetljenih hišic 11. marca na Gregorjevo, v spodnji bajer. Tudi ta običaj je tradicionalen in ga v Kropi nikoli niso pozabili. Ta dan je imel za del Kroke vedno poseben pomen. Zaradi neugodne lege je namreč del Kroke vso zimo (skoraj 4 mesece) v temi. Po Gregorjevem pa posije sonce tudi v ta del trga, in za žebeljarske je to pomenilo, da bodo del svojega delovnika od štirih do ene, od osmih do treh, opravili pod naravno svetlobo.

Ta svetloba naj bi čez čas zasijala po vsej Kropi. Prišla naj bi ji spodobno cesto in v vse drugo, kar si tamkajšnji prebivalci želijo. Ko bodo tam vse hiše urejene, ko se bo na okenskih policah smejalo cvetje, ko bodo obiskovalci lahko v kakšnem mini hotelu prespali ter s pomočjo domačih vodnikov hodili po gozdovih, kjer so bila nekoč kurišča oglarjev,

Pravila evropske politične igre so komaj še primerna za povečano skupnost

PRIHODNOST EVROPSKE UNIJE

Torino 96 zaznamuje brezposelnost v državah EU, upočasnjena gospodarska rast in negotova prihodnost evropske valute • Drago pridruževanje novih držav

Marsikdo si je oddahnil, ko se je dolgo in težko pričakovana medvladna konferenca EU končno le začela. Poleg revizije Maastrichtskega sporazuma in opredelitve novih smernic evropske konstrukcije bodo namreč njeni rezultati odgovorili tudi na nekaj zelo konkretnih vprašanj, ki jih postavljajo države članice pa tudi vzhodno- in srednjeevropske države, ki že nekaj let čakajo na vstopnico in pri tem bolj ali manj nestrpnost pogledujejo na uro.

V minulih enajstih letih sta dve tovrstni srečanja prinesli tako pomembne pobude kot je »enotni evropski trg proizvodov, storitev in kapitala« (Luxemburg 1985) ter Maastrichtski sporazum (1990-1991) s še vedno negotovim načrtom o evropski denarni uniji in skupni valuti. Toda kljub pomembnim odločitvam so udeleženci srečanj v Luxemburgu in Maastrichtu načrtovali v relativnem miru, pod zastavo združene Evrope, ki se je takrat zdela še tako oddaljena, da celo tedanja britanska premierka Thatcherjeva ni prav dobro predvidela možnosti federalistične plime.

Prva medvladna konferenca zaznamovana z evroskeptičnimi argumenti

Torino 96 je seveda nekaj povsem drugega. Predvsem je to prva medvladna konferenca, ki ni več zaznamovana s proevropskimi ampak evroskeptičnimi argumenti: 11 odstotkov delavcev EU je brezposelnih; gospodarska rast je upočasnjena; prihodnost skupne denarne valute je negotova in bo verjetno zadevala le nekaj držav članic; pridružitvenih srednje- in vzhodnoevropskih članic ter Malte in Cipra bo stalo milijone dolarjev, ki jih EU seveda nima; in kar je verjetno še najhuje, celo vrabci na strehah evropskih institucij v Bruslju in Strassbourgu že čivkajo, da gonilna sila združene Evrope, os Bonn-Pariz, ni več to, kar je bila za časa predsednika Mitteranda. Celo najbolj proevropski politiki so se začeli zavedati, da bo z »Združenimi državami Evrope« treba še malo počakati, saj nič ne kaže, da bi bila trdovratno-tilava nacionalna drava pripravljena preliti svojo politično moč na evropske institucije. Prav slednje, bodo med medvladno konferenco EU 96, ki se bo verjetno zavlekla še daleč v prihodnje leto - najbolj na prepihu. Pravila evropske politične igre, ki so bila pred 40 leti izdelana za majhnen krog držav (Nemčija, Francija, Italija, Belgija, Nizozemsko in Luxemburg) so danes komaj še primerna za skupnost 15-držav, ki bi v naslednjem desetletju ali dveh lahko štela kar 27 članic. Medvladna konferenca EU je tako več kot le revizija Maastrichta. Če evropskim voditeljem namreč ne bo uspelo uskladiti glavnih točk institucionalnih reform EU, bi se prav lahko zgodilo, da bodo pogajanja o pridružitvi bivših komunističnih držav do nadaljnega preložena. Bi to lahko sprožilo nove vzhodno-zahodne delitve na evropskem kontinentu? Ne, v tem trenutku bi bil to menda čisti absurd, če v politiki kaj takšnega sploh obstaja. Nobeni izmed držav bivšega vzhodnega bloka se niti najmanj ne mudi nazaj v naročje matere Rusije, vseeno pa ostajajo zelo pozorne na vsako znamenje, ki bi lahko napovedalo spremembe v ruski politiki. Ruska državna duma je na začetku meseca z razveljavitvijo Beloveških sporazumov o razpadu Sovjetske zveze sprožila bes v vseh prestolnicah nekdanjih sovjetskih satelitov. Rusija, ki sedaj z Belorusijo podpisuje sporazum o finančni uniji, nič ne skriva, da bi rada obnovila vsaj nekatera izmed prejšnjih »prijateljstev«. Novi ruski zunanji minister Jevgenij Primakov, ki je pred kratkim obiskal Bratislavo, je slovaškim politikom dovolj jasno ponudil dolgoročno gospodarsko sodelovanje in podporo v zameno za slovaško zunanje-politično nevtralnost. Ponudba v tem trenutku Slovaške seveda

ne zanima, vprašanje pa je, ali bo v državah, za katere ni verjetno da se bodo med prvimi pridruile Evropski uniji - vedno tako. Voditelj slovaške opozicije Jan Čarnogurski na primer opozarja, da je Rusija edino alternativno središče politične gravitete, čeprav bo še naslednjih deset let prešibka, da bi bilo kakršnokoli povezovanje lahko sprejemljivo. »Toda če bo po določenem času naš položaj v odnosu do EU še vedno tako nejasen, bo to povsem drugo vprašanje.«

Marsikdo si je torej resnično lahko oddahnil, da se je dolgo in težko pričakovana medvladna konferenca EU naposled le začela. Toda proces bo dolgotrajen in naporen. Zunanji ministri držav članic bodo o reformah EU razpravljali in se pogajali enkrat na mesec, njihovi predstavniki pa vsak teden. Dopolnjena verzija Maastrichtskega sporazuma bo šla potem v nacionalne parlamente, ki jo bodo ali pa ne - ratificirali. Seznam najpomembnejših in hkrati zelo spornih točk, o katerih se je potrebno dogovoriti, pa je zelo dolg.

Evropska komisija in evroparlament

»Politične institucije, ki jih nihče neposredno ne nadzira, so leglo korupcije in birokra-

čevprav še vedno nima zakonodajne funkcije, kot je značilna za nacionalne skupščine. Maastrichtski sporazum je parlamentu poleg svetovalne funkcije delno odprl območje zakonodaje o notranjem trgu, vzgoji in izobraževanju, kulturi, zdravstvu, zaščiti potrošnikov in ekoloških programih, dobil je pravico do veta na nekaterih področjih zunanje in varnostne politike in glas pri pravosodnih odločitvah. Parlament odloča tudi o sestavi komisije. Ko je nova komisija imenovana, parlament vsakega kandidata preverja po vzoru ameriških senatnih zaslišanj novih članov administracije. Da evroparlamentarci misijo resno, so dokazali lani, ko so izmed dvajsetih novo imenovanih komisarjev zaradi nezadovoljivega nastopa zavrnili pet kandidatov. Najmočnejše orožje v rokah evroparlamenta je dejstvo, da lahko z dvotretjinsko večino odstavi celotno komisijo, kar pa se doslej še ni zgodilo. Večina evroposilancev o tovrstnem ukrepu razmišlja kot o neki vrsti jedrskega orožja - kot o ultimativnem zastraševalnem mehanizmu, ki pa je premočan, da bi ga uporabljali pri konvencionalnih zaostritvah.

Analitiki pričakujejo, da bo medvladna konferenca parlamentu spriči nemških zahtev le morala dodeliti dodatno politično moč, verjetno na področju socialne. Da pa bi postal zakonodajno telo na ravni nacionalnih parlamentov, je zaradi britanskega pa tudi francoskega nasprotovanja praktično nemogoče. Francoski premier Alain Juppe je pred začetkom konference celo poudaril, da bi moralo biti jedro Evropske unije ne v parlamentu ali komisiji, ampak v svetu ministrov, ki je po definiciji naj-

odločitve Evropske unije, je kompliciran način sprejemanja odločitev preračunan v skladu s številom prebivalstva: Francija, Nemčija, Italija in Britanija imajo vsaka po deset glasov; Španija osem; Belgija, Grčija, Nizozemska, in Portugalska po pet; Avstrija in Švedska po štiri; Danska, Finska in Irsko po tri; Luxemburg pa dva glasova. Velike države trdijo, da to ni pravično, saj imajo Nemčija potemtakem en glas na osem milijonov prebivalcev, Luxemburg pa en glas na samo 200.000 prebivalcev. Stvar se dodatno zaplete pri večinskem sistemu glasovanja, za katerega je potrebna 70-odstotna večina, kar v tem trenutku znaša 62 izmed 87-ih glasov, za preglasovanje določenega predloga pa je tako potrebnih 26 glasov. V praksi to pomeni, da na primer Nemčija, Britanija in Belgija določenega predloga ne morejo zavrniti, čeprav njihovo prebivalstvo znaša dve petini vsake prebivalstva EU. Velike države so zato zaskrbljene, da bo neravnovesje še večje po pridružitvi novih članic in bodo na medvladni konferenci skušale potek glasovanja zasukati v svoj prid, tako da bi bila za izglasovanje predloga potrebna dvojnja večina. Manjše države bi na to pristale, toda samo pod pogojem, da se večinski sistem glasovanja s področja enotnega trga razširi tudi na druga področja, kot so socialna in ekološka vprašanja, kar pa bi še dodatno okrnilo nacionalno pravico do veta, čemur Britanija kar najbolj odločno nasprotuje.

Toda za ukinitve pravice do veta v Svetu ministrov se zavzema čedalje večje število držav, glede na to, da bi v razširjeni Evropski uniji lahko skoraj popolnoma paraliziral sprejemanje odločitev. Rešiti bo potrebno tudi vprašanje predsedovanja Evropski uniji. Šestmesečno predsedstvo je po mnenju mnogih vlad prekratko, da bi bilo lahko zares učinkovito. Eden izmed predlogov tako vključuje skupinsko predsedstvo treh ali štirih držav, ki bi Unijo vodile leto dni ali celo več, v vsaki od skupin pa bi bila vsakikoli prisotna tudi ena izmed »velikih držav«.

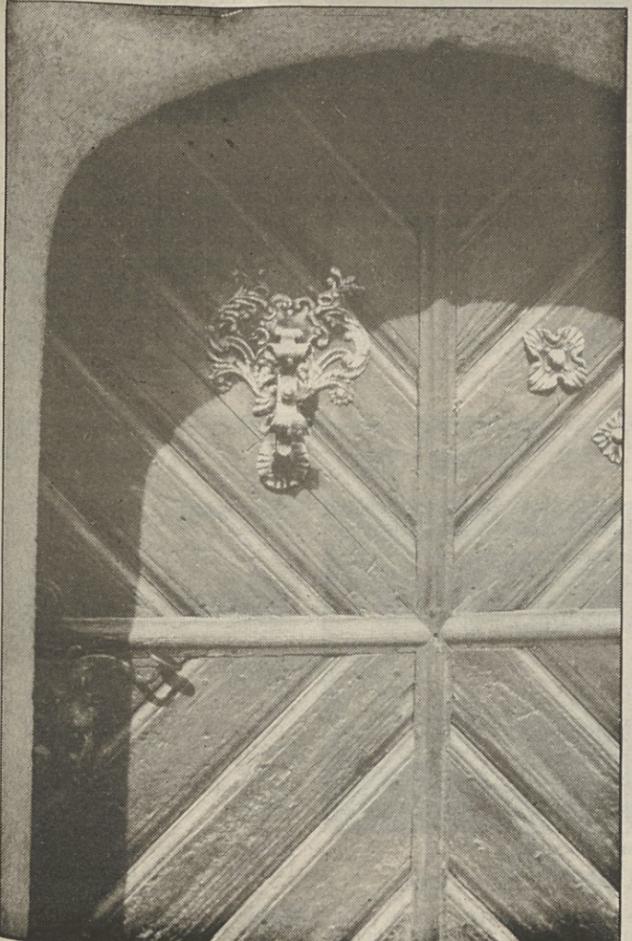
Skupna zunanja in obrambna politika

Udeleženci medvladne konference EU bodo po vsej verjetnosti odobrili predlog za ustanovitev načrtovalne in analitične enote za zunanjo politiko EU in tudi postopek imenovanja politika, ki bo EU predstavljal v svetu. Na ta način bi končno odgovorili na porogljivo vprašanje Henryja Kissingerja: »Koga naj pokličem, kadar želim govoriti z Evropo? Povejte mi telefonsko številko!«

Presenetljivo je, omenjeni predlog, ki ga podpirajo Francija, Britanija in Nemčija, predvideva delovanje tovrstne institucije ne pod okriljem Evropske komisije, ampak pod nadzorstvom Svetov ministrov, iz česar se da razbrati, kako zelo želijo ohraniti neposredni nadzor nad njenim delovanjem. Zlasti Francija, ki v zadnjem času sicer pogosto opozarja, da mora politična moč ostati v nacionalnih institucijah, se zavzema za skupno zunanjo in obrambno politiko, točko torej, ki je zaskrbljujoča zlasti za nevtralne države, kot sta Irsko in Švedska. Francija je poleg Nemčije tudi najvnetejša zagovornica integracije Zahodnoevropske unije (obrambene organizacije z nedomiselnim imenom, v kateri je zastopanih deset članic EU) v Evropsko unijo, čemur nevtralne države in Britanija nasprotujejo.

Oblikovalci reform EU skoraj nedvomno ne bodo niti poskusili spodkopati vloge Nato pakta, s tem da bi Zahodnoevropsko unijo vzpostavili kot obrambno krilo EU. Nato pakt bo tako najverjetneje ostal v središču evropske varnosti, toda v tesnejši povezavi z Zahodnoevropsko unijo.

Ksenija Horvat

Konec žebeljarskega je pomenil hud udarec za Kropo. Delno ga je nadomestilo umetno kovaštvo. Tako v Kropi najdemo vrsto vhodnih vrat, ki so ozaljšana z izdelki umetnega kovaštva.

drugi delavci, ki so stoletja pisali strani zgodovine žebeljarskega. Premalo je poudarjeno tisto življenje, ki ga je opisal Oton Župančič v svoji žebeljarski. Zgodovina žebeljarskega je namreč tudi zgodovina trpljenja in poniževanja ter boja za prvinske delavske pravice.

Tudi sicer se človek po Kropi sprehaja z mešanimi občutki. Zave se, da gre življenje naprej in vidi, da so nekatere stvari ostale

in mimo ostankov rudarskih jam, ko bodo lahko kupovali umetno skovane kropske spominke, itd. Takrat bo ta kraj obiskalo veliko več ljudi.

No, malo nas je zaneslo, toda tudi v Kropi si zanesljivo želijo, da bi tudi drugi ljudje spoznali in spoštovali njihov več kot 500-letni razvoj in delček te tradicije odnesli domov. Tako bi Kropa zaživela na novo.

Besedilo in fotografije
Jurij Popov

cije, je najpogostejši argument, ki ne prihaja samo iz vrst evroskeptikov, niti se ni treba posebno truditi, da bi zanj našli dokaze. Največ kritik leti na račun parlamenta. Njegovi zagovorniki, zlasti Nemčija, trdijo, da bi se njegov vpliv moral povečati, saj bi le to zagotovilo močan, demokratičen nadzor nad Evropsko komisijo in Svetom ministrov. Skeptiki odgovarjajo, da v parlamentu sedi vse preveč diletantov in topoglavcev, da bi se ga dalo jemati resno. Evropski volivci so glede tega nekako brezbržni. Leta 1994 se je volitev za evropske poslance udeležilo samo 56 odstotkov volivcev, kar je celo manj kot leta 1979, ko je bila udeležba na prvih neposrednih volitvah 63-odstotna.

Od ustanovitve prve verzije današnjega parlamenta pa do danes, je parlament postopno pridobil politično moč in vpliv,

manj prointegracijski saj gre v njem za areno konkurenčnih nacionalnih interesov.

Evropska komisija je v primerjavi z evroparlamentom v lažjem položaju glede na to, da je kot varuh evropskih sporazumov edina institucija, ki predlaga evropske zakone in skrbi za trgovino z drugimi deli sveta. Na medvladni konferenci bo poskušala svoj vpliv razširiti tudi na evropsko pravosodje, notranje zadeve, zunanjo politiko in obrambo. V pogajanjih z Britanijo, ki nikakor ne želi v Bruselj prenesti še novih političnih moči, bi se to lahko mazalo za zelo trd oreh.

Večinski sistem glasovanja v Svetu ministrov in pravica do veta

V Svetu ministrov, kjer se sprejemajo najpomembnejše

Nova tehnologija v vesolju: logotip misije satelita na povodcu

Italija in satelit na povodcu

Nedavni polet slovitoga raketnega letala Columbia je potekal v znamenju Italije. Večji del programa, imenovanega tudi Misija satelita na povodcu, s poltonsko kroglo Tethered, sta namreč izvedla italijanska astronauta Cheli in Guidoni. Pomagal jima je tudi Švicar Nicollier, ki tako kot oba Italijana raziskuje za potrebe Evropske vesoljske agencije (ESA). Zamisel o vesoljskem povodcu je res stara že nekaj desetletij, toda to nikakor ne pomeni, da postaja zastarela ali celo neuporabna za današnje čase. V bližnji prihodnosti se utegne zgoditi, da bo t.i. povodec postal pomembno sredstvo za proizvodnjo električne energije in pogon vesoljskih plovil, ali celo svojevrstno orbitalno dvigalo za prevoz potnikov in različnih tovorov do nižjih ali višjih krožnic. Zato ne preseneča, da so to idejo prvič preizkusili že leta 1966, ko sta vesoljski plovili Gemini 11 in Gemini 12 ponesli v vesolje 30 metrov dolg prevodni kabel. Rezultati so bili seveda skromni,

gram izstrelitve masivnega satelita Eureka, ki so jo opravili za potrebe Evropske vesoljske agencije. Čeprav je satelit Tethered povsem dobro deloval, tega ni bilo mogoče trditi za sistem t. i. spuščanja v zrak, ki se je komaj sprožil zaradi vrtenja, dodanega nekaj dni pred izstrelitvijo. Zato se je satelit le za 257 metrov oddaljil od plovila – namesto 19 kilometrov, kolikor so sprva načrtovali –, na veliko razočaranje italijanskega astronauta Franca Malerbe in njegovega evropskega sodelavca, Švicarja Clauda Nicollierja. To seveda še zdaleč ni bilo dovolj za natančnejše in celovitejšje meritve, kajti narava teh poskusov je bila povezana z veliko oddaljenostjo satelita od vesoljskega plovila oziroma od raketnega letala. Da bi namreč prevodni povodec v slabše z električno nabitih slojih zgornje atmosfere ali ionosfere z indukcijo lahko ustvarjal visoko napetost, so raziskovalci načrtovali oddaljenost vsaj dvajset ali več kilometrov, ko-

rabi tovor), ki so ga Američani zasnovali za raziskovalne potrebe prihodnje mednarodne orbitalne postaje Alpha. Gre za tretji sistem v okviru dolgoročnega projekta raziskav agencije NASA o mikrogravitacijskem okolju na palubi raketoplanov. USMP-3 je sestavljen iz štirih preiskovalnih enot v nosilni strukturi in treh, ki so namenjene eksperimentiranju z izgorevanjem goriva. Nosilna struktura USMP-3 je sestavljena iz dveh nosilcev MPES (posebna podorna struktura opreme misije), ki se tako prekrivata, da razširjata prostor tovarne palube.

Povodec je večslojski, izoli-

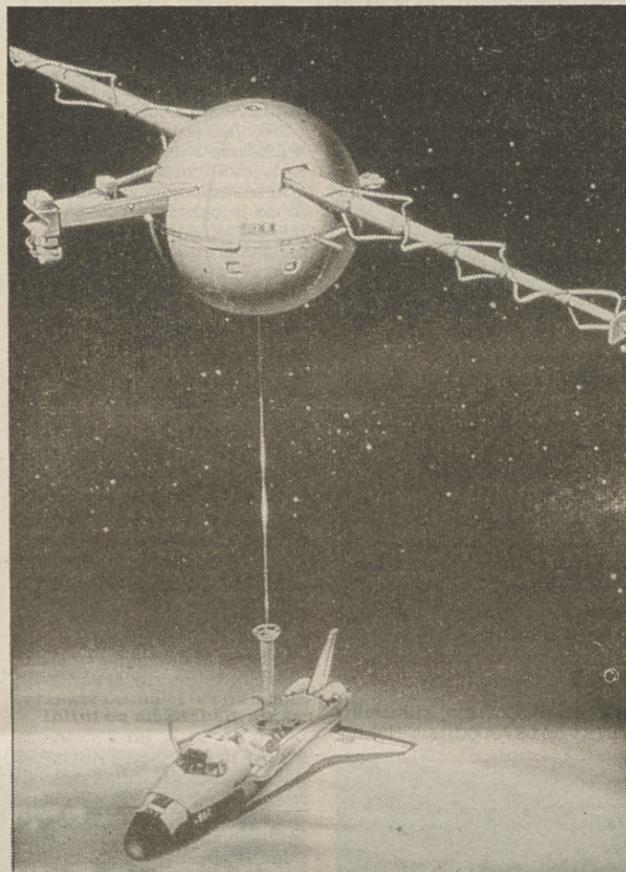
šestnajst dnevnem poletu, skrajšanem za dvajset minut - na pristajalni stezi v istem centru. Evropska člana posadke sta bila Italijana Maurizio Cheli, sicer strokovnjak misije in inženir poleta pri pristanku, in Umberto Guidoni, izvedenec za uporabni tovor – oba novince med astronauti –, ter Švicar Claude Nicollier, priznani strokovnjak za tovrstne odprave, ki je doslej že trikrat poletel v vesolje. Pri programu so sodelovali še štirje ameriški astronauti: poveljnik Andrew Allen, pilot Scott Horowitz, poveljnik za uporabni tovor Franklin Chang-Díaz in specialist misije Jeffrey Hoffman. Nicollier je skupaj z Al-

vseeno ni mogoče reči, da je v celoti uspela. Nekako na vrhuncu programa, 26. februarja letos, se je satelit za 19,7 kilometra odlepil od raketoplana Columbia. Na tej razdalji se je povodec strgal, zaradi česar je satelit nadaljeval svojo pot po inerciji. Posadka je nato dobila nalogo, naj ga preusmeri v orbitalno delo, da bi kar najbolj izrabila nastale nepredvidene okoliščine. Vendar so bili tako astronauti kot obe agenciji zadovoljni tudi z delnimi rezultati te odprave, saj so razvojno fazo tega programa pripeljali do konca. Opravili so vrsto natančnih meritev, čeprav je

Dvanajsterica v orbiti

Poznavalci pričakujejo, da bo v bližnji prihodnosti povodec sprva le dopolnilni ali rezervni vir, torej poleg solarnih in radioizotopnih baterij, kasneje pa tudi povsem samostojen vir energije. Zato lahko že kmalu pričakujemo demonstriranje možnosti povodca kot edinega izvora pogonske energije. Spreminjanje smeri toka na povodcu namreč omogoča postopek, po katerem se v interakciji z zemeljskim magnetnim poljem smer spremeni iz privlačne v odbijajočo ali obratno, kar lahko poganja vesoljsko plovilo. Neprevodni povodec pa bi lahko služil kot osnovni element napre-

DVIGALO DO VESOLJA

Nenačrtovana prekinitve poskusa: umetniški prikaz satelita na t. i. povodcu

ve za dvigovanje ali spuščanje posadki oziroma tovorov med vesoljskimi postajami, orbitalnimi laboratoriji in platformami ali celo za spuščanje odpadnih snovi do določenih krožnic, s katerih bodo potem padale v atmosfero in zgorevale.

Pri vsem tem je zanimivo, da je bilo med 22. in 29. februarjem letos v vesolju kar 12 astronautov oziroma kozmonavtov. Poleg trojice Evropejcev in četverice Američanov v okviru programa STS-75 so bili hkrati v vesolju še štirje Rusi in Evropejec na orbitalni postaji Mir, raziskovalci programa Mir 95. Ko se je 29. februarja v Kazahstan spustila posadka Gidzenki, Avdejev in Nemeč Thomas Reiter, se je izteklo doslej najdaljše bivanje kakega Evropejca v vesolju. Reiter je namreč kar šest mesecev preživel v orbiti. V tem času pa je dosegel še dva evropska rekorda: septembra se je kot prvi Evropejec sprehodel po vesolju, na začetku februarja pa je postal prvi zahodnoevropski človek, ki je to storil dvakrat.

V tem času je na orbitalno postajo Mir prispela nova ameriška ekipa astronautov, kamor jo je poneslo raketno letalo Atlantis. Pravažprav gre za tretji ameriški obisk na postaji doslej ali za prvega od skupaj treh poletov Američanov na Mir, kolikor jih načrtujejo za letos. V posadki, ki se je 31. marca vrnila na Zemljo, je bila tudi prva ameriška biskopalka. Za nas, Slovence je še posebej pomenljivo, da je bil med šestimi člani ameriške posadke tudi prvi astronaut slovenskega rodu Ronald Šega, ki je drugič poletel v vesolje in prvič na obisk na postajo Mir. Očitno tudi promet po vesolju postaja vse bolj živahen, česar se ne more razvijati brez Slovencev, pa čeprav samo Slovencev po rodu.

Esad Jakupović

Prvi v vesolju: Italijana Maurizio Cheli in Umberto Guidoni

skladno s t. i. varčevalno dolžino prevodnika.

likor bi bilo potrebno za uspeh celotnega poskusa.

Zasnova balončka

Nekaj let kasneje sta dva italijanska znanstvenika – prof. Giuseppe Colombo in dr. Mario Grossi – predlagala, naj Američani s pomočjo raketoplana Space Shuttle uresničijo še bolj drzno zamisel o t. i. satelitu na povodcu. Zaradi njunih prizadevanj so Italijani postali koordinatorji programa TSS (Tethered Satellite Mission – Misija satelita na povodcu), vključno s svojim satelitom Tethered (Na povodcu). Italijanska vesoljska agencija (Agencija Spaziale Italiana – ASI) je zato leta 1984 podpisala posebno pogodbo o sodelovanju z ameriško agencijo NASA. Osnovna naloga tega programa je bila izstrelitev posebnega satelita iz raketnega letala v višjo krožnico, pri čemer naj bi ostal precej tankega prevodnega kabla povezan s plovilom. Iz naše, zemeljske perspektive gledano, vsa zadeva prej spominja na visoko dvignjen otroški balonček, privezan na dolgo nitko, kot na žival s povodcem. Toda pri tem ne kaže pozabiti, da sta v breztežnostnem stanju pojma "zgoraj" in "spodaj" precej relativna, vsekakor pa označujeta nekaj drugega kot na zemeljski površini.

Prvi t. i. satelit na povodcu so izstrelili avgusta 1992 pri poletu STS-46 raketoplana Atlantis. Vendar izstrelitev ni bila tako uspešna kot siceršnji pro-

Generator v ionosferi

Tudi pri nedavni misiji TSS so uporabili satelit Tethered in raztegljivi stolp iz leta 1992, vendar sta obe napravi tehnično dokaj izboljšani. Masa satelita znaša 518 kilogramov, premer v razprtem položaju pa 1,6 metrov – sestavljen je iz dveh polkrožnih elementov, pogonskega modula in treh raztegljivih krakov z različnimi instrumenti. Stolp, visok približno 12 m, je pritrjen na tovarni prostor raketoplana Columbia. Sistem tvori 12 kompletov instrumentov za merjenje najrazličnejših parametrov in demonstracije zmožnosti celotne naprave. Med temi napravami so pomembnejši sklopi za merjenje sposobnosti za generiranje električne energije in elektrodinamičnih interakcij z ionosfero (DSCORE), sestavina za preiskovanje elektrodinamike orbitalne plazme (ROPE), sklop za številčno modeliranje aplikacij satelita na povodcu (TMST), skupina merilnih naprav za elektrodinamične učinke na povodec (RETE) ter še osem enot za preučevanje elektromagnetnih sevanj, optičnih pojavov, fizikalnih dogajanj v TSS in podobnih naprav.

Poleg naprav v sistemu s povodcem, ki so jih izdelali pri Evropski vesoljski agenciji (ESA), je raketno letalo tvorilo tudi raziskovalni komplet USMP (mikrogravitacijski upo-

Polet veteranov

Za drugo misijo satelita Tethered so načrtovali dolžino kabla 20,7 kilometrov, kolikor naj bi znašala oddaljenost raketoplana na višini 269 kilometrov od satelita, utirjenega na višini 290 kilometrov. Presek tako velikega segmenta ionosfere naj bi na povodcu induciral električni tok do 5.000 voltov, kar bi zadoščalo za meritve elektrodinamike celotnega sistema, za boljše spoznavanje procesov v bližnji okolici Zemlje in nekaterih fenomenov, ki nastajajo v prostranstvih našega osončja. Razumljivo je, da med poglavitne cilje raziskave sodijo tudi preverjanja samega postopka razvijanja, stabiliziranja in kasnejšega zapiranja tega sistema.

Raziskovalna misija STS-75 se je torej začela 22. februarja letos z izstrelitvijo raketnega letala iz Kennedyjevega vesoljskega središča na Floridi, skupaj z rezervoarjem in dveh nosilnih raketama na trdgorivo, končala pa 9. marca s pristankom Space Shuttlea – po-

lenom, Hoffmanom in Chang-Díazom sodeloval že pri prvi misiji satelita na povodcu.

Agenciji NASA in ESA sta očitno računali na izkušnje štirih veteranov iz prve odprave, imenovane Tethered. Čeprav je najnovejša misija potekala mnogo bolje od prve,

bil čas precej krajši od prvotno načrtovanih dveh dni. Po izgubi satelita je posadka opravila vse druge preiskave v okviru USMP-3 in MPES kakor tudi preizkus dolge orbitalne antene za širjenje nizkofrekvenčnih oddaj iz zemeljske ionosfere.

avto PANORAMA

DOBRO JE VEDETI

Vožnja pod vplivom alkohola in tablet je nevarna. Da ta trditev drži, so potrdili ameriški raziskovalci. Pet poskusnih voznikov in voznice so testirali v različnih stanjih. Prvi test so vozniki in voznice opravili v treznem stanju, drugega z ugotovljenim 0,8 promila alkohola v krvi, pri tretjem testu so poskusnim voznikom po petih urah po zaužitju alkohola dodali še tablete proti bolečinam. Kakšne so bile testne ugotovitve?

1. test – ustavljanje pred semaforjem

Testni vozniki so se morali v različnih stanjih ustaviti pred semaforjem. Test je pokazal, da je povprečni reakcijski čas v vseh treh stanjih pri voznicah krajši kot pri voznikih.

Stanje	Moški	Ženske
Stanje v treznem stanju	0,41 s	0,32 s
0,8 promila alkohola v krvi	0,49 s	0,51 s
tablete in ostanek alkohola	0,58 s	0,44 s

2. test – povprečno število storjenih napak

pri nenadni zaustavitvi vozila zaradi ovire na cesti

Stanje	Moški	Ženske
Stanje v treznem stanju	1,4 x	1,8 x
0,8 promila alkohola v krvi	3,3 x	1,4 x
tablete in ostanek alkohola	3,9 x	1,5 x

3. test – število napak pri oceni prostora za parkiranje

Stanje	Moški	Ženske
Stanje v treznem stanju	2,4 x	0,4 x
0,8 promila alkohola v krvi	3,3 x	0,9 x
tablete in ostanek alkohola	3,6 x	1,1 x

Tudi ta test je dokaz, da vozniki in voznice, ki so pod vplivom alkohola in različnih zdravil, ne sodijo na ceste.

Tigra polšportna limuzina

Strah pred TIGRO je odveč

Povpraševanje po majhnih avtomobilih je vedno večje. Eden tistih, ki je dokazano dobro sprejet pri svojih kupcih, je opel tigra. Ta le 3,92 metra dolga polšportna mini limuzina je s svojo podobo in različnostjo prepričala predvsem kupce mlajše generacije. Tehnične sposobnosti tega vozila dokazujejo, da so se izdelovalci prilagodili potrebam kupcev.

Tehnični podatki:

– delovna prostornina	1389 cm
– moč	66/90 kW/KM
– zavorni sistem	ABS elektronski
– največja hitrost	190 km/h
– pospeški 0-100 km/h	12,1 s
– poraba na 100 km/h	7,9 l
– pnevmatike	185/55R

Pri Oplu so za vse tiste, ki jih ta avto še posebej zanima, izdelali inačico transportnega vozila.

Novosti v aprilu

Alfa Romeo	x
Audi	x
BMW	M3 Cabriolet
Chrysler	Stratus Cabrio
Citroen	Saxo 2-Tuerer
Daewoo	x
Daihatsu	x
Ferrari	x
Fiat	Ulysse TD 2,1
Ford	x
Maruti	x
Honda	x
Hyundai	x
Jaguar	x
Kia	Clarus
Lada	x
Lancia	Kappa Coupe Kappa SW
Mazda	x
Mercedes-Benz	SLK
Mitsubishi	x
Nissan	x
Opel	x
Peugeot	106 (F)
Porsche	x
Renault	Sport Spider
Rover	400 SDi
Saab	x
Seat	x
Škoda	x
Subaru	x
Suzuki	x
Toyota	x
Volkswagen	x
Volvo	x

Legenda:
x ni novega avtomobila

Priljubljen: J. Temlin

Odlomki iz dela in življenja Slovenk v zgodovini (4.)

Zgodovinska preteklost slovenskih žensk ni le zanimiva, temveč prikazuje njihovo težko življenje, trdo delo, upornost, dostojanstvo in vsestransko ustvarjalnost. Slovenke so znale v vseh obdobjih priskuhiti potrebam naroda in so v največji meri vplivale na ohranjanje in razvijanje SLOVENSTVA.

Ze zgodaj sem se srečala v svojem poklicnem in družbenem delu s vprašanjem položaja žensk in družine. Mnogokrat sem se vprašala, kako so živele in delale Slovenke v preteklih časih. Iskala in prebirala sem staro literaturo, revije, zapiske o življenju žensk.

Ob predstavitvi teh odlomkov, zbranih v zgodovinskih zapiskih, se zavedam, da to ni celovit pregled, da ni zgodovinsko urejeno gradivo, da bi o nekaterih vsebinah lahko napisala še več in da ta del prikazuje življenje in delo slovenskih žensk le do leta 1926. Upam, da bodo morda raziskovalne institucije nekoč tudi o tem kaj več prispevale.

Ob prebiranju tega gradiva sem imela grenak občutek, kot da je to »pozabljena, manj pomembna preteklost«, morda tudi zato, ker je to opis »ženskega dela«, čeprav so to korenine sedanjosti. Podobno ugotovitev so mi povedale strokovnjakinje, ki se ukvarjajo s položajem ženske in me spodbudile, da te odlomke posredujem javnosti.

Morda bo tudi ta pregled prispeval k razmišljanju, kako veliko nalogo so opravile ženske, toda še danes v »demokratski družbi« ponavljamo podobne zahteve po enakopravnosti.

Zaželeno je, da bi bralke in bralci tega podlistka poslali uredništvu svoja mnenja in predloge. Veseli bomo vseh razmišljanj.

Slovenske žene v narodni umetnosti

Slovenske žene so dosegle presenetljive uspehe zlasti v ročnih delih z uporabo različnih tehnik, harmonije barv in različnosti blaga. Preproste kmečke žene so tkale platno, pri tem so še zlasti izstopale belokranjske, čipkarstvo v Idriji ipd. Domače platno so uporabljali za izdelavo brisač, oblačil, posteljnino, zavese ipd. Ornamentično je bilo potrebno prilagoditi tehniki. Tudi narodne noše so žene izdelovale same in jih pokrajinsko obarvale.

Žene so pripravljale različne vrste domačega pečiva, ki še danes izraža narodno posebnost: belokranjske pisanice, škofjeloški kruhki, ptičice, še posebno so znana praznična jedila. Aškerčevno pismo Vidi Črnejcu z dne 8. junija 1897: »Fiziologi in dušeslovci nas uče, da je ženska svet zase, da gleda v svet s svojega stališča in da ima na svetu tudi svojo posebno nalogo. Ali ne pride nov moment v literaturo, v kulturo s tem, da primejo tudi ženske za pero in da začno pisati iz svojega delokroga kot matere, vzgojiteljice človeštva?«

Ženske revije in časnikarstvo

Med začetnimi glasili slovenske moderne leta 1892 je bil dunajski dijaški list

Vesna, ki je odpiral ženska vprašanja, spodbujal Slovenke za narodno, socialno gibanje in podpiral literarno ustvarjalnost žensk. Hkrati je spodbujal zavest po višjem izobraževanju žensk. Vesno je urejeval Janko Vencej, ki je privabil k sodelovanju Vido Jeranjevo, Marico Strnadovo, Ivanko Govekarjevo in druge.

Pogumne Tržačanke so na pobudo brezposelnih služkinj začele januarja leta 1897 izdajati ženski list Slovenka, ki jo je urejevala že takrat znana pisateljica Marica Nadliškova. V začetku je pri izbiri literarnih besedil pomagala Simon Gregorčič, ki sodelovanju pa se je pridružilo veliko število znanih Slovencek. Ta ženski list je prinašal vse bolj revolucionarne vsebine za enakopraven položaj žensk ter njihovo socialno, kulturno in pravno osvoboditev. Nekaj piscev je zapustilo ljubljanski zvon in pričelo objavljati prispevke v Slovenki, med njimi Otton Župančič, Manca Komanova, Zofka Kvedrova, Cvetko Golar in Ivan Cankar. Leta 1902 pa je ta ženski list prenehal izhajati, tudi zato, ker je bil le preveč revolucionarno usmerjen.

Kasneje začne izhajati goriška Slovenka, leta 1919 pa še ljubljanska Slovenka, ki jo je urejala Ivanka Anžič - Klemenčičeva.

V letu 1903 je Zofka Kvedrova pričela v Pragi izdajati mesečnik Domači prijatelj,

Angelca Žiberna: SLOVENKE SKOZI ČAS

Narodna umetnost je doživela svoj razcvet pri ročnih delih, tkanju platna in čipkarstvu • Narodne noše so žene izdelovale same in jih pokrajinsko obarvale • Prvi ženski listi in časopisi

namenjen bralcem za zabavo in izobraževanje.

V Ljubljani je leta 1905 pričel izhajati mesečnik Slovenska gospodinja, katerega urednica je bila Minka Govekarjeva. Mesečnik je vseboval članke o vzgoji, gospodinjstvu, zdravstvu, leposlovnih sestavkih in vesti o položaju žensk doma in po svetu. Sredstva so prispevale tovarne, najprej Jelačičeva, kasneje pa Kolinska.

Leta 1910 je izhajala priloga Domoljuba pod naslovom Naša gospodinja, v katerem je bilo veliko člankov o vrtnarstvu, živinoreji in prehrani. Mesečnik Slovenska žena je v letu 1912 izšel v petih številkah. Glasilo slovenskega ženstva - socialistične miselnosti Ženski list je začel izhajati 1913. leta, urejevala ga je Alojzija Štebičeva, toda kmalu je moral prenehati izhajati zaradi političnih vplivov. V Ljubljani

Vika Podgorska je bila ustvarjalna gledališka igralka, ki je v letih 1919-1925 nastopala v raznih gledališčih po tujini

je leta 1919 izšel mesečnik ljubljanska Slovenka, ki je vseboval članke o vzgoji mladih deklet za gospodinjstvo, kuharstvo, vzgojo otrok.

Po plebiscitu je pričela izhajati Koroška Zora v Borovljah, uredništvo pa sta vodili Ana Furlanova in m. Modičeva. Revija je dvigala zavest Korošic in jih seznanjala z življenjem Slovencek v domovini.

Leta 1921 začne v Trstu izhajati Jadranka. Istega leta pa izide v Gorici Goriška Slovenka, ki jo je urejala G. Ferjančeva. V njej so se

oglašale slovenske pisateljice.

Leta 1923 v Ljubljani izide »deklško glasilo« Vigred, ki ga je urejala Anica Lebarjeva, prva slovenska učiteljica za manj nadarjene otroke. V glasilu je izšlo veliko njenih strokovnih člankov o razvoju in izobraževanju manj nadarjenih otrok. Po njeni zaslugi je bila v Ljubljani ustanovljena prva šestrazredna šola za manj nadarjene otroke. V Vigredi je bilo največ prispevkov mladih izobraženek, predvsem pa učiteljic.

Zveza delavskih žen in deklet je izdajala leta 1924 mesečnik Ženski list.

Marija Šarc, lastnica modnega ateljeja, je leta 1921 pričela izdajati modni list Vesno. Poleg modnih vsebin je bilo veliko pisanega o narodni umetnosti, umetni obrti. Šarčeva se je uveljavila kot modistka tudi izven meja. Sodelovala je na razstavi dekorativne umetnosti v Parizu, bila je v pripravljalnem odboru in prejela srebrno kolajno. To je bila tudi prava Slovenka, ki je usmerila Slovenke v modni svet.

Na pobudo ženskega dobrodelnega združenja tržaških Slovencek je nastala potreba po ženskem glasilu. Leta 1923 je izšla prva številka Ženski svet. Urednica Pavla Hočvarjeva, po poklicu učiteljica, je v uvodnem članku zapisala: »Naša duševna poljana je preprosta kakor naša gruda. Na njej živi poleg kmetice, služkinj tudi nekaj srednje izobraženih žensk. Manjka nam industrijskih delavk. Zato bomo dajale tako seme, ki bo mo-

Augusta Gostič-Danilova

glo pognati korenine na naši njeni. Komur je v srcu napredek lastnega rodu in blagostanje človeštva, naj stopi v naš krog in sodeluje za prosvetljevanje ženstva, ki ima že po starem pregovoru važno in resnično nalogo: podpirati tri vogale v skupni hiši človeštva.«

Ženski svet se je širil ne le na Tržaškem, temveč tudi po Sloveniji in po jugoslovanskih središčih, nanj so se naročale tudi Slovenke iz Zamejstva, Amerike, Afrike in Avstralije. V njem so sodelovali znani pisatelji, pisateljica Milka Martelančeva pa je skrbela za bogate priloge ročnih del, romanov in

Minka Govekarjeva, učiteljica, pisateljica, prevajalka in kot tajnica prvega SPLOSNEGA SLOVENSKEGA ŽENSKEGA DRUŠTVA je mnogo storila za prosvetljevanje žensk

gospodinjstkih zanimivosti. Pri tem je zanimivo, da je bilo prav v Trstu najbolj razvito revolucionarno gibanje žensk tudi zato, ker so se tudi najprej zaposlovale Slovenke, doživljale razne oblike izkoriščanja in mnoge so zbolele za tuberkulozo.

Leta 1913 se pojavi Ženski list, mesečnik, namenjen predvsem ženam delavkam. Urejala ga je Alojzija Štebič, ki je bila znana tudi kot politična delavka v boju za ženske pravice. Urejala je še druge časopise, npr. Tobačnega delavca, revijo Slovenske matice Demokracija, urejevala je tudi mesečnik Osrednje zveze slovenskih nameščencev Naš glas in sodelovala s članki pri raznih časopisih.

Slovensko šolstvo in prvi ženski poklici

Začetek slovenskega šolstva je vezan na »reformacijo«, ki je namesto latinščine postavila »slovenski jezik«, izdani sta bili prvi slovenski knjigi Katekizem in Abecednik. To je zasluga Trubarja, ki je zgodaj občutil narodno potrebo po znanju. Nekoč je zapisal: »Ane Buquice is tih zhasu brati nauzhit.« Leta 1561 je pisal oblastem: »Navajajte kmete, da naj poučujejo svoje otroke slovensko brati, saj ljudem ni mesta tudi na gmajni brez šol.« Tako se je v Ljubljani v protestantski šoli začel slovenski pouk, tudi za žensko mladino. Po izognu protestantov so jezuiti 1608. leta pričeli s poukom, za pouk deklic je bila posebna Dekliška šola na Starem trgu. Vse te šole so bile nemške. Leta 1679 je načrt šenklaške šole uvedel pisanje in branje v slovensčini. Ščasoma se je Dekliška šola na Starem trgu opustila ter so deklice obiskovale šole v meščanski bolnišnici na Stritarjevi ulici skupaj z dečki. Ko so leta 1703 prišle uršulinke iz Gorice v Ljubljano, so takoj odprle deklško šolo, ki je bila v začetku v nemškem jeziku. Leta 1882 je prerasla v osemrazrednico z internatom. Kot protestanti, tako so tudi Francozi v ilirskih provincah hoteli, da ima vsaka občina šolo za dečke, glavni kraji pa tudi za deklice.

V Kamniku je bila leta 1391 šola z učiteljem. Leta 1788 je bila ustanovljena obrtno-industrijska šola z ročnimi deli in svilorejo. Večinoma pa so se ljudje na Kranjskem lotili samopoučevanja po protestantskih, kasneje pa tudi po katoliških knjigah. Bogatejše družine so najemale učitelje za poučevanje na domu. Podobno je bilo tudi na Štajerskem, slabše je bilo na Primorskem in Koroškem, kjer je bil pouk le v nemščini ali latinščini, tega pa ljudje niso sprejemali. Uporni učitelj, Blaž Spremerdelj, je zahteval slovenski pouk. V Ljubljani je bila ustanovljena 1776. leta štirirazrednica z nemškim poukom. Ker ni bilo željenih uspehov, so ustanovili pripravljalno šolo za slovenske otroke, ki naj bi se pripravljali za sprejem v nemško normalko. Izdano je bilo nekaj slovenskih knjig in uveden tečaj za izobraževanje učiteljev, ne pa tudi za učiteljice. V letu 1781 je bilo na Kranjskem 16 šol z 902 učenci, med njimi 202 deklici. Le kasneje so bile podobne šole ustanovljene v Gorici in v Trstu. Ker so v vseh šolah poučevali v glavnem v nemškem jeziku, se slovensko ljudstvo, pa tudi graščaki niso ogrevali za te šole. Šele leta 1848 je z Dunaja prišel razglas, da je lahko učni jezik materinščina.

Med 291 učiteljic je bilo na 259 slovenskih šolah že 46 učiteljic. Pri tem je zanimivo, da je glasilo Zgodnja Danica priporočalo ustanovitev posebnih šol za deklice, da ne bi bili dečki v rednih šolah izpostavljeni skušnjavam. V deklških šolah pa naj bi poučevale redovnice, ne pa učiteljice.

Edina slovenska strokovna šola, kjer se je poučevalo v slovensčini, je bila »babiška šola« v Ljubljani. Obstajale pa so »nedeljske šole«, kjer se je slovenska mladina poučevala v materinskem jeziku. Prav tako pa so cenili ljubljanske Uršulinke, ki so spoštovale slovenski jezik, med njimi je bilo kar 28 samostanskih učiteljic.

(Nadaljevanje prihodnjt)

dr. Adam Purg
OBVEŠČEVALNE
SLUŽBE

... Delo odlikuje skrb za nadaljnjo graditev države in njene suverenosti ter želja po oblikovanju visokoprofesionalne obveščevalne službe. Avtor spoštuje dosežke tujine, ki pa jih po nepotrebem ne favorizira. Je nasprotnik mehničnega prenašanja tujih izkušenj v naše razmere. Išče in najde kompromis med množico tujih rešitev in slovensko prakso. Ves čas se zaveda dejavnikov, ki determinirajo slovensko stvarnost. ... Delo je rezultat vestnega, načrtnega, sistematičnega ter teoretičnega in znanstveno zaokroženega proučevanja. Predstavlja soliden prispevek ne samo stroki, temveč tudi sodobni politološki znanosti. ... V pravem času je prišlo v javnost ustrezno znanstveno delo, ki popravljaja mučen občutek kvazi poznavanja, degradiranih in večinoma depasiranih razprav v javnosti o problemu organiziranja in delovanja obveščevalnih služb pri nas.

dr. Andrej Anžič

NAROČILNICA

Pri ČZP Enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4, nepreklicno naročam(o) izvod(ov) knjige avtorja dr. Adama Purga OBVEŠČEVALNE SLUŽBE (a 3.500 SIT + 5% prometni davek).

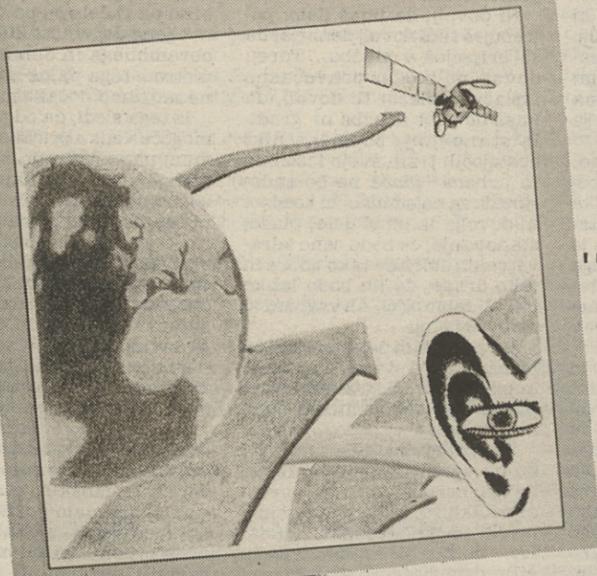
Naročeno pošljite na naslov:

Ulica, poštna št., kraj:

Ime in priimek podpisnika:

1. Račun bomo plačali v zakonitem roku.
2. Kot ind. naročniku mi pošljite po povzetju.

Naročeno, dne: Podpis naročnika:

Praktičnost in uspešnost sta tako rekoč sinonima. Kar je uspešno, je ponavadi praktično, kar je praktično, pa je tako in tako uspešno. In oboje je značilnost sposobnih. Najlepše se da to razumeti na primeru Boga in našega Vodje. Prvi je v sedmih dneh ustvaril svet, drugi že pet let trdi, da je v desetih dneh ustvaril državo. Ker izvajanje prvega pozna vsak sposoben državljani, ki je absolviral ljudskošolski kurz verouka, se nam pri drugem zatakne jezik v grlu. To je pač zgodba, ki se v Sloveniji nenehno ponavlja: pritaženi in poslušni postanejo »po veliki zmagi« glasni in nadelni in tiste, ki po padcu Bastilje slečejo uniforme in se umaknejo iz prvih vrst, označijo za izdajalce.

In ker ali ne morejo verjeti, da je vojne konec, še preden so se do konca aktivirali, ali pa so se na izredne razmere navadili do te mere, da jim v miru in z vrednotami, ki kaj v miru veljajo, ni živeti, so se v pomanjkanju drugih sovražnikov spravili na lastno državo. In to na tisto državo, v imenu katere so nenehno kazali s prstom in kričali: »Ne ljubite je dovolj!« Zato je prav šokantno, kako malo državotvornega poslušna izkazujejo veliki deklarativni državotvorci. Gotovo se še spomnite, kako je bivši premier prve vlade, potem ko je padel, apeliral na mednarodne politične in finančne kroge, naj se v Slovenijo ne financira, ker je prišlo do levega udara. Sicer pa je nekaj podobnega dokazal tudi pred dnevi ob razpravi o zunanje-politični strategiji naše države, ko je v parlamentu branil skozi kritiko »Bele knjige« prej italijanske nacionalne interese kot slovenske. V pozabo še ni šel tudi primer bivšega obrambnega ministra, ki je v svoji knjigi izblebetal najbolj občutljive in delikatne skrivnosti države (prisluškovanje tujim diplomatskim predstavništvom), da bi obračunal s Cirilom Zlobcem. Nič boljše se ni obnašal prvi človek Sove, ko je pred kamero našteval tuja podjetja, ki se pri nas ukvarjajo z industrijsko špijonažo (kaj bodo sedaj počeli njegovi stezosledci, ko je šef razkril njihov delokrog). Vsepočezna razkrivanja delikatnih delovanj države pa dobivajo že malodane srhljive dimenzije.

Za vse te in še marsikoga se zdi, da tako kot leta 1990, ko še sami niso mogli verjeti in dojeti, da jim je »ratalo« to, kar si nekaj mesecev poprej še mislili niso mogli (vseliti se v oblastne palače, imeti svojega šoferja, telefon v avtu, na stežaj odprta vrata na televiziji itd.), zdaj ne morejo verjeti, da so vsaj začasno izločeni iz igre – da so pač v opoziciji. In ta nejevera v dejansko stanje je tako močna, da so pripravljani to državo sesuvati tako rekoč do

samega razpada. Še več. Tako kot majhni otroci, ko dobijo igračo in to takoj sporočijo svojim sovrstnikom, niso sposobni počakati niti dan, da skrivnosti države in svoje vloge v njej ne bi povedali, napisali, sporočili drugim.

In v tem kontekstu je potrebno gledati tudi na novo »afero«, ki se je pojavila v zvezi z nakupom bojnih letal in objavo »verodostojnih« Sovinih poročil. Kot vse kaže, gre še za eno sporočilo »civilne iniciative«, ki je dobila ekskluzivno mesto tudi v nekaterih še bolj ekskluzivnih revijah (le od kod denar za takšno ali drugačno ekskluziv-

vizualnih in tekstovnih informacij; kar z drugimi besedami pomeni, da tajno zbira gradiva, prisluškuje in fotografira (nekateri zanesljivi viri znajo povedati, da so n. pr. na enem od ministrstev pred meseci zalotili državno uradnico, ženo funkcionarja ene od političnih strank, ki je na nedelovni dan v nedeljo veselo kopirala pomebne dokumente). Civilna iniciativa razmišlja o volitvah in kapitalu, ki bo omogočil kupiti volitve (na ta način in v to smer je nekoč na TV že razmišljala eden od naših političnih liderjev). Civilna iniciativa pripisuje

zaupajo današnjim političnim ustanovam (priatelj, ki se ima za anarhista, mi je pred dnevi dejal, da manj zaupajo, kot so nekdo zaupali edini stranki ZKS, ki je ljudem vsaj omogočila delo in zagotavljala zavidljivo raven socialne varnosti), še posebej malo pa zaupajo strankam, kar je izvrstna prilika in ugoden trenutek za ponudbo ekstremističnega modela politike z Vodjo na čelu. Ljudje so dejansko vznemirjeni zaradi divjih privatizacij, prevelikih razlik v premoženju in plačah, ki se pojavile v zadnjih letih. Gospodarska kriza, nezaposlenost in socialne napetosti so

J.P.P.: SPLAV V DRŽAVO!

„Zato je prav šokantno, kako malo državotvornega poslušna izkazujejo veliki deklarativni državotvorci. Gotovo se še spomnite, kako je bivši premier prve vlade, potem ko je padel, apeliral na mednarodne politične in finančne kroge, naj se v Slovenijo ne financira, ker je prišlo do levega udara. Sicer pa je nekaj podobnega dokazal tudi pred dnevi ob razpravi o zunanje-politični strategiji naše države, ko je v parlamentu branil skozi kritiko »Bele knjige« prej italijanske nacionalne interese kot slovenske.“

nost?) in ki ponovno predlaga, tako kot že dvakrat v zadnjih treh letih, koncept preureditve slovenske politične scene. Gre za skoraj identičen koncept, ki smo ga lahko zasledili v dveh primerih pisanja te ilegalne organizacije v preteklosti, in identičen koncept, ki smo ga lahko zasledili v nekaterih nastopih t.i. slovenske desnice in v posameznih potezah enega dela vladajoče koalicije (TAM, Videm in še kaj). Ponekod spominja na nekdanji Demos, ki pa v tem pisanju in obnašanju ni več znotraj sebe diferencirana in pluralna tvorba, ampak homogena fronta, pripravljena na naskok. Naskok na kaj, na koga? Po odločitvi civilne iniciative so tisti, ki so si najbolj prizadevali za samostojno Slovenijo in ki so ustanavljali prve neokomunistične stranke, potisnjeni v isti koš z »udbomafijo« - ki je po vsem videzu zelo popularna, vendar nejasna koncept. Skratka, poznavalci izvora krvine za gospodarski kriminal in korupcijo »novih demokratičnih sil«, ki se skriva za imenom udbomafija, trdijo, da civilna iniciativa poskuša z vso močjo izničiti državotvorno politiko, saj poziva k spopadu v vladi, v parlamentu, v medijih, med strankami, politiki, gospodarstveniki... Ta ilegalna skupina je na neki način odvisna od tega spopada. Če pride do spopada, bo dejansko zaživela.

Malo več spremljevalec slovenskega političnega življenja lahko kaj hitro ugotovi, da ta »demokratična ilegalna skupina« deluje tako, da se pretolče do zvočnih,

udbomafiji, da bo navsezadnje hotela narediti čistko v svojih vrstah tako, da bo na koncu ostal en sam zmagovalc. Torej civilna iniciativa razmišlja o boju za oblast tako, da na koncu ostane Vodja.

Kljub temu, da gre za ilegalno skupino, ki se pač ne more sprizniti s proceduro dialoga, konfrontacije in iskanjem rešitev po demokratični poti, v svojih nastopih jasno imenuje fronte spopada v slovenski politiki. Ta se deli na civilno iniciativo in udbomafijo, in sicer tako, da prav vsi, ki ne pritrjujejo prvi, avtomatično spadajo v drugo. Nekateri ciniki znajo povedati, da je na tej osnovi nastala tudi iniciativa po večinskem volilnem sistemu. Če pustimo ugibanje o avtorstvu in članstvu te skupine, ki kot rečeno ne bi bilo težavno, pa je jasno, da ne gre za skupino izobražencev, ampak za skupino skrajnežev, ki skuša politično izkoristiti dejansko nezadovoljstvo ljudi.

Kajti dejstvo je, da Slovenci izredno malo

ugoden teren za politično demagogijo in za morebitnega »Vodjo«. Itd., itd.

Skratka, razumevanje te nadloge v slovenskem političnem in nasploh življenjskem, ki se imenuje civilna iniciativa, ima lahko eno od razlag v tem, da če je mirovnostvo liberalarnost itd. cilj kritičnih intelektualcev, službi disidentom zgolj kot sredstvo. In s tem lahko razložimo, zakaj so nekateri v času partijskega enoumja bili zapriseženi borci za sekularno in pluralno državo, avtonomno šolstvo itd., danes pa so čez noč postali zagovorniki avtoritarne državne paradigme. Spisek libertarnih vrednot je zanje vedno pomenil samo in zgolj opozicijsko držo do prejšnjega avtoritarne režima; bil je zgolj sredstvo, ne cilj. In zato s(m)o se nekoč lahko drenjali v istih prostorih vsi, ki jim avtoritarnost prejšnjega režima ni bila po godu. Ti zlati časi navidezno univerzalnega liberalne Slovenije so očitno definitivno mimo.

Zatorej se ne sprašujmo in ne čudimo, zakaj je bil nekdanji obrambni civilni minister, ki si je nekoč prizadeval za civilno obrambno ministertvo, na večini vojaških vaj uniformiran, vrhovni poveljnik pa vedno v civilni obleki. Podoba iz teh vojaških vaj je zgolj poenostavljena vizualizacija zgoraj povedanega, kot stripovska adaptacija teorije. In ko smo že pri prvomnem poveljniku, ki je postal standardni inventar civilne iniciative. Kakor koli že ga ocenjujemo in kolikor koli distance gojimo, je bil vedno reprezentant liberalnih silnic znotraj tiste partije, katere prepričani člani so bili sploščka (nekateri pa vse do njenega konca) očitno tudi avtorji civilne iniciative. In to tudi tisti, ki se še danes vedno radi pohvalijo, »da so vedno prepričani«. Torej, sklep je sam po sebi jase. Če drži, da naj bi udbomafijo predstavljali prejšnji politični in gospodarski mogočniki, mora po tej logiki to isto veljati tudi za civilno iniciativo. Sicer Slovenci te nanizanke, ki traja že tri leta, ne bi vsaj večer gledali preko TV ekrana ali naslednji dan prebirali v ekskluzivnem dnevnem časopisuju.

Če pričakuješ, da ne boš prišel v Evropo, potem ne boš prišel v Evropo, če pričakuješ, da boš prišel v Evropo, boš prišel v Evropo. Če pričakuješ, da si boš v Evropi lahko kupal nepremičnine, potem si boš v Evropi lahko kupal nepremičnine. Če pričakuješ, da bodo Evropejci kupili nepremičnine v Sloveniji, potem bodo Evropejci kupili nepremičnine v Sloveniji. Če pričakuješ, da boš ti prišel v Evropo, potem lahko pričakuješ, da bodo nekateri drugi evropski narodi prišli v Evropo, recimo Romuni, Bolgari, Makedonci, Albanci. Ker misliš pozitivno, ti je jasno, da si bodo vsi ti lahko v Evropi kupovali nepremičnine, in ker bo Slovenija Evropa in ker je ravno na sredi prometnih poti proti Evropi, je jasno, kakšna bo čez nekaj desetletij: eno samo mesto (barakarsko naselje), raztreseno med avtocestami in parkirišči.

V Sloveniji ni mogoče pozitivno misliti o prihodnosti Slovencev, ker na področju kulture spremembe še niso pokazale nobenega posebnega napredka. To, da zdaj lahko pišeš, kar ti pade na pamet, prej pa ni bilo čisto tako, ti sicer olajša delo, vendar kaj ti to pomaga, ko se tržna vrednost napisanega nič ne spremeni. Danes so ljudje pač manj pripravljeni verjeti. Če so sploh kaj pripravljene verjeti.

Zvenelo bo staromodno: ni nobenega Simona Gregorčiča, ki bi povedal slovenskemu ljudstvu, kako naj doživlja italijansko zunanjo politiko. Ni nobenega Ivana Cankarja, ki bi slovenskemu narodu prikazoval temne in manj temne plati kapitalizma, vaških bogatašev, veleposelnikov in špekulantov. Pisatelj, pa kaj pisatelj! celo novinarji so prerevni, da bi zna-

Franc Rudolph:
Praktični fundamentalizem

Misliti pozitivno

li poročati o dekadenci, zavratni pokvarjenosti, luksuzu in neuničljivi hudobnosti višjih razredov. In pri tem še kaj prepričljivega in srce parajočega o bedi delovnega ljudstva.

Če so veliki zaokroženi narodi s po petdeset do sedemdeset milijoni pripadnikov varni pred vdorom sosednjih, enako velikih in podobno premožnih narodov, potem ni rečeno, da ne bi katerikoli narod, ne samo velik, celo kakšen prav majhen, pokupil ves teritorij nekega malega naroda na nekem križišču.

Marsikaj bi znal prenesti, ampak v Trstu ali Celovcu pa ne bi živel: kar je pa preveč, je pa preveč. Tudi če bi se spriznili s tem, da sem manjšina, nikoli ne bi pristal na to, da sem manjvrednejša manjšina. To je tako, če hoče veliki narod biti narod gospodarjev, potem mora najti kakšnega manjšega, da je ta majhni ali celo zelo majhni zadovoljen z vlogo hlapcev.

Slovenska zunanja politika bi morala biti zasnovana na literarnih delih kakšnega novega Cankarja. Vendar, pred tem bi morali najti kulturnega ministra (in vlado, ki bi ga ne samo zelo, ampak nadvse ljubila), da bi finansiral nastajanje nesmrtnih umetniških upodobitev, potem pa tudi adaptacije le-teh za široke množice in razširjanje

umetniških vizij med te široke množice. Kaj neki ti naj v politične namene koristi umetnost, ki ni prežela širokih množic?

Že kultura Evrope se umika pred ameriški rešitvami. Preveč jezikov in pre malo zanimivih televizijskih serij. Amerika prinaša pragmatizem in prinaša ameriške male ljudi, prijazne, vendar za evropske razmere hudo čudne. Kaj si Evropa misli sama o sebi? In če si že Evropa ni sposobna ničesar posebnega misliti sama o sebi, ne se potem zgražati, če si nič posebnega ne misli o svojih pridruženih in celo še ne pridruženih članicah. Vedno znova se bomo morali spomniti na tisti drobec resnice, ki se vseeno skriva v blebetanju Petra Handkeja: namreč, da Evropejci res ne vejo, kaj naj si mislijo o dogajanjih na Balkanu, da res ne vejo, kje se skrivajo usodna nasprotja.

Tisti hip, ko slovenski zunanji minister prebere govor, poln trivialnega krščanskega aktivizma, pridigarstva in voluntarizma, vidimo, da pač še nismo imeli zunanje ministra, ki bi vedel, kaj naj si Slovenci mislijo o sebi. Nič čudnega; tudi kulturnega ministra, ki bil kaj bolj poučen o tej temi, nismo imeli. Imamo pa šolskega ministra, ki razmišlja, da je potrebno otrokom

nekaj vere in etike in da je povsem jasno, kdo jim to lahko dobavi, in zdravstvenega ministra, ki meni, da je potrebno v državi, kot je Slovenija, tiste, ki so študirali in ki delajo nekaj znanstvenega in intelektualnega, primerno plačati.

Ni res! Če narod kot narod nima koncepta (niti toliko, kot ga je Slovincem do leta 1918 napisal Ivan Cankar), potem se bo pač težko šel narodno življenje in narodno državo.

In če narod nima niti Speransa, niti za kanček teroristov, potem se bo težko branil. Tudi je jasno, da Avstrijci ne potrebujejo posebnih revolucij: če je potreben kakšen premik naprej, ga bodo že preizkusili večji Nemci. Tudi Italija si lahko privoščiti nekaj zaostajanja za Evropo: zakaj pa ne? Konzervativizem budi nostalgijo in olajšuje turistično trženje. Italiji ni potrebno hiteti z liberalizacijo in z vrtočlavim razvojem: Slovenija pa je v popolnoma drugačnem položaju kot Avstrija in Italija.

Še huje je pa s Hrvaško: najpomembnejše, celo najusodnejše za Srbijo je, da je Hrvaška odrezana od avstrijske in italijanske meje: in ta želja se je Srbiji izpolnila. Hrvaška je druga v obroču držav nečlanic, nabranih okoli Evrope. To pa pomeni, da je morebiti pravzaprav na istem kot Ukrajina.

Možnost je, da Slovenijo, to nepotrebno državo, razdelita Italija in Avstrija na dve polovici. Druga možnost: da se Hrvaška in Slovenija združita. In tretja možnost: da Slovenija priključi del Italije in del Avstrije (ker ti dve državi tako ali tako nista veliko vredni in bi bilo najbolje, da razpadeta) in postane multikulturalna Karantinja,

točno tisto, kar v Bosni ni uspelo: nekaj takega kot Združene države Amerike. Ali nekaj takega kot Istanbul. Topilni lonec.

Če pomislimo na katero od teh treh možnosti, se nam vse zdijo tvegane, neprijetne in neuresničljive. Mogoče take tudi so: če jih jemljemo dobesedno. Če že Zoran Thaler, zunanji minister, hoče izrekat neizpodbite resnice, pa recimo tudi mi kakšno: Dunaj je sestavljen iz potomcev Slovkov, Čehov, Slovencev in kvečjemu enakega števila potomcev Nemcev in Italijanov. Ovira je edino jezik. Veliko vprašanje pa je, kateri od jezikov ima kaj dosti možnosti v Evropi prihodnosti: ne bi se bal samo za slovenščino, tudi francoščina in nemščina ne obetata samo ob sebi umevne prihodnosti.

Ni dovolj, da imaš delo: potrebuješ tudi dovolj denarja, da se pripelješ v službo. Torej: dovolj veliko in pravočasno izplačano plačo. Ni dovolj, da imaš delo: če družba ni gradila stanovanj, bodo lastniki obstoječih tržili svojo lastnino in nobena plača ne bo zadostovala za najemnilo. In končno; ni dovolj, da imaš delo, plačo, stanovanje, če bodo cene zdravstvenih storitev tako dobre in tako drage, da jih bodo lahko plačali samo tujci. Ali vsaj: samo nekateri sloji.

V razvitih državah ti nič ne pomaga, da bi si vsak dan lahko kupil trideset kilogramov krompirja: ker ga ne moreš peči natakajenega na palico v parku. Zunanji minister – upam, da bo na to mesto prišel kdo, ki bo vsaj nekoliko razumel evropsko folkloro, in da ne bo zsmiselski in ne krščanski triviallec – bo moral razložiti, kako si izplačljiva Slovenija v Evropi

in ali bodo Slovenci dovolj dobro oblečeni, da jih bodo prav Evropejci puščali tudi v boljše četrti, recimo tiste ob morju ali ob jezerih. Katere jezike bodo morali znati Slovenci, da bodo smeli delati? Končno bi tudi danes bilo potrebno razumeti odgovor na vprašanje: če bo Evropska unija nekoč razširjena na trideset držav in tako prekleto bogata, kateri bodo pa tisti ob evropski narodi, tisti narodi, ki bodo takrat tihotapili preko mej?

Obrambni minister je ministar za kulturo toliko, kolikor potrebuje takšnega zunanje ministra, da bo sploh kdo opazil, katera je tista država, ki se baje hoče braniti.

Na Balkanu se je vse začelo pri pisateljih: nacionalizmi, razpadanje države, vojna – da bi se pa začela še po vrsti prenovljena dejavnost kulturnega, obrambnega in zunanje ministra – tega pa ne moremo in ne moremo dočakati.

Iz tega sledi, da od politike ni mogoče veliko pričakovati: najmanj pa velikih umetnin, ki bi navajale ljudi (in jih prepričale obenem, ker drugače tudi prvotni mogoče), da mislijo pozitivno. O jeziku. Časopisih. Televiziji. Pravljicah za lahko noč. Gospodarstvu Bankah. Tujih investicijah. Šolstvu. Zidavi cest in stanovanj. Otroških dokladah.

In davkih. In pozitivno o državi nem zboru in vladi in pozitivno o vsakem ministru posebej in o tistih, ki jim pišejo govore. In pozitivno o plačah in sindikatih in stavkah in zdravstvu in šolstvu in o pomladi in o ženskah, moških, otrocih.

(Op.: Še malo pozitivnih misli in se bom razjokal. Kakšen užitek je biti ciničen in destruktiven!)

VEČ HRENA KOT ŠUNKE

Kadar kakšna pogajanja potekajo za tesno zaprtimi vrati, se povpraševanje po kakršnihkoli informacijah praviloma skokovito poveča. Tako je bilo, na primer, tudi prejšnji četrtek (28. 3.), ko se je uprava tržiškega Peka pri svojem glavnem upniku (Gorenjska banka Kranj) dogovarjala, kako naj se SKB banka vpiše kot drugi hipotekarni upnik, da bi dosegli umik njenih akceptnih nalogov, s tem pa tudi deblokado Pekovega žiro računa in – izplačilo plač. Ker pa je v javnost »izza zaprtih vrat« po kapljicah pricurljalo toliko različnih (dez)informacij, da Pekovi delavci niso več vedeli, kaj je res in kaj ne, naslednjega dne (29. 3.) ob šestih zjutraj v obratu šivalnice niso hoteli pograti svojih strojev!

»To sicer ni bil klasičen štrajk, temveč predvsem potreba delavcev po informacijah iz prve roke. Ko sta jim predsednik uprave Andrej Ferčej in član uprave Bojan Mandič predstavila problematiko Peka in usnjarskopredlovalne industrije nasploh, zraven pa pribila, da bodo plače najkasneje do 4. aprila, so pognali stroje in začeli delati,« nam je zaplet pojasnil Anton Rozman, predsednik svobodnega sindikata v Peku, zraven pa dodal: »Če pa plač v četrtek ne bo, je stavkovni odbor, sestavljen iz predstavnikov obeh sindikatov (ZSSS s 1.850 in KNSS s približno 100 člani, op. a.), napovedal stavko za torek, 9. aprila.«

Če bi se Peku zgodilo najhujše, bi po Rozmanovih besedah občina Tržič postala svetovni prvak v brezposelnosti, saj bi bilo na cesti kar 72 odstotkov njenega aktivnega prebivalstva. »O tem, kaj bi bilo potem, raje ne razmišljam,« zagrenjeno pri-

poveduje. »Že sedaj je v Tržiču mnogo plač, ki ne sežejo prek 30 tisočakov. In če sta v Peku zaposlena oba, jima to ne zagotavlja niti minimuma za preživetje. Takih je pa nekaj sto. Zato se za zidovi tržiških stanovanj že sedaj dogajajo prave male tragedije.« Za veliko noč bo marsikje na mizi več hrena kot pa šunke...

Anton Rozman

Velika večina delavcev Peka je ta teden na kolektivnem dopustu, ki je bil zaradi »menjave sezone« planiran z letnim delovnim kolektorjem. Na delo se bodo vrnili v torek. In če ne bo plač...

D. K.

Z županom o Peku

Ob nastalem gospodarskem in finančnem položaju v sistemu Peko je bil na pobudo predsednika sindikata Peko Trbovlje Janeza Gorjanca sklican nujen sestanek pri županu občine Trbovlje. Na njem je vodstvo Peka Tržič predstavilo zasnove sanacijskega programa in aktivnosti, ki so potrebne, da ne bi prišlo do najhujšega – to je do radikalnega zmanjševanja zaposlenih oz. zapiranja celih obratov, kar bi za Trbovlje pomenilo pravo katastrofo, saj bi se že tako velika brezposelnost povečala za nadaljnjih 5 odstotkov.

Predstavniki Sindikata delavcev tekstilne in usnjarskopredlovalne industrije Slovenije ter Območne organizacije ZSSS Zasavje so predstavili aktivnosti, ki jih je potrebno čimprej opraviti, da se razmere v sistemu Peko finančno stabilizirajo. Pri tem pričakujejo pomoč in podporo ustreznih ministrstev, vlade in poslancev v parlamentu.

C. U.

Posavje

V Silexu mračnjaštvo zgodnjega kapitalizma

Delavke in delavci Silexa na Blanci (v večini so kajpak ženske) zaradi nerednih izplačil osebnih dohodkov in neizplačane razlike regresa stakajo že dobra dva tedna.

Podjetje je od svojega nastanka prešlo iz rok Stillese v last Elana, nazadnje pa pristalo v naročju delniške družbe Silex. V tem času se je izmenjalo že osem direktorjev, ki so si takorekoč podajali kljuko, ne da bi delavce o tem prej obvestili. Večinska lastnika podjetja sta Tesnila Trebnje p. o. in Tesnila Inženiring v stečaju, pet odstotkov lastnine pa je zasebne. V lanskem letu je podjetje dobilo 25 milijonov nemških mark za sanacijo, vendar so v tovarno dobili le nekaj starih strojev; ostanek denarja je izginil neznan kam...

Letos se je položaj zaostri: ker so zaposleni plačo za januar dobili šele v začetku marca, za februar pa še ne, so začeli stakati. Direktor podjetja Janez Peperko jim je pojasnil, da plačila ne more zagotoviti, ker še ne ve, ali bo ostal v podjetju ali ne. Tako 52 zaposlenih (prej 90) živi v negotovosti, kaj jim bo prinesel naslednji dan. Pa si želijo le zagotovitev normalnih pogojev dela, redno izplačevanje osebnih dohodkov ter regresa za malico in dopust, ki jim pripadata...

Nemogoči so tudi delovni pogoji. Hrup in prah negativno vplivata na sluh in vid, kar že opažajo delavke, ki so tam dlje časa zaposlene. V tovari so kar naprej izpostavljene prepihu in mrazu; zaščitnih sredstev ne dobivajo redno, če se pa pritožijo, jim grozijo z odpustom, čeprav vedo, da nove delovne sile ne bodo dobili...

Med delom prihaja tudi do telesnih poškodb, za katere pa morajo največkrat poskrbeti kar sami – med malico ali v prostem času. Njihov delovni čas ni vnaprej določen; vodje jim izmenoma določijo 15 minut pred koncem dela! Njihovi delovni pogoji so nekako primerljivi z mračnjaštvom zgodnjega kapitalizma, ko so delavce priganjali kot živino, za njihovo zdravje in plačilo pa jim ni bilo mar. Težko je verjeti tudi temu primeru: če je šla delavka (ali delavec) več kot dvakrat na stranišče, ji (mu) je izmenovodja odbil celo delovno uro! Nič čudnega torej, če so se zaradi takih in podobnih razmer zaposleni uprli.

Kakšen bo epilog stavke, lahko za zdaj samo ugibamo. Petindvajsetega marca je zasedala skupščina, na kateri so predlagali postopek za prisilno poravnavo, na sodišče pa je po tem prišel predlog enega od upnikov za uvedbo stečaja.

Stavka pa medtem še kar traja...

S. P.

ATRIS

za sindikalnega turizma

BORZNO SPOROČILO ŠTEVILKA 13

BORZA SINDIKALNEGATURIZMA, Ljubljana, Dalmatinova 4, sprejema vse proste počitniške možnosti, posreduje proste zmožljivosti, organizira izlete, nakup ali prodajo počitniških objektov, stanovanj, bungalovov, in drugih možnosti.

Nam ali telefonirajte na 061/131 00 33, int. 384, 385, 061/326-982 ali na naš telefaks je 061/326-982 ali 317-298, žiro račun 50101-601-ATRIS. Poslovni čas za stranke vsak delovnik od 9. do 15.30 ure.

POČITNIŠKE ZMOGLJIVOSTI, KI VAM JIH NUDIMO
TRINJ – počitniški hišici v UKANCU – za 6 oseb – tri spalnice, kuhinja, kopalnica, kopalnica, 150 m od jezera. Cena 80 DEM. Termin do aprila.

GAŠKA SLATINA – privatna hiša, kuhinja, tri dvoposteljne sobe, C. Cena za 4 osebe 50 DEM, za 6 oseb 80 DEM, turistična taksa ni učenca.

ED – HOTEL JELOVICA – dvo- in triposteljne sobe, polpenzion 44 DEM, doplačilo za polni penzion 12 DEM. Popusti: otroci do 2 let gratis, do 12 let 30% popusta. Zelo ugodni pogoji za seminarско delo. Polnoma obnovljeni del hotela omogoča bogat sprostitveni in rekreacijski program za najzahtevnejše goste.

GLA – garsonjera, 65 DEM dnevno – posamezni termini.
PE – garsonjera za 4 osebe, cena 52 DEM dnevno – termini v aprilu.
ANJSKA GORA – garsonjera za 4 osebe, cena dnevnega najema 80 DEM.

DOVLJICA – hotel za ca. 40 oseb, dvoposteljne sobe, možnost uporabe dnevnice in trim kabineta, polpenzion 3.950 SIT, možnost za šolo v naravi.
ANJSKA GORA – PENZION SATURN – nad jezerom Jasna, dvo- ali štiri-posteljne sobe, TWC, polpenzion 39 DEM.

TEŽ – POČITNIŠKE HIŠICE – od 4 do 5 oseb, cena od 65 do 85 DEM dnevno.
DRAVSKE TOPLICE – bungalov za 4 osebe, enotedenski paketi – 54 DEM na dan.

DRAVSKE TOPLICE – zasebna hiša, 2-, 3- in 4-posteljne sobe. Cena: nočitev z zajtrkom 1.700 SIT, polpenzion 2.600 SIT, polni penzion 50 SIT.

OKLJUKA – DVO ALI ŠTIRIPOSTELJNI APARTMAJI – spalnica, kuhinja, kopalnica. Cena dnevnega najema 55 oz. 70 DEM.
OKLJUKA – počitniška hiša za 5 oseb, kuhinja z jedilnico, dve spalnici, kopalnica, 500 m od ŠPORT hotela. Dnevni najem 110 DEM.
KRVAVEC – garsonjera, dnevni najem 60 DEM, ali apartma za 5 oseb, cena 80 DEM.

ATEČE – PLANICA – počitniški dom s 23 ležišči, cena polpenzion 4 DEM, polnega penziona pa 41 DEM.
NOVIGRAD – trisobno stanovanje, možnost bivanja za 5 oseb, cena 40 DEM.

OLENJSKE TOPLICE – apartma za 4 osebe: kuhinja, spalnica, kopalnica. Cena 65 DEM na dan.
OHINJSKA ČESNICA – privatna hiša, 4 dvoposteljne sobe, TWC, kuhinja. Cena 18 DEM na osebo, apartmaji za 4 osebe 115 DEM. Možnost počila obrokov.

DRŠKA PLANINA – počitniški dom – triposteljne sobe in bungalov za 2 osebe. Primerno za taborniške skupine, šolo v naravi. Polni penzion 40 DEM.

POČITNIŠKE ZMOGLJIVOSTI, KI JIH POTREBUJEMO
Počitniške hišice v Čatežu, Atomskih toplicah ali Moravskih toplicah, v Novcu, Ptujskih toplicah, Rogli, Krvavcu, Kaninu, Bohinju ali Kranjski Gori za vsa obdobja.

2. Lastnike počitniških domov v slovenskem Primorju ali v hrvaški Istri, ki bi dali objekte v najem, vabimo, naj nam posredujejo ponudbe za leto 1996. Možnost sovlaganja pri ureditvi objektov za sezono.

Informacija sindikalnim zapužnikom

ATRIS bo v času dopustov v juliju in avgustu razpolagal za vrsto počitniških zmožljivosti. Pokličite nas in poslali vam bomo katalog. Člani Zveze svobodnih sindikatov Slovenije imajo v objektih na poreški rivieri 5% popust.

B. DOPUSTI 1996 - POLETJE 1996

OD 22.06. DO 05.09.

1. BARBARIGA PRI PULI – enosobno stanovanje, najem 7 dni, 65 do 75 DEM dnevno.
2. PIRAN – dvo- ali štiri-posteljni apartmaji. Cena najema 65 do 95 DEM na dan.
3. POKLJUKA – dvo- ali štiri-posteljni apartmaji. Cena najema 52 do 75 DEM na dan.
4. FIESA – tri- ali štiri-posteljne sobe, tuš, WC. Polpenzion 52 DEM na dan, otroci do 12. leta imajo 30% popust.
5. MORAVSKE TOPLICE – dvo- ali triposteljne sobe s tušem, wc-jem, možnost uporabe kuhinje. Cena 1.500 SIT na osebo, polpenzion 2.700 SIT, polni 3.200 SIT.
6. LOVRAN – privatna vila – tri- ali štiri-posteljne sobe (možnost prehrane). 85 DO 110 DEM za apartma.
7. UMAG – hotel ISTRA – 7 dni, najem 414 DEM
- apartmaji POLINEZIJA za 5 oseb – 7 dni, najem 850 DEM.
8. NOVIGRAD – hotel MAESTRAL – 7 dni, polpenzion 455 DEM.
9. MATERADA POREČ – počitniške hišice s tremi ali štiri ležišči, sanitarije po kamping sistemu. Polni penzion 43 DEM, polpenzion 32 DEM, otroci do 12. leta imajo 30% popust.
10. POREČ – hotel TAMARIS – 7 dni, polpenzion 500 DEM
- hotel LUNA – 7 dni, polpenzion 463 DEM
- hotel PICAL – 7 dni, polpenzion 561 DEM
- hotel NEPTUN – 7 dni, polpenzion 463 DEM
- hotel DIAMANT – 7 dni, polpenzion 456 DEM
- hotel GALEB – 7 dni, polpenzion 370 DEM
- apartmaji LANTERNA za 3 osebe 98 DEM, za 4 osebe 110 DEM
- apartmaji LUNA za 3 osebe 104 DEM, za 4 osebe 116 DEM
- apartmaji DIAMANT za 2-4 osebe 115 DEM, za 4-6 oseb 135 DEM.
Za člane ZSSS so cene 5% nižje.
11. HVAR – hotel PALACE – polpenzion, za 7 dni 434 DEM
- hotel ANFORA – polpenzion, za 7 dni 434 DEM.
12. BRAC – privatni apartmaji za 2 osebi 493 DEM, za 4 osebe 747 DEM, za 6 oseb 921 DEM.
12. KORČULA – hotel LIBURNIA – polpenzion 455 DEM
- hotel MARKO POLO – polpenzion 375 DEM
- apartmaji BON REPOS za 2 osebi 530 DEM, za 4 osebe 630 DEM, za 6 oseb 805 DEM.
Turistična taksa je 2,10 DEM za odrasle osebe na dan.

C. SINDIKALNI IZLETI

Sindikalne organizacije ali kar tako oblikovane skupine vabimo, naj nam posredujejo svoje želje za družabni ali strokovni izlet ali potovanje doma ali v tujino. Možnost plačila v 2 obrokih.

1. ENODNEVNI IZLET PO BELI KRAJINI preko Muljave in Žužemberka, obisk metliške kleti, naselja Adlešiči, kosilo na poznani kmetiji pri ŠKALOVIH v Cerovcu. Idealno za 45 oseb.
2. KOČEVSKA REKA – Borovca – Trava – prijazen izlet na nekdanjo zaprt območje. Program oblikujemo po želji skupine. Neokrnjena okolica omogoča posebne programe za sindikalne skupine – pikniki in družabna srečanja, lovčev, ribičev, športnikov – kajakašem, rafting. Posebej priporočamo obisk gostišča Travljansko v idilicni vasi Trava. Ponudba domačih kulinaricnih dobrot.
3. KOČEVJE – MOTEL JEZERO – 7 apartmajev, restavraciji za po 25 oseb, primerno za slavnostne dogodke in zabavo.
4. DOLINA SOČE – ogled muzeja v Kobaridu, Dantjevega Pekla, vožnja z ladjo Lucijo, kosilo in zabavni program. Cena 1 700 tolarjev.

5. GOSTIŠČE – CORONE – Dolenjci pri ADLEŠIČIH, prava belokranjska kulinarčna ponudba. Ugodno za enodnevni sindikalni izlet.
6. KORZIKA – vikend na Korziki – avtobus, luksuzna ladja. Odhodi 5., 12., 19. in 26. aprila. Cena 490 DEM.
7. PORTUGALSKA – štiri ali petdnevno potovanje z ogledi – avionski prevoz iz Trsta. Cena 990 DEM.
8. ŠPANIJA – 4 dni Barcelona ali Madrid. Poseben popust za skupine.

D. ORGANIZACIJA SEMINARJEV

Posebna ponudba ATRISA in Hotela KOMPAS v Bohinju. Organiziramo eno- ali večdnevne seminarje za 15 do 70 udeležencev. Cena penziona 4.350 tolarjev. Tehnična oprema je zagotovljena.

E. SEJMI

1. BASEL – WORLD-DIDAC – novosti s področja izobraževanja od 8. do 11. maja – enodnevni ali štiridnevni ogled. Cena 495 oz. 435 DEM.
2. BOLOGNA – COSMOPROF – sejem lepote, kozmetike – od 26. do 29. aprila. Cena dvodnevne ogleda 139 DEM.
3. HANNOVER – industrijski sejem – od 22. do 24. aprila. Robotika, logistika, površinske obdelave materiala, livski in kovaški izdelki, okolje, inženiring, inovacije. Cena tridnevne ogleda je od 998 do 1390 DEM, odvisno od kategorije namestitve.

F. NAJEM ALI NAKUP POČITNIŠKE ENOTE

1. Kupimo garsonjere v Kranjski gori – ČIČARE.
2. Kupimo počitniško naselje v hrvaški Istri z cca. 350 ležišči.
3. Prodamo počitniško stanovanje v Termah Zreče.

G. REZERVACIJE AVIONSKIH ALI LADIJSKIH VOZOVNIC

H. VELIKA POTOVANJA

1. AVSTRALIJA in NOVA ZELANDIJA – petnajstdnevno potovanje z vsakodnevnimi ogledi prečudovite narave. Odhodi v marcu in aprilu. Cena 4980 do 5400 DEM.
2. NEW YORK – šestdnevni ogled mestnih znamenitosti in za doplačilo Washingtona, West Pointa, Niagarskih slapov itd. Cena 1.499 DEM.
3. ŠRILANKA – desetdnevni obisk čudovite dežele, za skupine cena 2.300 DEM.

G. POSEBNA POSLOVNA POTOVANJA

Organiziramo ob skupni pripravi vašega osebnega programa.

1. maj • 1. maj • 1. maj

1. Apartmaji v Strunjanu – za 2, 3 ali 4 osebe, 7 dni – 210 DEM/osebo.
2. Poreč – hotel Tamaris – 3 do 8 dni – polpenzion v dvoposteljni sobi – 39 DEM/osebo na dan. Člani ZSSS imajo 5% popust.
3. Bohinj – počitniška hiša za 6 oseb – cena 80 DEM/dan.
4. Rabac – karavana mlajših – 5 polpenzionov 13.900 tolarjev.
5. Barbariga – enosobno stanovanje – 52 DEM dnevno.
6. Val Thorens – Kompasov klub – najem apartmaja za 4, 5 ali 6 oseb za 7 dni. Cena 520 DEM za osebo.

Informacija gostom Atrisa

PLAČILNI POGOJI: Ob potrditvi rezervacije zahtevamo plačilo 40% celotnega zneska. Pri odpovedi nad 20 dni pred odhodom za rezeriran termin zaračunamo stroške poslovanja in druge stroške; najmanjši znesek stroškov odpovedi je 4.000 tolarjev, pri krajši odpovedi zaračunamo stroške in 30% celotnega zneska. Cene veljajo le za že v celoti plačane aranžmaje, če se te ne spreminjajo za več kot 7%. Po plačilu gostje prejmejo našo napotnico. V primeru, da naše napotnice ne prejmete 7 dni pred odhodom, nas nujno pokličite. Pri posebnih akcijah z znižano ceno aranžmaja je potrebno takojšnje 10% plačilo, ki se obravnava kot kavcija, ob odpovedi se znesek ne vrača. Programe v tujini obravnavamo v skladu s splošnimi navodili potovalne agencije, ki je organizator potovanja, in jih gostje prejmejo ob prijavi. Prijava je sprejeta, ko je vplačan 30% cene aranžmaja. Reklamacije v skladu s turističnimi ušancami rešujemo sporazumno. ATRIS je povsod, kjerkoli ste.

Metod Zalar, direktor borze

Delodajalci želijo zmanjšati nadzor zaposlenih nad poslovnimi določitvami

NOV NASKOK NA ZAKON O SOUPRAVLJANJU

Sodelovanje delavcev pri upravljanju podjetij slej ko prej bode v nos delodajalce in njihove predstavnike v Združenju delodajalcev - menedžerje. Zakon o soupravljanju so poskusili spremeniti in zmanjšati pravice delavcev, zapisane v njem, že lani, torej preden se je začel uresničevati. Takrat neuspeli poskus pa, kot kaže, ne bo zadnji, kajti menedžerji se ne morejo sprijazniti s tem, da bi jim predstavniki zaposlenih gledali pod prste ali celo dajali soglasje k njihovim poslovnim odločitvam. Po tistem, kar smo slišali, sodimo, da so v pripravi drastične omejitve pravic zaposlenih na področju sodelovanja v upravljanju gospodarskih družb. Nekateri menedžerji pa bi zakon najraje odpravili.

Nedavno tega so o tem govorili tudi na upravnem odboru Združenja delodajalcev. Razpravo je sprožil Branko Pavlin, predsedujoči Združenja družb za upravljanje, ko je gost na seji ministra za delo, dom in družino Toneta Ropa vprašal, ali bomo kmalu doživeli spremembe ali ukinitve zakona o sodelovanju delavcev pri upravljanju gospodarskih družb. Vprašanje je podprl s podatkom, da imajo uprave podjetij, s katerimi se srečujejo, vedno več pripomb in da hočejo zakon spremeniti.

Miran Goslar, predsednik Združenja delodajalcev, je dodal, da je združenje spremembo zakona predlagalo že lani, in sicer zato, ker je zakon nesmiseln. Notranji lastniki so namreč v organih soupravljanja dvakrat prisotni, enkrat kot delničarji in drugič kot zaposleni. Kot »kričva« za to, da zakon ni prodril, je razglasil vlado, ki da ni dovolj odločno nastopila s predlogom

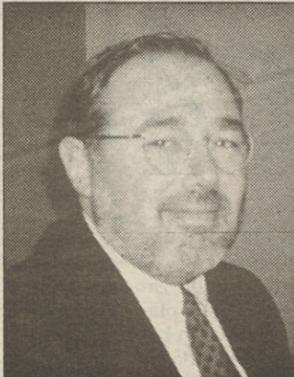
sprememb v parlamentu. Menda se je vnaprej zbal, da zakon ne bo sprejet zaradi sestave državnega zbora. Povedal je še, da trenutno ni možnosti za uveljavitev sprememb tega zakona, čeprav da »je napadan z vseh strani«, in s tem namignil, da utegne biti novi parlament bolj dovzeten za predloge lastnikov podjetij.

Minister Tone Rop je bil kratek. »Zakon o soupravljanju je eden tistih, o posledicah katerih smo pospešno začeli delati analize,« je dejal. »Ta zakon je zelo občutljiv in bo o njem potrebna razprava v različnih krogih, tako pri delodajalcih kot zaposlenih. Pogledali pa bomo, kaj pomenijo njegova določila in na kakšen način se uresničujejo skozi organe soupravljanja. Primerjali bomo tudi tuje rešitve.«

Od omenjene trojice smo skušali dobiti širše izjave. Tone Rop je odgovoril, da trenutno ne bi razširjal izjave, ki jo je dal na Združenju delodajalcev. Miran Goslar nam je odvrnil, da se Združenje delodajalcev trenutno ne ubada s tem vprašanjem, ker sodi, da letos za spremembe zakona ni možnosti. Potrdil pa je, da so spremembe nujne.

Branko Pavlin je bil zgovornejši. Družbe za upravljanje bi bile zadovoljne s takšno spremembo zakona, ki bi omogočala strokovni, ne samoupravni nadzor nad poslovanjem, je poudaril in dodal: »Za nas je najbolj sporno določilo o sestavi nadzornih svetov. Ne samo, da ni jasne ločnice med velikimi in malimi podjetji, zakon določa, naj imajo velika podjetja v nadzornem svetu najmanj polovico članov iz vrst zaposlenih, mala pa najmanj tretjino. Hujše je, da tolikšno število zaposlenih v organu, ki naj bi bil

predvsem strokoven nadzornik poslovnih odločitev, ovira delovodstva in uprave gospodarskih družb, lahko pa jih tudi blokira. Ker se zaposleni v nadzornem svetu pojavljajo kot zaposleni in kot lastniki kapitala, pri glasovanju pre-

Volker Kronseder

stavljajo kot zaposleni in kot lastniki kapitala, pri glasovanju pre-

stavljajo kot zaposleni in kot lastniki kapitala, pri glasovanju pre-

stavljajo kot zaposleni in kot lastniki kapitala, pri glasovanju pre-

stavljajo kot zaposleni in kot lastniki kapitala, pri glasovanju pre-

Mnenje nemškega kapitalista

Srečanje z Volkerjem Kronsederjem, solastnikom tovarne polnilnih linij Krones v Neutraublingu pri Regensburgu v Nemčiji in predsednikom njene uprave, smo izkoristili za vprašanja pravemu kapitalistu in delodajalcu (ne takemu, kot so naši menedžerji, ki so zgolj predstavniki še nedoločeni lastnikov). Najbolj nas je zanimalo, kaj lastniki v Nemčiji menijo o soupravljanju, o potrebnosti in koristnosti ali nekoristnosti svetov delavcev.

Podatki o podjetju povedo: da je Krones delniška družba v večinski lasti družine Kronseder z letnim prometom skoraj milijarde sedemsto milijonov mark; da je 54 odstotkov delnic v navadnih, z nižjim donosom, vendar s pravico odločanja in te so v družinski lasti, preostale, prednostne pa so na borzi; da ima 5500 zaposlenih v Nemčiji in še 2500 v nekaj podjetjih in predstavništvih po svetu. Svet delavcev v osrednjem podjetju v Neutraublingu ima 23 članov in 5 od njih je profesionalcev. Na vprašanje, ali se mu kot delodajalcu in lastniku soupravljanje zdi koristno ali ne, je odvrnil: »Izkušnje so nas naučile, da sodelovanje delavcev pri upravljanju podjetja ni slabo. Mislim, da imamo od tega korist v večji prizadevnosti zaposlenih, poleg tega pa uprava podjetja ni neposredno obremenjena z vsemi mogočimi zahtevami in problemi zaposlenih. Vsa ta vprašanja prestrezajo organi soupravljanja, sveti delav-

stavljajo kot zaposleni in kot lastniki kapitala, pri glasovanju pre-

stavljajo kot zaposleni in kot lastniki kapitala, pri glasovanju pre-

stavljajo kot zaposleni in kot lastniki kapitala, pri glasovanju pre-

Mnenje nemškega kapitalista

Srečanje z Volkerjem Kronsederjem, solastnikom tovarne polnilnih linij Krones v Neutraublingu pri Regensburgu v Nemčiji in predsednikom njene uprave, smo izkoristili za vprašanja pravemu kapitalistu in delodajalcu (ne takemu, kot so naši menedžerji, ki so zgolj predstavniki še nedoločeni lastnikov). Najbolj nas je zanimalo, kaj lastniki v Nemčiji menijo o soupravljanju, o potrebnosti in koristnosti ali nekoristnosti svetov delavcev.

Podatki o podjetju povedo: da je Krones delniška družba v večinski lasti družine Kronseder z letnim prometom skoraj milijarde sedemsto milijonov mark; da je 54 odstotkov delnic v navadnih, z nižjim donosom, vendar s pravico odločanja in te so v družinski lasti, preostale, prednostne pa so na borzi; da ima 5500 zaposlenih v Nemčiji in še 2500 v nekaj podjetjih in predstavništvih po svetu. Svet delavcev v osrednjem podjetju v Neutraublingu ima 23 članov in 5 od njih je profesionalcev. Na vprašanje, ali se mu kot delodajalcu in lastniku soupravljanje zdi koristno ali ne, je odvrnil: »Izkušnje so nas naučile, da sodelovanje delavcev pri upravljanju podjetja ni slabo. Mislim, da imamo od tega korist v večji prizadevnosti zaposlenih, poleg tega pa uprava podjetja ni neposredno obremenjena z vsemi mogočimi zahtevami in problemi zaposlenih. Vsa ta vprašanja prestrezajo organi soupravljanja, sveti delav-

stavljajo kot zaposleni in kot lastniki kapitala, pri glasovanju pre-

stavljajo kot zaposleni in kot lastniki kapitala, pri glasovanju pre-

stavljajo kot zaposleni in kot lastniki kapitala, pri glasovanju pre-

Mnenje nemškega kapitalista

Srečanje z Volkerjem Kronsederjem, solastnikom tovarne polnilnih linij Krones v Neutraublingu pri Regensburgu v Nemčiji in predsednikom njene uprave, smo izkoristili za vprašanja pravemu kapitalistu in delodajalcu (ne takemu, kot so naši menedžerji, ki so zgolj predstavniki še nedoločeni lastnikov). Najbolj nas je zanimalo, kaj lastniki v Nemčiji menijo o soupravljanju, o potrebnosti in koristnosti ali nekoristnosti svetov delavcev.

Podatki o podjetju povedo: da je Krones delniška družba v večinski lasti družine Kronseder z letnim prometom skoraj milijarde sedemsto milijonov mark; da je 54 odstotkov delnic v navadnih, z nižjim donosom, vendar s pravico odločanja in te so v družinski lasti, preostale, prednostne pa so na borzi; da ima 5500 zaposlenih v Nemčiji in še 2500 v nekaj podjetjih in predstavništvih po svetu. Svet delavcev v osrednjem podjetju v Neutraublingu ima 23 članov in 5 od njih je profesionalcev. Na vprašanje, ali se mu kot delodajalcu in lastniku soupravljanje zdi koristno ali ne, je odvrnil: »Izkušnje so nas naučile, da sodelovanje delavcev pri upravljanju podjetja ni slabo. Mislim, da imamo od tega korist v večji prizadevnosti zaposlenih, poleg tega pa uprava podjetja ni neposredno obremenjena z vsemi mogočimi zahtevami in problemi zaposlenih. Vsa ta vprašanja prestrezajo organi soupravljanja, sveti delav-

stavljajo kot zaposleni in kot lastniki kapitala, pri glasovanju pre-

stavljajo kot zaposleni in kot lastniki kapitala, pri glasovanju pre-

Študijska skupina ZSS pri soupravljalcih v Nemčiji

KAKO RAZVITI PARTNERSTVO V SOUPRAVLJANJU

družb so se najbolj zgedovali prav pri nemških rešitvah. Da se je študijska pot po nemških podjetjih po strokovni plati izplačala, so na koncu zatrdili vsi njeni udeleženci.

Morda bi kazalo omeniti tudi tretji vzrok: sindikati so opazili, da slovenski in nemški menedžerji vse tesneje sodelujejo, ne samo po poslovni plati, delavci pa ne. Zato je bil namen slovenske »delegacije« tudi vzpostaviti neposredne stike med sveti delavcev in nadzornimi sveti z obeh strani.

V petih dneh, od katerih je bil prvi v celoti porabljen za potovanje

od Ljubljane do Düsseldorfa, je skupina slovenskih sindikalistov, predstavnikov svetov delavcev in nadzornih svetov, obiskala sindikalno fundacijo Hans Böckler v Düsseldorfu, nemški Telekom v Bonnu, podjetje Bayer AG v Leverkusnu, se pogovarjala z Arturjem Horwedlom, vodjo okrožja IG Metal München, in Walterjem Mayerjem, pooblaščenec IG Metal za Regensburg. V Regensburgu so se slovenski sindikalisti pogovarjali s predstavniki organov soupravljanja v tovarni BMW in podjetju Krones ter se udeležili skupščine zastop-

nikov izpostave uprave IG Metal Regensburg. Tema pogovorov je bila vseskozi ista: kakšna je organizacija soupravljanja v posameznih podjetjih in kakšne so metode dela sindikatov, da bi prek dela svetov podjetij in nadzornih svetov ne le zagotovili pravice zaposlenih, ki jim jih daje zakon o soupravljanju, pač pa tvorno sodelovali pri ustvarjanju boljših socialnih in delovnih razmer.

Pogovori so bili povsod zelo konkretni, zahajali so v podrobnosti, v primerjave rešitev v nemški in naši praksi, in čeprav obeh sistemov ni mogoče neposredno primerjati ali prenašati, se je našlo marsikaj, kar bi se dalo uporabiti tudi pri nas. Zato so člani slovenske študijske skupine na vlnudnostna vprašanja gostiteljev, ali so z obiskom zadovoljni, povsem iskreno odgovarjali pritrdilno. In nemara je najbolj dragocena splošna izkušnja ta, da so naši sindikalisti spoznali, da nemški kolegi ne branijo samo z zakonom določenih pravic, pač pa vse sile, tudi finančne, usmerjajo v to, da bi bili enakovredni partner delodajalcem in državi pri oblikovanju delovnih pogojev in pri zviševanju njihovih razmerah.

Vodja skupine Milan Utroša je potem, ko je uredil prve vtise s potovanja, takole ocenil študijsko pot: »Obisk je plod dobrega sodelovanja med fundacijo Hans Böckler in zvezo svobodnih sindikatov, saj smo na področju soupravljanja že prej sodelovali, bomo pa tudi v prihodnje. Tokratni obisk ocenjujem zelo dobro, saj so člani naše študijske skupine, ki v svojih podjetjih delujejo v praksi, imeli priložnost spoznati metode delovanja svetov delavcev in nadzornih svetov v nemških podjetjih. To je bilo dragoceno zaradi tega, ker v naši praksi zasledimo precej problemov, ki nam in delo-

dajalcem povzročajo veliko težav. Vidimo, da je zakon o soupravljanju eno, njegovo uresničevanje, delovanje svetov delavcev in nadzornih svetov ter oblikovanje partnerskega odnosa pa drugo. Iz bogatih nemških izkušenj je zato mogoče po- tegniti kaj koristnega tudi za našo

rabo. Prav zato, ker pri tem obisku ni šlo za proučevanje nemškega modela soupravljanja, pač pa za proučevanje strategije delovanja, je bil ta obisk zelo koristen. Zato tudi naši dogovori za vnaprejšnje sodelovanje predvsem prenašanje izkušenj.«

SPLOŠNA PLOVBA USPEŠNO DRŽAVNO PODJETJE

Kaže, da je izmed velikih podjetij, ki so zašla v poslovno krizo in jim je vlada sklenila že predlani pomagati s posebnimi zakonsko urejenimi pogoji poslovanja, za železarnami na dobri poti iz težav tudi Splošna plovba iz Portoroža. Tako sta pred dnevi zatrdila predsednik nadzornega sveta podjetja Andrej Grahor in direktor podjetja Aldo Krejačič. Grahor je dejal, da je bilo poslovanje Splošne plovbe v lanskem letu precej boljše od pričakovanih, vse pa kaže, da bodo letos poslovni rezultati podobni.

Septembra lani je vlada potrdila sanacijski program podjetja, ki je že dve leti poprej prešlo v last države, s katerimi se je odločila za nadaljnji obstoj podjetja, čeprav je imela na izbiro tudi stečaj. Izračuni uprave podjetja so takrat kazali, da bi starih dolgov razbremenjeno podjetje lahko v naslednjih štirih letih saniralo položaj in se tudi še razvijalo, saj bi bilo sposobno dosežati ladje počasi zamenjati z mlajšimi, čeprav ne novimi. Kot smo zvedeli na tiskovni konferenci pred nekaj dnevi, so se

lani takorekoč vse bistvene točke sanacijskega programa uresničile. Koncern je poslovno leto zaključil pozitivno, odplačal je dobrih 30 milijonov dolarjev posojilnih obveznosti, zaradi ugodne konjunktura pa je povečal kapital družbe po tržni vrednosti na 38 milijonov dolarjev. Po sanacijskem programu naj bi kapital koncerna ob koncu lanskega leta po knjigovodski vrednosti znašal 2,7 milijona dolarjev (v resnici je znašal 2,1 milijona dolarjev), po tržni vrednosti pa dobrih 29 milijonov dolarjev. V minulih dveh letih, ko se je pripravljalo zakon o sanaciji Splošne plovbe, je koncern odplačal že 62 milijonov dolarjev posojilnih obveznosti. Za 47 milijonov dolarjev je bilo odplačanih glavnih hipotekarnih kreditov in za enako vsoto se je povečalo premoženje lastnika, se pravi države.

Zaradi doslej uspešnega poslovanja si bo Splošna plovba v kratkem lahko privoščila prvega izmed načrtovanih nakupov: nabavila bo skoraj novo ladjo, ki naj bi v naslednjih letih pri-

našala povprečno po pol milijona dolarjev čistega dobička letno. Žal tudi pri Splošni plovi ni šlo brez »človeškega davka«. Tega so v največji meri plačali zaposleni v kopenski upravi, kjer se je v zadnjih letih število zaposlenih manjšalo skoraj skladno z zmanjševanjem obsega poslov. Sanacijski program naj bi število zaposlenih v tem delu koncerna oklestil še za 35 odstotkov. Če pa bi se v bodoče pri sanaciji kaj zataknilo, bo kajpak tudi zadnje kleščene števila zaposlenih še premajhno. Toda v koncernu so prepričani, da je poslovanje v kakšnem letu lahko malo slabše, v povprečju pa naj bi se sanacijski program uresničeval po načrtu.

Direktor Splošne plovbe Aldo Krejačič je prepričan, da je država napravila dober posel, ko se je odločila za sanacijo in prevzem dolga Splošne plovbe in ne za stečaj edinega slovenskega ladjarskega podjetja. Glede na dogovor o prevzemu dela jugoslovanskih dolgov naj bi prevzela samo 18 odstotkov teh dolgov, ne glede na to, kje so bili ustvarjeni. Torej naj bi po Krejačiču država prevzela samo 18 odstotkov dolga Splošne plovbe, dobila pa je neprimerno več vredno in tudi zdravo podjetje, ki bo po štirih letih sanacije prinašalo lep dobiček.

B. R.

dr. Adam Purg

OBVEŠČEVALNE SLUŽBE

... Delo odlikuje skrb za nadaljnjo graditev države in njene suverenosti. Te želja po oblikovanju visokoprofesijske ne obveščevalne službe. Avtor spodbuja dosežke tujine, ki pa jih po potrebnem ne favorizira. Je nasploh mehaničnega prenašanja tujih izkušenj v naše razmere. Išče in najde kompromis med množico tujih rešitev in slovensko prakso. Ves čas se zaveda dejavnikov, ki determinirajo slovensko stvarnost.

... Delo je rezultat vestnega, nestranskega, sistematičnega ter temeljnega proučevanja. Predstavlja soliden prispevek ne samo stroki, temveč tudi sodobni politološki znanosti. ... V pravem času je prišlo v javnost ustrežno znanstveno delo, ki popelje vja mučen občutek kvazi poznavanja degradiranih in večinoma deplasiiranih razprav v javnosti o problemu organiziranja in delovanja obveščevalne službe pri nas.

dr. Andrej Anžič

NAROČILNICA

Pri ČZP Enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4, nepreključno naročam(o) ... izvod(ov) knjige avtorja dr. Adama Purga OBVEŠČEVALNE SLUŽBE (a 3.500 SIT + 5% prometni davek).

Naročeno pošljite na naslov:.....

Ime in priimek podpisnika:.....

1. Račun bomo plačali v zakonitem roku.

2. Kot ind. naročniku mi pošljite po povzetju. Podpis naročnika:.....

Naročeno, dne:.....

Profesionalni člani sveta delavcev

Piše: mag. Mato Gostiša

Število profesionalnih članov sveta delavcev je z vidika delodajalcev eno najbolj spornih določil zakona o sodelovanju delavcev pri upravljanju (ZSDU). Poglejmo, kaj pravi določba, ki ji nekateri pripisujejo celo to, da lahko ogrozi ekonomski obstoj podjetij oziroma povzroči stečaje.

Gre za določbo 64. člena ZSDU, ki pravi: "V družbi s 50 do 300 delavci se določi število članov sveta delavcev, ki opravljajo svojo funkcijo s polovičnim delovnim časom, in sicer: - v družbi s 50 do 100 delavci - en član, - v družbi s 100 do 300 delavci - dva člana.

V družbi z večjim številom delavcev se določi število članov sveta delavcev, ki opravljajo svojo funkcijo poklicno, in sicer:

- v družbi s 300 do 600 delavci - en član,
- v družbi s 600 do 1000 delavci - dva člana,
- na vsakih dodatnih 600 zaposlenih pa še po en član.

Poklicni član sveta delavcev je upravičen do plače, ki ne sme biti nižja od plače, ki jo je prejemal pred izvolitvijo za člana sveta delavcev, ali do plače, ki jo prejema zaposleni v družbi z enako izobrazbo, če je ta zanj ugodnejša. Plača poklicnega člana sveta delavcev se valorizira z rastjo ostalih plač v družbi.

Treba je priznati, da zakonodajalec, ki se je očitno zavedal,

kako težko se bodo sveti delavcev uveljavljali v praksi, v tem pogledu res ni pretirano skoparil pri zagotavljanju enega izmed temeljnih pogojev za njihovo zares učinkovito delovanje. Vendar pa se zdijo trditve, da bo tovrstna »širokogrudnost« zakonodajalca povzročila kar množične stečaje, kljub vsemu močno pretirane in očitno tempirane na čim večjo blokado delovanja sistema delavske participacije v praksi. Prav strašenje s stečaji je namreč v tem smislu silno priločno.

Podjetja, ki bi jih utegnili ekonomsko potopiti prav (pol)profesionalizacija nekaterih članov sveta delavcev v skladu z zakonom, so vsekakor že zdavnaj zrela za stečaj iz povsem drugih razlogov. Če bi se glede vseh poslovnih stroškov varčevalo tako, kot skušajo sedaj nekateri varčevati prav pri izdatkih za delovanje sistema delavske participacije, pa o nevarnosti kakih stečajev v teh podjetjih verjetno sploh ne bi bilo potrebno razmišljati.

Predstavniška vloga delavskega člana nadzornega sveta

Piše: dr. Zvonka Šarman

Pri nas modela participativne organizacije še nimamo in tudi ne lastnih raziskav delovanja delavskih predstavnikov. Zato je gotovo zanimivo in koristno vedeti, na kakšen način največkrat izpolnjuje svojo predstavniško vlogo predstavnik delavcev v nemških delniških družbah. Tam predstavnik delavcev:

- predvsem svet delavcev in svojo sindikalno organizacijo, pa tudi druge nosilce sodelovanja in sodelovanja, stalno oskrbuje z vsemi informacijami o delovanju nadzornega sveta, razen če gre za poslovno skrivnost;

- pred sestankom nadzornega sveta pridobi stališča in mnenja, vseh udeležencev soupravljalke strukture kot tudi raznih strokovnih svetovalec (notranjih in zunanjih), in sicer o vsaki točki dnevnega reda;

- na seji nadzornega sveta, v diskusiji in s pomočjo svojih komunikacijskih sposobnosti, vnaša v bodoče pláne in usmeritve čim več socialnih elementov, ki so v interesu zaposlenih;

- s svojimi nastopi na seji in zahtevo, naj se njegova stališča vnesejo v zapisnik, zavrača odločitve, za katere meni, da v njih niso v zadostni meri zagotovljeni interesi zaposlenih ali pa da so bile sprejete na nepravilen način (npr. nezadostno dokumentirane in/ali utemeljene, že oblikovan sklep ozkega kroga predlagateljev, nezadostna možnost za pripravo na sprejem odločitve...);

- celoten potek seje nadzornega sveta in proces odločanja ocenjuje z vidika delavskih interesov (pa tudi taktiko in obnašanje drugih članov

sveta ipd.) ter vse svoje ugotovitve posreduje v diskusijo vsem drugim udeležencem v soupravljalni strukturi.

Z izvajanjem predstavniške vloge delavski član nadzornega sveta izpolnjuje svoje »poslanstvo« zastopanja in predstavljanja delavcev. Iz tega izhaja:

- da bi morali vsi zaposleni dobro poznati svoje predstavnike v nadzornem svetu, in sicer tako njihove osebnostne in strokovne kvalifikacije kot tudi njihova stališča in njihovo »držo« v procesu odločanja nadzornega sveta;

- da je predvsem svet delavcev tisti organ, s katerim morajo biti delavski predstavniki najtesneje povezani, in tisti, ki opravlja stalen nadzor nad njihovim delovanjem in obnašanjem v nadzornem svetu. Glavni kriterij za njihovo držo oziroma obnašanje pa bi morala biti stopnja uresničevanja pravic in sprejetih aktivnosti sveta delavcev na vseh tistih področjih, ki so v pristojnosti nadzornega sveta.

Svetovni nazor, delavskega predstavnika in njegov sistem vrednot pa bi lahko označili kot temeljni predpogoj in predpostavko za njegovo izbiro v nadzorni svet. Nad tem bi se morali temeljito zamisliti in o tem obširno spregovoriti.

Kaj so to...

Participacijski načini

Po določbi 2. člena ZSDU delavci sodelujejo (participirajo) pri upravljanju podjetja na naslednje načine:

- s pravico do pobude in s pravico do odgovora na to pobudo,
- s pravico do obveščeniosti,
- s pravico dajanja mnenj in predlogov ter s pravico do odgovora nanje,
- z možnostjo ali obveznostjo skupnih posvetovanj z delodajalcem,
- s pravico soodločanja,
- s pravico zadržanja odločitev delodajalca.

V tej določbi pa ni omenjen eden najpomembnejših participacijskih načinov, ki je bil v besedilo zakona vnesen šele v zadnji fazi zakonodajnega postopka, to je »sodelovanje delavcev v organih družbe«, kamor sodita pravici delavcev do sodelovanja njihovih predstavnikov v nadzornem svetu (najmanj ena tretjina) in v upravi družbe (delavski direktor).

30/93) organizirana kot gospodarske družbe po prej veljavnem (»Markovičevem«) zakonu o podjetjih in so imela oblikovane tudi posebne »delavske svete« na podlagi tega zakona. Teh organov pa ne smemo zamenjevati z delavskimi sveti kot organi upravljanja v čistih družbenih podjetjih. V gospodarskih družbah na podlagi prej veljavnega zakona o podjetjih (d. d., d. o. o., d. n. o., k. o.) so funkcije organov upravljanja opravljali upravni odbori, tako imenovani delavski sveti pa so imeli le status nekakšnih delavskih predstavništev, podobno kot sveti delavcev po sedaj veljavnem ZSDU. Zato je ZSDU v prehodnih določbah (109. člen) tudi določil, da takšni »delavski sveti« od dneva pričetka veljavnosti ZSDU dobiyo vse pristojnosti sedanjih svetov delavcev.

V zvezi z obravnavanimi »delavskimi sveti« se postavlja vprašanje, ali naj nadaljujejo svoje delo kot sveti delavcev do izteka predvidenega mandata ali pa naj se čimprej »samolikvidirajo« in razpišejo volitve za novi svet delavcev na podlagi določil ZSDU.

Menimo, da sta pravnoformalno sprejemljivi obe alternativni odločitvi za eno ali drugo bo odvisna predvsem od ocene dosedanjega dela tega organa, ki jo bo moral pripraviti predvsem sindikat v podjetju. Če sta sestava in dosedanje delo takšnega »delavskega sveta« primerna, verjetno ne bo smiselno razpisovati predčasnih volitev za novi svet delavcev, in obratno.

Odgovore pripravil: mag. Mato Gostiša

»Vprašanja - odgovori«

Če ste sindikalni zaupnik, član novoizvoljenega sveta delavcev, predstavnik delavcev v nadzornem svetu, delavski direktor ali drug aktivni udeleženec procesa delavske participacije v podjetju, ste pri opravljanju svojih funkcij zagotovo že naleteli na številna vprašanja, ki jih zakon ne rešuje, praksa pa mimo njih ne more. Kadar ste v dilemah, lahko vprašate nas, in strokovni sodelavci Študijskega centra za industrijsko demokracijo »Studio participatis« vam bodo z ažurnimi odgovori v tej rubriki radi priskočili na pomoč. Pisma vprašanja pošljite na naslov: STUDIO PARTICIPATIS, Bavdkova ul. 50, 64000 Kranj, ali na uredništvo Delavske enotnosti, Dalmatinova 4, Ljubljana, telefon 061 313 942.

I. Odpoklic člana sveta delavcev

Vprašanje: Čeprav je od začetka delovanja sveta delavcev v našem podjetju minilo šele dobrega pol leta, pa se je iz razlogov, ki jih ne bi posebej omenjali, za enega izmed izvoljenih članov že izkazalo, da za to funkcijo absolutno ni primeren. Na seji IO sindikata podjetja je bila zato že dana pobuda, naj ga ga sindikat odpokliče. Kako naj to izvedemo?

Odgovor: Predvsem je treba opozoriti, da člana sveta delavcev ne more odpoklicati sindikat, ker je bil izvoljen od vseh delavcev. Zato lahko sindikat le poda pisno zahtevo za njegovo razrešitev, če gre za člana, ki ga je tudi sam kandidiral oziroma v okviru kandidacijskega postopka predlagal za izvolitev v svet delavcev. Postopek za odpoklic se lahko začne tudi na podlagi pisne zahteve najmanj 10 odstotkov vseh delavcev z aktivno volilno pravico v podjetju. V tem primeru morajo biti zahtevi priloženi podpisani teh delavcev.

V zahtevi se navedejo razlogi za odpoklic, pošlje pa se volilni komisiji. Volilna komisija lahko zahtevo za odpoklic zavrne le iz razlogov, kakršne zakon predvideva za zavrnitev kandidature v okviru volilnega postopka. Če zahteva za odpoklic ni utemeljeno zavrnjena, se o njej izvede glasovanje, za katerega se smiselno uporabljajo pravila o volitvah članov sveta delavcev.

Član sveta delavcev je odpoklican, če je za odpoklic glasovala večina vseh delavcev z aktivno volilno pravico.

II. Delavski sveti, »delavski sveti« in sveti delavcev

Vprašanje: Naše podjetje se je že leta 1991 preoblikovalo v družbo z omejeno odgovornostjo in družbeni lastniki na podlagi takrat veljavnega zakona o gospodarskih družbah, kar pomeni, da je bil delavski svet kot osrednji organ upravljanja in sa-

moupravljanja že takrat ukinjen. Upravljaljsko funkcijo sta prevzela skupščina in upravni odbor, medtem ko nekakšen novo izvoljeni »delavski svet« ni imel več praktično nobenih pristojnosti za odločanje o poslovanju podjetja. Ali bi kazalo sedaj ta »delavski svet« še pred iztekom njegovega mandata preoblikovati v svet delavcev po ZSDU?

Odgovor: Nekatera podjetja v družbeni, zasebni ali mešani lastnici so bila že pred uveljavitvijo zakona o gospodarskih družbah (Ur. list RS, št.

Podatki o avtorjih: Mato Gostiša, diplomirani pravnik in magister organizacijskih ved, s. p., Študijski center za industrijsko demokracijo »Studio participatis« (izobraževanje, svetovanje, založništvo); Ivan Kežar, doktor pedagoških ved, profesor za komunikacijsko področje na Fakulteti za organizacijske vede v Kranju; Zvonka Šarman, doktorica ekonomije, direktorica IROS- Inštituta za razvijanje organizacijskih sistemov iz Ljubljane

Razprava kot komunikacijska spretnost v delavskem soupravljanju

Piše: dr. Ivan Kežar

Pri uresničevanju vloge delavskih predstavništev ni pomembno le, KDO IN KAKŠEN je

član, ki to vlogo izvaja, temveč je pogosto odločilno, KAKO jo odigra. Med vrsto načinov komuniciranja, ki pridejo v poštev pri uresničevanju normativnega položaja in izvajanju vloge delavskih predstavnikov, je razprava.

Razprava je ena temeljnih oblik demokratičnega obravnavanja skupnih soupravljaljskih problemov, predvsem pa način usklajevanja stališč in iskanje skupnih rešitev. Javno razpravljanje na zborih, na svetih delavcev, v nadzornih svetih je nepogrešljiva oblika družbenega delovanja; v njih delavci oziroma predstavniki delavcev obravnavajo posamezna, za njihov interes in položaj posebej aktualna vprašanja. Skupni cilji vseh razprav na sestankih so brez dvoma:

- vplivanje na prisotne glede njihovega ravnanja in delovanja pod vplivom sprejetih informacij;

- ustvarjanje mnenja v skupini, pri čemer eni sprejmejo ideje, drugi jim nasprotujejo in jih zavračajo, nekateri pa se opredeljujejo za povsem tretja stališča;

- oblikovanje pa tudi spreminjanje stališč, kar pomeni, da je mogoče nevtalne udeležence pridobiti za idejo ali pa jih zaradi slabe razlage izgubiti.

Kaj pomeni to v praksi? Zaradi tehtne, argumentirane in prodrone razprave predstavnika delavcev v nadzornem svetu se lahko spremeni poslovno-strateška odločitev, ko se razpravlja o pomembnih zadevah. Z diskusijo lahko v odločilnih situacijah usmerimo dejavnost iz ene v drugo smer, pridobimo člane za idejo, o kateri preje niso hoteli niti slišati, preprečimo ali pospešimo ustvarjanje enotnosti, kooperativnosti in podobno.

Razprava je v bistvu dialog, ki omogoča sočasno sodelovanje večjega števila udeležencev. Uspešna razprava mora biti dobro organizirana. Zato je potrebna vnaprejšnja priprava. Predvsem moramo vedeti, kaj želimo z njo doseči, kakšne cilje ji bomo zadali, kako se bomo vanjo vključili. Če sem jaz tisti, ki bo vodil sestanek, moram narediti načrt poteka in usmerjanja razprave. Večinoma bo sistematično organizirana razprava - sestanek potekal po naslednjih fazah:

- napoved teme,
- opredelitev namena,
- uvodna pojasnila v razpravo,
- sprožanje uvodnega vprašanja v razpravo,
- diskusija - razprava,
- oblikovanje razprave v sprejete rešitve,
- zaključevanje - formuliranje dogovorov in sklepov.

Da bi zagotovili uspešno razpravo, je treba temeljito pripraviti uvod v razpravo, to je informacijo, s katero dajemo osnovo za aktivno sodelovanje v diskusiji. V uvodni informaciji opredelimo vprašanja in probleme za razpravo, nakažemo smeri reševanja, dejstva in razloge ter usmerimo zaporedje razpravljanja. Uvod ne sme biti predolg, vendar pa tolikšen, da razvzame začetek diskusije.

Pri vodenju razprave ima pomembno vlogo vodja razprave (predsednik zbora, predsednik sveta). Ta mora demokratično voditi diskusijo tako, da zagotovi enakopravno sodelovanje vsem udeležencem. Za ta namen mora spodbujati sodelovanje vseh prisotnih, tudi tistih, ki se sami ne priglajajo k razpravi. Po potrebi mora tudi dušiti pretirano razpravljanje posameznih »poklicnih« diskutantov. Sam ne sme zavirati diskusije z avtokratskim obnašanjem, žaljenjem ali demotiviranjem udeležencev razprave. Usmerjati mora diskusijo, motivirati diskutante za sodelovanje in sproti oblikovati vmesne zaključke. Razpravo vodi in usmerja z vprašanji, ki jih zastavlja skupini. Ta so lahko: splošna ali indirektna, neposredna ali direktna, posredna, povratna, nevtralna itd. Z njimi sproža, usmerja, po potrebi pa tudi omejuje in prekinja diskusijo.

Kot udeleženci se v razpravo lahko vključujemo z več vidikov. Želimo ovreči predlagane zamisli in rešitve; z drugimi stališči in dejstvi podkrepimo predlagane alternative, k večinskimi stališčem damo opozorilo tudi o drugačnih stališčih, predlagamo novo in utemeljeno rešitev.

Naš prispevek v razpravi bo bolj urejen in prepričljiv, če ga bomo vnaprej domislili. Gre za miselne vzgibe in razmišljanja, ki iščejo in izberejo primerno snov za diskusijo. Do invencije snovi pridemo lahko na različne načine: z branjem poslovnih poročil, na podlagi znanih in spoznanih dejstev, z lastnim doživetjem in delovanjem, iz opaženih podatkov in dejstev v lastni praksi, s poslušanjem pobud drugih soupravljalcev ipd. Z zbiranjem gradiva si jasno uredimo svoje misli in postavimo "rdečo nit", po kateri bomo svoje predloge in stališča obrazložili in utemeljili. Seveda so to le oporne točke za prosto govorno razpravo. Stremeti moramo k temu, da bo naš prispevek k diskusiji kratek, jasen in argumentiran. Razumljivo je in upoštevati moramo, da imajo tudi drugi svoja stališča in poglede. Pripravljeni moramo biti na usklajevanje mnenj in strpno iskanje soglasno sprejetih rešitev.

Pri vključevanju v razpravo ne zadostuje vedeti, kaj bi bilo treba reči, temveč moramo paziti tudi, kako to dobro povedati. Pri oglašanju je treba paziti na moč, višino in barvo glasu glede na prostor in okoliščine, v katerih diskusija poteka. Paziti moramo tudi na izgovorjavo, poudarjanje, na začetek, premore, konec govora. Vedeti je treba, na koga se obračamo: kakšna so njihova stališča o zadevnem vprašanju, kakšne so njihove izkušnje, so za ali proti obravnavanim vprašanjem. Truditi se moramo dobro izražati, prenesti misli na druge, dobro predstaviti naše predloge in stališča. Treba je premisliti, kaj je treba povedati in česa ne smemo narediti, da ne bomo škodovali skupnemu cilju razprave.

V diskusiji se moramo obvladati, četudi smo razburjeni. Nasprotna gledanja spodbijamo z dejstvi in ne z žaljivim izražanjem. Kultura našega izražanja v razpravah na sejah, sestankih in zborih kaže našo osebno kulturo in razvitost kulture medosebnih odnosov v delavskem soupravljanju.

To stran pripravlja Delavska enotnost v sodelovanju s Studiom participatis.

Dolgotrajna brezposelnost lahko pri človeku pusti posledice. Po daljšem neuspešnem iskanju zaposlitve se začetni optimizem spremeni v pesimizem in nato v apatijo. V takem stanju imajo brezposelni vse manj možnosti, da si najdejo zaposlitev, Republiški zavod za zaposlovanje pa ima na voljo premalo metod, ki bi bile primerne za dolgotrajno brezposelne. Nekatere evropske države so razvile vrsto programov, namenjenih predvsem dolgotrajno brezposelnim. Ena najbolj učinkovitih metod so klubi za iskanje zaposlitve, ki so v zadnjem času zaživi tudi pri nas. V Sloveniji ta hip deluje 12 takšnih klubov, od tega trije v Ljubljani.

Klub za iskanje zaposlitve KADIS na Gerbičevi 101

KOVACNICE ZAPOSLOVANJA

Kot je povedal Peter Miklič, direktor ljubljanske območne enote Republiškega zavoda za zaposlovanje, je vodenje klubov za iskanje zaposlitve v Ljubljani v zasebnih rokah, program zanje pa je pripravil Republiški zavod za zaposlovanje po vzorcu razvitih držav. Za uresničevanje programa so usposobili vodje klubov po vsej Sloveniji. Zaenkrat so klubi pri zunanjih izvajalcih, to so KADIS (Gerbičeva 101), LELJA (Štefanova 9) in TIC (Eipprova 19). Razpisni pogoji za vodenje klubov je bil, da se podjetja ukvarjajo s kadrovskim izobraževanjem. V Ljubljani so takšni klubi del rednega dela območne enote Re-

Andreja Sever: »Klubi pomagajo graditi most med delodajalci in iskalci zaposlitve.«

bili zaposlitev. Sliši o usodah, ki so tudi hujše od njegove, čuti, da ga skupina razume in podpira pri njegovem iskanju. Prvih štirinajst dni iskalce usposablja po programu, ki zajema poglobitev v lastna znanja in delovne izkušnje, nato pa sledi oblikovanje enega ali več zaposlitvenih ciljev in aktivno iskanje ustrezne zaposlitve. Iskalci zaposlitve obiskujejo klub do zaposlitve oziroma največ 12 tednov. »Vključitev v klub mi je pomagala, da sem tudi jaz prilezla iz brezna, v katerega sem se ob izgubljanju samozavesti čedalje bolj poglobljala,« je povedala brezposelna Mirjana.

Marija Frančeškin

Manj dela za ženske, mlade in starejše

Po zadnjih podatkih Republiškega zavoda za zaposlovanje je bilo ob koncu februarja v Sloveniji 123.689 brezposelnih. Brezposelnost počasi upada že tretji mesec zapored, vendar je še vedno višja, kot je bila v lanskem februarju. Stopnja brezposelnosti je bila februarja 14,5 odstotka. V zadnjem letu se je med brezposelnimi najbolj povečal delež starejših od 40 let, žensk, iskalcev zaposlitve s prvo in drugo stopnjo izobrazbe in tistih, ki iščejo delo prvič.

takšnih klubov Andreja Sever, ki na ljubljanski območni enoti zavoda za zaposlovanje skrbi za to dejavnost. In kako poteka delo v takšnem klubu? V njem gre za dejavnost, pri kateri si brezposelni pod vodstvom mentorja štiri ure dnevno iščejo zaposlitev. To je prostor, v katerega zahajajo aktivni iskalci, ki se želijo izobra-

Romanova izpoved

Ker sem pripravništvo iskal že več kot leto dni, sem se po nasvetu svetovalca zaposlitve prijavil v klub za iskanje zaposlitve. Že po nekaj dneh sodelovanja v njem sem prošnje za zaposlitev, ki sem jih prej brezuspešno pošiljal v podjetja, izboljšal. Pri tem mi je bil v veliko pomoč vodja kluba. Svetoval mi je, katere lastnosti in izkušnje naj v prošnji glede na zahteve razpisa še posebej poudarim. Na nekaj razpisov so me opozorili tudi kolegi iz kluba. Po mojem občutku pa sem v klubu največ pridobil z vajami, ki smo jih delali v parih s kolegi. Vadili smo zaposlitvene pogovore z delodajalci in pravilno komuniciranje po telefonu. Pri tem nam je bil v pomoč tudi dobro sestavljen delovni zvezek z navodili.

Po dveh tednih intenzivnega dela sem imel prvi zaposlitveni pogovor, kar je bila prva preizkušnja v klubu pridobljenega znanja. Mislim, da sem bil dobro pripravljen na vprašanja, ki mi jih je zastavljala delodajalca. Če si na pogovor dobro pripravljen, si tudi bolj samozavesten. Marsikdo je v klubu pridobil tudi samozavest, ki jo je zaradi dolgotrajnega brezposelnega iskanja zaposlitve izgubil.

publiškega zavoda za zaposlovanje od druge polovice oktobra lani. Do marca letos so v klube vključili 126 brezposelnih, zaposlitev pa je uspelo najti 68-im izmed njih. Med temi 126 člani jih je bilo kar dve tretjini s peto stopnjo izobrazbe, preostala tretjina pa je imela višjo ali visoko izobrazbo. Vsi so bili dolgotrajno brez dela, šest mesecev in več, stari pa so bili od 23 do 58 let. Dobra polovica med njimi so bile ženske. V prihodnje nameravajo v klube vključiti tudi manj izobražene dolgotrajne iskalce zaposlitve.

»Klubi pomagajo graditi most med delodajalci in iskalci zaposlitve,« je slikovito orisala delo

Peter Miklič, direktor ljubljanske območne enote Republiškega zavoda za zaposlovanje: »Vodenje klubov za iskanje zaposlitve v Ljubljani je v zasebnih rokah.«

ziti v tehnikah iskanja zaposlitve, določiti svoj zaposlitveni cilj, se poglobiti v svoje osebne lastnosti, slišati strokovno in prijateljsko mnenje o tem, ali naj iščejo tako ali drugačno službo.

Klub je tudi okolje, v katerem se brezposelni znajde med ljudmi, ki so prav tako kot on izgu-

Majdina izpoved

Po stečaju podjetja leta 1991 sem ostala brez zaposlitve. Zaradi poklica – sem elektrotehnik energetik, nisem dobila v svojem kraju primerne zaposlitve Republiškega zavoda za zaposlovanje. Po štirih letih iskanja sem se na povabilo svetovalca zaposlitve vključila v klub za iskanje zaposlitve. To dejavnost sem na začetku sprejemala zelo rezervirano in skeptično, ker se mi je zdelo nemogoče, da bi pri tolikšnem številu brezposelnih dobila službo.

Prvih deset dni smo se intenzivno pripravljali na telefonske pogovore pri delodajalcih, se učili pisati čimboljše prošnje in razpise. Največji poudarek pa je bil na pridobivanju izgubljene samozavesti.

Naj povem, da se mi je na začetku kar dobro zdelo, ko sem ostala doma. Sčasoma pa sem izgubila stike s sodelavkami, dan za dnem sem bila doma, skrbela za gospodinjstvo, otroke, se vrtela v začaranem krogu, ki se ni končal. Večkrat sem pomislila, da bi si našla službo, toda nikoli nisem zbrala dovolj poguma, da bi naredila prvi korak, ki je najtežji.

Tako sem vedno znova ostajala med štirimi stenami. Bolj je čas tekal, težje sem si zamišljala, da bi šla spet v službo. Ko sem se vključila v klub, sem začela spoznavati, da ne bo nihče nič naredil zame, da bom morala sama zagrabiti in si utirati pot naprej.

Ker za moj poklic ni bilo veliko razpisov, sem se začela odzivati tudi na druge. Po približno štiridesetih prošnjah – od teh je bila tretjina brez objavljenih razpisov, sem dobila službo kot varnostnik.

Poudariti moram, da brez sodelovanja kolegov iz kluba in pozitivne energije, ki jo je naša voditeljica kluba vlivala, tega ne bi dosegla.

Na steni kluba visi tudi takšen napotek iskalcem dela.

Zdravstvo na urgenci

Dvotedenska stavka zdravnikov in zobozdravnikov, vključenih v sindikat Fides, je razmere na področju zdravstva do kraja zaostila. Prerasila je v vsesplošno zdravniško gibanje, oziroma kot je dejal predsednik Fidesa, dr. Konrad Kuštrin, v »manifestacijo zatajevanega ponosa, ki ga v prejšnji državi niso mogli in niso smeli izraziti«. Zdravniki so v svojih zahtevah neizprosni, saj je nov sistem povečal tudi njihovo strokovno in kazensko odgovornost, za kar hočejo ustrezno plačilo. Praznim obljubam ne verjamejo več.

Glavni cilj stavke so za 1,5 količnika višje plače, kar v povprečju pomeni za 28,7 odstotka višjo zdravniško plačo. Po mnenju vladne pogajalske skupine naj bi takšno razmerje dosegli šele ob uveljavitvi zakona o zdravnikih, če ta ne bo pravočasno sprejet, pa najkasneje oktobra.

V začetku tedna se je vladna pogajalska skupina omečila in ponudila takojšnje povišanje plač za 1,1 količnika, zdravniki pa naj bi se odpovedali predlaganemu višjemu plačilu nadur. Že naslednjega dne pa je predlagani količnik spet znižala na 0,9 z veljavnostjo od 1. aprila dalje in dodatek 0,6 količnika predstavila na oktober, če do takrat ne bo sprejet zakon o zdravnikih, Fides je tedaj pogajanja ogorčeno zapustil. Obe pogajalski skupini in Fides si predlagane količnik razlagata vsaka po svoje. Vprašanje pa je, v kakšni obliki bo zakon o zdravnikih sploh sprejet.

V Fidesu so prepričani, da je pogajalska skupina name-noma zavlačevala pogajanja in je odgovorna, da stavka zdravnikov traja toliko časa, zaradi česar bolniki trpijo. Kot vedno v takšnih primerih, pa skušajo politične stranke na hrbitih bolnikov pridobivati politične točke. Fides zahteva, naj sedanja pogajalska skupina odstopi, sicer se ne bo več pogajal. Zanimivo je, da zdaj zahteva tudi odstop ministra za zdravstvo, čemur je še pred kratkim nasprotoval, ko so s podobnim predlogom prišli na dan svobodni sindikati.

Ministru za zdravstvo se tako majoje tla pod nogami, saj je interpelacijo proti njemu vložilo tudi 13 poslancev združene liste. Ti ga med drugim krivijo za kaotične razmere v zdravstvu, zaradi česar postaja najnižjim slojem prebivalstva dostop do zdravnika vse težji, stroški v zdravstvu pa vse večji. Plače zdravnikov so tako le vrh ledene gore neurejenih razmer na področju zdravstva. Zahteva po boljšem vrednotenju zdravstvenega poklica pomeni tudi zahtevo po učinkovitejši organizaciji dela, odpravo predolgi čakalnih dob.

Ljudje so iz dneva v dan bolj ogorčeni, saj je ob 14 dni trajajoči stavki ostalo neopravljenih več kot milijon pregledov, na katere so mnogi med njimi čakali tudi leto dni.

Tragični dogodek v Trbovljah, ko je med stavko umrla porodnica, kaže na to, da je zdravstvo med stavko še posebej ranljivo. Zaradi različnih namigovanj, ki so prerasla v politična obračunavanja, bo treba dogodek temeljito strokovno proučiti. Več je tudi primerov socialne ogroženosti delavcev, saj delodajalci delavcem za čas bolniške odsotnosti z dela ne izplačujejo nadomestil, ker zdravniki ne izdajajo potrdil. Ministrstvo za delo pa s tem v zvezi ni izdalo podjetjem nobenih navodil in vsi krivdo vali le na zdravnike, da bi jih čim bolj očrnilo pred javnostjo.

Vse to pa se ne bi dogajalo, če bi bile stavke pri nas pravno bolj dorečene. Še posebej ko gre za zdravstvo, ki je področje posebnega družbenega pomena. Med drugim sploh še ni jasno, kako bodo plačali zdravnike, ki bodo morali nadoknaditi zamujene preglede pacientov, kako bodo plačali urgenca, ki je delala ves čas stavke. Znano je le to, da zdravniki ne bodo dobili plačane stavke, ker v tem primeru ne gre za kršitve kolektivne pogodbe. Odprto je tudi vprašanje trajanja stavke. Znano je, da na Zahodu stavka v zdravstvu lahko traja največ dva tedna. Ne-le zdravstvena, tudi pravna zmeda je popolna.

Vlada sicer lahko na silo prekine stavko in zdravnike prisili k delovni obveznosti, vendar bi si s takšnim korakom verjetno zapravila zaupanje za nadaljnja pogajanja, ki bodo vsekakor potrebna. Prav tako se vlada najbrž ne more nenehno zanašati na sprte sindikate v zdravstvenih dejavnosti, saj so vsi problemi na področju zdravstva tesno med seboj povezani in utegnejo izbruhniti v še hujši obliki kot sedaj.

Vlada je hotela zahteve v zdravstvu zadrževati tudi tako, da je opozarjala na podobne zahteve drugod v negospodarstvu, denimo na področju vzgoje in izobraževanja. Gotovo tudi na teh področjih vlada nezadovoljstvo, vendar pa ima vsako od njih svoje specifične posebnosti, ki jih ni mogoče metati v isti koš. Skupno je samo to, da so podobne neurejenosti praktično povsod v negospodarstvu, ker vlada ni znala zastaviti celovite vizije sprememb in prihodnjega razvoja.

Če je zakon o zdravnikih resnično ležal v predalu, kot se je zdaj izvedelo, potem bi lahko govorili o njenem neodgovornem obnašanju. In neodgovoren bo vsak dan zavlačevanja pri sprejemanju sistemskih rešitev. Zato bi bilo krivično, da bi posledice za sedanje razmere pripisali le zdravnikom, dobršen del jih bo morala prevzeti tudi vlada.

Marija Frančeškin

Z A N O V O

OTROCI JO POTREBUJEMO!
PRISPEVAJTE PO SVOJIH MOČEH!
ŽIRO RAČUN: 50101-654-41037.
HVALA.
OBJAVE O PRISPEVKIH PREBERITE
V REVLIJI OTROK IN DRUŽINA.

PEDIATRSKA KLINIKA
Ljubljana

Dolenjska banka (spet) v sporu z delavci podjetja Tekstil iz Adlešičev

IZIGRANI IN OGOLJUFANI

V našem časopisu smo že večkrat poročali o (stran)poteh oziroma kapitalu, na katerem je zrasla Dolenjska banka d. d. Zanimivo je, da med številnimi slovenskimi ekonomskimi strokovnjaki še vedno ni nikogar, ki bi se polotil katastrofalnih posledic slovenskega modela sanacije bank. Te tako še naprej mirno krepijo svoj monopolni položaj in ne izbirajo sredstev pri doseganju svojih ciljev. Pismo območne organizacije ZSSS za Belo krajino Gregorju Mikliču, članu predsedstva ZSSS, nazorno potrjuje takšno ugotovitev.

Območna organizacija ZSSS za Belo krajino prosi za pomoč pravno službo ZSSS. Ta naj bi ji pomagala presekati gordijski voz, v katerega so se zapletli delavci podjetja Tekstil Adlešič d. o. o.. Bolje rečeno: zapletla jih je Dolenjska banka d. d. Tako le pišejo:

»Firma Tekstil Adlešič d. o. o. je bila samostojno podjetje v sistemu družbe Tekstil Ljubljana, ki je poslovala na lokaciji Adlešiči. Po reorganizaciji leta 1992 je morala družba plačevati matični firmi najemnino za proizvodno halo, v kateri je tekla proizvodnja. Najemnina je bila visoka, zato so se na predlog direktorja pričeli pogovarjati o projektu lastninjenja, v sklopu katerega je bil od matičnega podjetja planiran odkup proizvodne hale. Odkup so speljali tako, da je en del hale odkupilo podjetje Tekstil Adlešič d. o. o., drugega pa zaposleni delavci. Tako družba kot delavci so za to najeli kredit pri Dolenjski banki. Banka je kredit podjetju zavarovala s hipoteko, z delavci pa sklenila pogodbo o kreditiranju občanov za vplačilo solastniškega deleža v podjetju.

K projektu je dala soglasje tudi agencija za privatizacijo. V družbi Tekstil Adlešiči so se začeli nato menjavati direktorji, poslovanje pa je bilo iz dneva

v dan slabše. Zadnji direktor g. Matekovič je ugotovil, da je edina »rešitev« za podjetje stečaj, ki ga je tudi izpeljal. V tem postopku pa je prišlo do absurdnega položaja. Banka je namreč svoj s hipoteko zavarovan kredit izločila iz stečajne mase, delavcem pa že ob odobrenih kreditih z ustrežno prepovedjo v zemljiški knjigi onemogočila enak način zavarovanja. Posledica tega je, da delavci kljub stečaju družbe plačujejo svoj kredit naprej, čeprav je na dla-

ni, da nikoli ne bodo imeli svojega lastniškega dela v Tekstilu Adlešiči, kar jim jamčijo sklenjene pogodbe.

Stečaj podjetja Tekstil Adlešiči d. o. o., ki je bil oklican 19. 12. 1995 in objavljen v Uradnem listu 30. 12. 1995, tega problema seveda ne rešuje, delavce pa je spravil v položaj ogoljufanih in izigranih soudeležencev lastninjenja podjetja v Adlešičih. Ker ima ta problem vedno večje razsežnosti, prosimo za pomoč strokovno služ-

Odpri lov na družbeno lastnino

Spoštovani gospod Ivo Kuljaj! Po uspešno predstavljeni problematiki denacionalizacije na primeru TOLO Šentjur, za kar se vam ponovno zahvaljujem (DZ je le delno priznal napake v Zakonu o denacionalizaciji (ZDEN), ombudsman g. Bizjak pa na našo vlogo po letu dni ni reagiral), bi spodbujen z odločbama ustavnega sodišča ponovno prosil, če bi bili pripravljene v Vaši rubriki obdelati in pojasniti slovenski javnosti zakulisje iger visoke slovenske politike, ki pod krinko lastninskega preoblikovanja nekdanjega družbenega premoženja jemlje slovenskim državljanom osnovne pogoje za preživetje, sebi in izbrancem polni malhe z nalaganjem premoženja v tujini, doma pa pozvrta socialno krizo in poglablja nam vsem nezaupanje v lastno državo in demokratično družbeno ureditev. Kakšni motivi vodijo sedanje aktualne oblastnike, bodo pronicljivi novinarji lahko v tem letu, ko bodo politične stranke razgrnile svoje predvolilne programe, lahko izkristalizirali in pojasnili slovenski javnosti razloge za planiran ekonomski stečaj države, jaz pa želim le opozoriti na prefinjenost in skrupiranost zakonodajne oblasti, ko je potrebno oblikovati zakonodajni instrumentarij, ki grabež družbenega premoženja dela za legalnega in dopustnega. Upam, da bo po moji navedbi primera iz dnevne prakse jasno, zakaj noben ugotovljen grabež družbene lastnine do sedaj ni bil sankcioniran. Upam tudi, da bo ta praksa pokazana v pravi luči in bo proti njej pravočasno reagirano.

Zadeva je takale:

Kot odgovorni delavec sem v postopku denacionalizacije v primeru TOLO Šentjur dal na ustavno sodišče pobudo za ocenitev nekaterih členov zakona o denacionalizaciji. Sodišče je v dveh obravnavah združilo več predlagateljev oz. pobudnikov in podalo svoja stališča v odločbah št. U-1-72/93 z dne 20.4.1995 in št. U-1-323/94-8 z dne 11.5.1995. Ob splošni zavrtnitvi vseh predlogov in pobud, kar smo vsi pričakovali, sta vsaj meni, odločbi povedali, da DRUŽBENO PREMOŽENJE v tej državi v pravnem sistemu ni zaščitena kategorija, kar je potrjeno z odločbama:

– prva odločba, str. 7, tč. 16 / v prilogi označeno: ... Družbena lastnina ima po mnenju Ministrstva nekatere atribute lastninske pravice...

– druga odločba, tč. 23 – pritrilno ločeno mnenje sodnika Krivica, ki si je vzel čas in si opral pravniško dušo s strokovno utemeljitvijo ločenega, vendar kljub temu pritrilnega oz. političnega mnenja /pismo, ki sem mu ga poslal, je v prilogi, torej je dejansko v tej državi ODPRT LOV NA DRUŽBENO PREMOŽENJE in so vsi tisti, ki so »posvečeni«, nori, če svojega dela ne prevzamejo na ta ali drug način. Vse državnozbornske komisije, poročila Agencije in ovadbe tožilstvom so samo pesek v oči poštenim državljanom, sodstvo pa svojo nemoč oz. politično navodilo o nepreganjanju zlorab družbenega premoženja skriva z odlaganjem obravnav, zalaganjem spisov, zapoznelim pisanjem sodb ipd.

V celotni zadevi daje posebno težo vsemu ločeno mnenje sodnika Krivica, ki je svoje videnje problema podrobno opisal v PRILOGI Pravne prakse št. 15/95. V prilogi tega dopisa prilagam tudi kopijo pisma sodniku Krivicu. Služi naj samo za pojasnitev, kako v praksi, vsakdanjem življenju doživljamo demokratično in pravno državo, ki je

vodena »ne levo ne desno, ampak samo navzdol«.

K pisanju tega pisma me je pripravo res samo to, da bi spodbudil morebitni interes za temeljitejšo obravnavo ureditve varovanja družbenega premoženja v aktualni zakonodaji in da bi se dognalo, ali res za takšno stanje pravne ureditve te tematike odgovarjajo organizirani in dogovorjeni akterji politične oblasti, kar je pokvarjeno, ali pa je celotna situacija nastala spontano, zaradi nesposobnosti ali neznanja, kar je pa osupljivo oz. precej slabše kot prva domneva.

Za vaš porabljeni čas pri branju tega pisanja se vam zahvaljujem. Če bo to pomenilo novo informacijo javnosti o problemih, ki jih ne znamo ali pa nočemo rešiti, bom pa vesel.

Lepo pozdravljeni

Ivan Jager,
Šentjur

bo pri ZSSS, da prouči dokumentacijo in vložijo pri Okrožnem sodišču Novo mesto vlogo, s katero bi v zadevi stečaj družbe Tekstil Adlešiči terjatev delavcev izenačili s hipoteko, ki jo ima banka. Pomeni, da bi bil solastniški delež delavcev enako izvzet iz stečajne mase, kot je tisti, ki ga ima pod hipoteko banka.

Pod to pisanje se je podpisal sekretar območne organizacije ZSSS za Belo krajino Jožef Kočevar, ki je prepričan, da imajo delavci prav. Očitno je tudi, da imajo delavci na svoji strani logiko. Veliko vprašanje pa je, ali jim jo bo (in predvsem kdaj) uspelo uveljaviti tudi na sodišču. Takšna so pač liberalistična pota gospodova...

I. K.

Člani svetov delavcev in drugi delavski predstavniki! Sindikalni zaupniki! Kadrovske delavci in pravniki v podjetjih!

Končno bomo lahko ustregli vašim željam in zadostili vašim potrebam po praktično uporabni strokovni literaturi s področja uveljavljanja novega sistema sodelovanja delavcev pri upravljanju podjetij. V založbi ČZP Enotnost in Študijskega centra za industrijsko demokracijo »Studio participatis« je izšel

SPLOŠNI PRIROČNIK ZA DELAVSKO SOUPRAVLJANJE

Napisala sta ga Mato Gostiša in Gregor Miklič. Namenjen je ljudem iz prakse za prakso. Vsebuje preko 200 strani predpisov s celotnim besedilom zakona o sodelovanju delavcev pri upravljanju, navodil za vodenje volilnih in drugih postopkov, obrazcev, vzorcev splošnih aktov (poslovnik sveta delavcev, participacijski dogovor, statut, dogovor o oblikovanju sveta delavcev kapitalsko povezanih družb, dogovor o medsebojnih razmerjih med sindikatom in svetom delavcev), priporočil in odgovorov na najbolj pereča odprta vprašanja praktičnega uresničevanja zakona. Obsega 35 poglavij v 5 delih, ki nosijo naslov: 1. del - Predstaviteljski sistem delavske participacije, 2. del - Kako aktivirati sistem delavske participacije v podjetjih, 3. del - Pristojnosti in način dela sveta delavcev, 4. del -

Avtonomna pravna ureditev delavske participacije z vzorci splošnih aktov, 5. del - Aktualne dileme in vprašanja v zvezi z uresničevanjem zakona.

Imeti bi ga moral prav vsak novoizvoljeni član sveta delavcev, predstavnik delavcev v nadzornem svetu in delavski direktor, sindikalni zaupniki pa bodo brez njega težko učinkovito izpeljali akcijo za izvolitev sveta delavcev in vzpostavitev drugih mehanizmov delavskega soupravljanja v svojem podjetju ter se kasneje tudi aktivno vključili v njegovo delovanje. Novosti je namreč preveč, prav v tako tudi odprtih vprašanj. Zato bo priročnik lahko dobrodošel pripomoček tudi pravnikom in kadrovske delavcem, ki se z uveljavljanjem zakonskega sistema delavske participacije ukvarjajo na strani delodajalcev (podjetij).

Cena priročnika je 6.900 SIT, naročite pa ga lahko pri ČZP Enotnost, Dalmatinova 4, Ljubljana.

Elitni ples v maskah

Slovenijo pretresajo stavke in drugi manevri, ki imajo malo ali nič skupnega s temeljnim sindikalnim poslanstvom, se pravi z bojem za pošteno plačilo za pošteno (opravljeno) delo. Aktualna stavka zdravnikov je predvsem bitka za status, v katerem ima pač plača najpomembnejše mesto, nikakor pa njen cilj ni izključno plača, kar zdravniki tudi sami jasno priznavajo. Stvar je sama po sebi povsem logična in normalna.

Status posameznih poklicnih kategorij je sestavni del oziroma ovesistena tržnega gospodarstva, elita pa njen temeljni vzgib. V normalnih okoliščinah seveda, v katerih elite zagotavljajo tehnološko in marketinško raven ter vse drugo, da ne rečem učinkovitost nacionalne ekonomije. In kako je s tem pri nas?

Upal bi si tvegati trditev, da je tranzicijska Slovenija spaček izkrivljenih elit. Seveda je na dlani, da je učinkovitost vsake nacionalne ekonomije v neposredni medsebojni zvezi z znanjem, prodornostjo, skratka s sposobnostjo menedžerjev, ki so v Sloveniji pravzaprav prvi začeli ta elitni ples v maskah. Kakšne menedžerje ima Slovenija, vedo najbolje oni sami. Ima dobre in slabe. Toda za zdaj še nisem slišal, da bi obstajala (ne)napisana črna lista menedžerjev, kar pomeni, da so vsi dobri. Če jih ocenjujemo po plačah, o tem ne more biti nobenega dvoma. Direktor, ki pripelje podjetje v stečaj, ima pogosto takšno plačo, kot jih prejema menedžerji najuspešnejših slovenskih podjetij. Že res, da imajo menedžerji svoje društvo in le-to merila oziroma priporočila za višino plače, vendar ta merila merijo samo navzgor, ne pa tudi navzdol. Da bi bila zmešnjava popolna, imamo tu še zakon, ki tepe najuspešnejše. Elita menedžerjev se je transformirala iz nekdanjih socialističnih direktorjev, ki na svoje položaje zvečine niso prišli zaradi svojih sposobnosti in strokovnega znanja, temveč v veliki meri zaradi lojalnosti oziroma moralnopolitične primernosti. Kako primerni so v resnici bili, dokazuje kopica divjih privatizacij, posledica katerih so uničena podjetja, izgubljena delovna mesta, menedžerjem pa je ostala nekdanja družbena lastnina kot temeljni vir njihove plače in statusa. Kdo lahko reče, da je to tista prava in potrebna elita?

V negospodarstvu so s kvazielitizmom začeli politiki. Podlaga za to so našli v demokratičnih volitvah in nacionalnih listah. Da bi bila stvar čista, so sami zase sprejeli zakon o poslancih, s katerim so uzakonili svoj privilegirani status. Bržda nima smisla izgubljati čas za dokazovanje kvazielitizma poslancev in slovenskih politikov nasploh. Javnost, navajena prejšnjih časov, je zamahnila z roko, češ: svinje pri koritu! Seveda si nihče takrat ni mislil, da bo v procesu emancipacije drugih družbenih skupin vsaka zase, ki misli, da je elita, zahtevala svoj poseben, elitistični zakon. Ples so nadaljevali sodniki in odvetniki. Prvi z zakonom, drugi s tarifami in uzakonjenim sistemom državnih koncesij, ki (gmotno šibkejši) državljane postavlja v neenak položaj pred zakonom. Seveda se vsak dan sprašujemo, kakšne sodnike imamo. Vsakdo tudi ve, da se je ta veja oblasti 45 let priklanjala enoumni resnici, da se je za to tudi (iz)šolala, da malo ve itd., kar nekateri med njimi tudi odkrito priznajo. Vendar: ste že slišali, da bi bil kdo med sodniki slab, da bi koga zaradi neprofesionalnosti zamenjali, čeprav vsak dan prihajajo na dan sodbe, ki bi se jih lahko sramovali tudi najbolj zakoniti vaški pisarji?

Ko so stvar opazili zdravniki, so upravičeno začeli zahtevati zase status elite. Vsaj tak, kot so si ga zase uzakonili polpismeni poslanci. Seveda bo vsakdo, ki vsaj malce pozna razmere v zdravstvu, brž ugotovil, da imamo pri nas zdravnike in »zdravnike«. Tiste, ki hodijo in imajo možnost hoditi po kongresih, ki objavljajo v strokovnih in referenčnih svetovnih publikacijah, in one druge, ki so pozabili, kako se piše. Predvsem pa so med njimi delavci in so lenuhi. Toda koga to zanima, ko gre za status?

In tako se drveči in grozeči plaz iz dneva v dan povečuje. Vlada se bo že jutri srečala z novimi zahtevami po priznanju posebnega statusa novih poklicnim skupinam. Že danes to napovedujejo šolniki. In tudi oni imajo prav. Kdo lahko pravi, da univerzitetni profesor, ki uči bodoče elite, ni tudi sam elita?

In kdo je res elita? Tega danes v Sloveniji ne ve živ bog. Res pa je nekaj drugega: učinki narodnega gospodarstva in posameznih javnega sektorja nam jasno kažejo, da Slovenija ne premore evropskih elit. Seveda lahko ugotovimo, da gre za posledico vladajočega egalitarizma prejšnjih časov. Toda kdo na drugi strani lahko trdi, da bomo dobili prave in potrebne elite s sprejemanjem zakonov za vsako od njih? Tu trčimo na sistem običnih in posebnih vrednot in merila zanje, kar pa je šele v povojih. Divji liberalizem se zanje ne meni, ker bi ga ovirala v divjem ropanju. In zakoni, po katerih pri nas dobivamo nove elite, niso nič drugega kot poskus legalizacije roparstva. Z elitnim plesom v maskah rastejo strahotne in z ničemer utemeljene družbene razlike, tempira se socialna bomba, ki grozi z eksplozijo. Slovenija si z uzakonjanjem kvazielitizma sama žaga vejo, na kateri sedi. Njihov gmotni status je namreč potrebno pokriti prav iz učinkov narodnega gospodarstva.

Ker pa teh ni, ali jih ni v zadostni meri, jih je moč pokriti samo na način, ki nima realnega ekonomskega pokritja ali z nepravilno pavperizacijo že tako obubožanih. Se pravi: z inflacijo, zadolževanjem ali z odvzemanjem neelinim delavskim slojem. Oboje je nevarna pustolovščina.

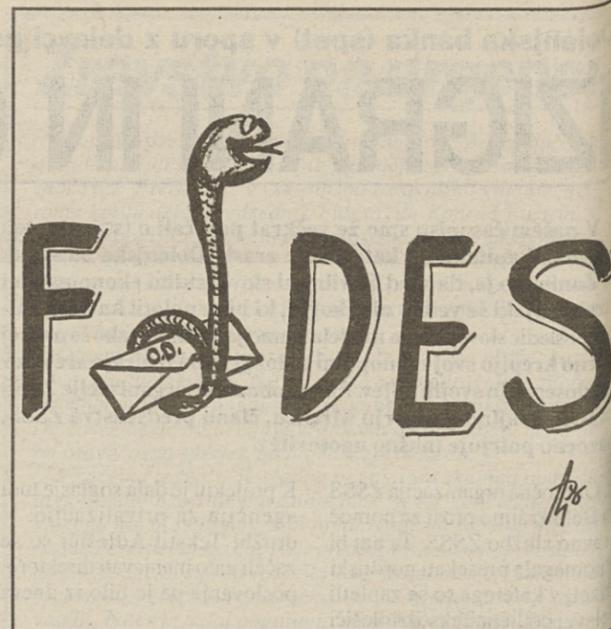
Humoreska

Nore krave

– No, kaj pravite na nore krave? smo povprašali stalno ošančje bifeja Bližnja srečanja posebne sorte, kjer je po običaju središčno mesto zasedal tovariš Neposredni proizvajalec raznih strok in dajal ustrezen ritem pitju piva.
 »O norih kravah imam deljeno mnenje.«
 – Kako deljeno? Če prenašajo človeku nevarno bolezen, jih je pač treba pobiti!
 »A kar pobiti! Ja kaj bodo pa rekli zeleni?!«
 – Pa saj zeleni niso protestirali...
 »Če še niso, pa še bodo. Navsezadnje se razburjajo za vsakega liščka ali barjansko štokljo. Pa je sploh ni treba ubiti. Samo če jo plašiš, te naskočijo z vsemi topovi...«
 – Ja krave so vedar bolne. To je nevarno.
 »To sploh ni nevarno, če ne ješ govejega mesa.«
 – A zdaj boste pa prepovedali, da bi ljudje jedli goveje meso!?
 »Zakaj pa ne. Navsezadnje bi lahko enkrat prišli do besede tudi vegetarijanci.«
 – Ja kaj pa zdaj v to godljo mešate še vegetarijance?
 »Zato, ker bi pravzaprav vsi zeleni morali biti vegetarijanci.«
 – Ja zakaj pa?
 »Zato vendar, ker protestirajo proti ubijanju živali. Krave pa so živali, enako kot ptiči. Jaz sploh ne vidim nobene razlike med kravo in ptičem.«
 – Ho, ho. Postavite se pod ptiča in postavite se pod kravo. In počakajte, da se bosta podelala na vas. Pa boste videli razliko!

»A zdaj me boste pa zafrkavali s starimi štoski o živalskih prebavilih, a? Veste kaj, če me mislite drkati na tak način, se pogovarjajte kar sami s seboj.«
 – Čakajte, čakajte! Saj ste vi speljali pogovor v te trapaste vode. Jaz sploh ne vem, kdo je tu nor, vi ali jaz!
 »Nore so krave. Vsaj vi ste stopili v lokal z norimi kravami. Jaz ne. Jaz sploh nimam dovolj dolgega štrika, da bi naokrog vodil nore krave.«
 – Prav, prav. Jaz sem nor, ker hodim naokrog z norimi kravami. Ampak problem norih krav ostane, pa če je vam prav ali ne. Zato sem vas vprašal za mnenje...
 »No, če že tako noro silite vame, vam moram povedati, da so nore krave za Slovenijo velik problem.«
 – Zakaj pa za Slovenijo, saj vendar krave norijo v Angliji? Ali so pri nas tudi zaznali kakšno epidemijo?
 »Ne še. Ampak v kratkem bo izbruhnila. In to nam lahko hudo škoduje pri naših prizadevanjih za vstop v Evropsko unijo.«
 – Tega pa ne razumem!
 »Če norijo krave, potem norijo tudi biki in zagotovo norijo tudi voli. Ker pa besedica "volitve" pride očito iz besedice "vol", potem bo v kratkem Slovenijo prava epidemija norih volov, saj bodo volitve čez dobrega pol leta.«
 – Ampak zakaj bi to škodovalo našemu vstopanju v Evropsko unijo?
 »Ja nori voli bodo izvolili svoje nore goveje predstavnike in ti naj bi nas potem zastopali v Evropi. Tam pa so uvedli zaporo za uvoz nore živine. Torej ne bodo hoteli kontaktirati z našimi najboljšimi sinovi in hčerami...«
 – In kaj naj potemtakem storimo?
 »Za vas ne vem, ampak jaz se ga bom napil kot krava.«
 – Ja, ampak če se ga boste napili kot krava, boste ponoreli!
 »Hočete reči, da bom postal nora krava? Prav, bom vsaj vedel, zakaj me nočejo v Evropi!«

Bogo Sajovic

ziral za lastne politične potrebe. Takšne tajne agenture pa Slovenija ne potrebuje, kar pomeni, da je zanj škoda slehernega davkoplačevalskega tolarja in da bi jo bilo treba takoj ukiniti. Če tega tisti, ki so za to pristojni, ne bodo storili, je jasno, da Sova služi predvsem njim. Po odhodu Janše se slovenski politični vrh vse bolj zapleta v spopadi Drnovšek – Kučan.

Kacinova zaplemba

Jelko Kacin, obrambni minister, nadaljuje slavne tradicije avtoritarnega komunikacijskega modela, ki so ga vestno izvajali aparatčiki komunistične Jugoslavije in njene armade. Možak, ki je bil v času osamosvajanja Slovenije minister za informiranje, je dal tebi nič meni nič zapleniti prvo številko strokovne vojaške revije Vojstvo, ki je tako – ironično – tudi prvo zaplenjeno glasilo v samostojni in »demokratski« Sloveniji. Slovenska vojska tako vse bolj dobiva obris svoje slavne jugoslovanske predhodnice. Edino dovoljena (Kacinova) resnica v slovenski vojski o tem ne dopušča nobenega dvoma. Tembolj, ker predsednik vlade, povsem okupiran s svojo resnico, Kacina še vedno ni odstavil.

Ropove svinje

Tone Rop, minister za delo, se je strinjal z mnenjem šefa sindikata Fides dr. Konrada Kuštrina, da bi zdravniki takoj nehali stavkati za večje plače, če bi se te znižale po slancem in ministrom. S tem je Rop iskreno priznal, kje je največje zlo, ki grozi z zlomom plačnega sistema v javnem sektorju na eni in z inflacijo na drugi strani. Svinje pri koritu so doslej požrle še vsako državo na Balkanu. Slovenija očitno ni nobena izjema.

Zdenetovi cigani

Zdene Videtič, aktivist iz Berečev vasi v Beli krajini, slavi te dni 60. letnico. Naš slavljenec se je doslej proslavil z mnogimi slavnimi dejanji. Še zlasti je znan po svoji retorični kritičnosti do (vsakokratnih) aktualnih oblasti, ki jo prodaja v sloganih. Tako je za visokega funkcionarja slovenske vlade, ki dopušča, da Slovenec na davčnih upravah pobirajo davke predstojniki – hrvaški državljani, ugotovil, da je možak od ciganevega cigana cigan. V isti sapi pa so to lopovi, ki so Boga prevarili in svetemu Petru rakijo popili. Kljub temu jo je ostalo za šilce, katerim mu nazdravljamo ob njegovem življenjskem prazniku.

Feršev dokument

Drago Ferš, šef tajne službe Sova, je predsednika republike Milana Kučana obvestil, da je dokument, ki govori o njegovi domnevni vpletenosti v trgovino z orožjem, ponaredek uradne listine brez vsake podlage ali povezave z delom Sove. Iz tega lahko sklepamo, da takšna uradna listina v Sovi obstaja ter da jo je nekdo zlorabil, da bi diskreditiral predsednika države. Sova tako postaja na las podobna skupini znotraj Voma v Janševih časih, ki jo je takratni obrambni minister instrumentaliziral.

HOROSKOP

Sam si si kriv

Med drugo svetovno vojno in po njej je imel veliko vlogo v partizanskem boju in uvajanju komunizma v naše kraje slovenski politik Boris Kidrič (rojen 10. aprila 1912). Bil je sin znanega slovenskega literarnega zgodovinarja Franceta Kidriča in se je kot precej otrok tedanjih "boljših družin" v gimnaziji ogledal levičarske ideje. Kot šestnajstleten gimnazijec je postal član ilegalne KPJ in bil že naslednje leto obsojen na leto dni zapora. Po vrnitvi iz zapora je študiral kemijo v Ljubljani, ob tem pa organiziral partijsko mrežo v Sloveniji. Zaradi zaslug za gibanje so še mlademu poverili mesto sekretarja komunistične mladine Jugoslavije, vendar pa je moral spet emigrirati v tujino. Bil je na Dunaju, zaprt, nato pa je za komunistično partijo delal v Parizu in Pragi. Leta 1939 se je, spet pojavil doma, tedaj kot član centralnega komi-

teja jugoslovanske komunistične partije. Pred drugo svetovno vojno je skupaj z Edvardom Kardeljem imel vodilno vlogo v Društvu prijateljev Sovjetske zveze. Po napadu na Jugoslavijo je organiziral Osvobodilno fronto in bil v prvem obdobju vojne glavni politikomisar partizanskih čet v Sloveniji. Bil je glavni sekretar narodnoosvobodilnih odborov v Sloveniji in vodja slovenske delegacije na drugem zasedanju Avnoja v Jajcu leta 1943. Petega maja 1945 je postal predsednik slovenske vlade, naslednjega leta pa minister za industrijo v jugoslovanski vladi in predsednik gospodarskega sveta FLRJ. Na teh funkcijah je postavljaj temelje jugoslovanskemu gospodarskemu sistemu. Po prelomu je bil s Sovjetsko zvezo eden glavnih pobudnikov delavskega samoupravljanja. Bil je tudi član najožjega političnega vodstva države. Umrl je leta 1953 zaradi levkemije. Kot je bilo že rečeno je bil Boris Kidrič eden glavnih organizatorjev partizanstva na Slovenskem. Gibanje je bilo zlasti močno v Beli krajini, »zibelki partizanstva«. Seveda pa zanj niso bili vsi enako zagreti. Eden takih je prišel k Borisu Kidriču in se pritožil, da mu je neki partizan kradel češnje na vrtu. Kidrič ga je zavrnil: »Zakaj mu jih pa nisi dal«

DELAVSKA ENOTNOST	PROTESTANTSKI DUHOVNIK	ZNAK ZA PREPLAH	DOMAČE ŽENSKO IME	POMLADNI MESEEC	KOROŠKI NAZIV ZA OČETA	NOBELU	POMARANČA	ALPINIST GROSELU	LJUBIMEC NIMFE GALATEJE	Miroslav Krleža "DRAMA" ?
NAKUPOVALNO SREDIŠČE V ITALIJI										GRŠKI POVELNIK PRED TROJEM
KOMPOZICIJSKI POSTOPEK V SKLADBI						REŽISER KUROSAVA				
PODOBJE V SPANJU						PASTIRSKA PESEM				
KARAMBOL				SIBIRSKI VELETOK						
Z MESOM POLNENE TESTENINE			DEPARTMA V SEV. FRANCIJI		KRIŽEVCI			PRIPRAVIL: SALOMONOV UGANKAR	TANTAL	
					SMUČARSKI KLUB				EGIPTOVSKI BOG SONCA	
AVTOR BORUT LEVEC	NEARŠKI KEMIK NOBELOV. 1953 (OHERMANN)	PROSTOR Z MARTINOVIMI PEČMI	GLAVNO MESTO LETONIJE	HERCEGOVEC	IME IN PRIIMEK IGRALCA NA SLUD					
SLOVENSKO MANJZINTEŠKO IGRALEC (ROB)						RUSKI ASTRONAVT (VLADIMIR)	GRŠKI DIDAKTIČNI PESNIK			
RUSKI REŽISER (ALEKSANDER)						IGRALEC OKORN		SLOVENSKI EKONOMIST (ALEKSANDER)		
VISOKA PLANOTA V FRANCIJI						DRSALEC SCHEK		OSBEBA IZ BIBLIJE		
VRTNA LOPA						KOKOS S COPKOM				
DRAGO IBLER						BANKOVCI ZA PET ENOT				
NOTRANJA OPRAVA						BLAZILO V MEDICINI				
ZGORNJI DEL STOPALA						SVOJE-GLAVOST				
GOŠČAVA GRMADA										
GESLO FRANCOŠKE REVOLUCIJE										
RADIU										

Nagradna križanka št. 16

Rešeno križanko nam pošljite do 16 aprila 1996 na naslov: ČZP Enotnost, Dalmatinova 4, 1000 Ljubljana, p.p. 479 na dopisnici ali v pismu s pripisom Nagradna križanka št. 16. Nagrade za rešeno križanko so (1.) – ura Etic Quartz, (2.) – 5.000 SIT, (3.) – 3.000 SIT, (4.) – 2.000 SIT in (5.) – kolebnica

Rešitev nagradne križanke št. 14
 ASPIRATOR, SANTA MONICA, MARKO, ENTREE, VOZELJ, DI, TC, DG, NET, AŠOKA, ANPAR, ENAČBA, ARAS, TAIROV, RILKE, ANT, ALOJZIJA, KATMANDU, LEBAN, ARS, NIAS, RA, ASA, IGRALKA, OSOR, NT.

KONDOR, RELIKT, TROS, MI, GOLO MANN, AIROLO, RAMOUS, GEL, NEVARRA, ALE, VEGA ANABAZA, TAN, MROŽ

Izrebrani reševalci nagradne križanke št. 14
 1. Zinka Berlisk, Staneta Severja 17, 2000 Maribor,
 2. Petra Draganič, Smetanova 29, 2000 Maribor,
 3. Petra Nuzdorfer, Bratov Babnik 18, 1170 Ljubljana,
 4. Tatjana Pajnič, Kolodvorska c. 13, 1330 Kočevje,
 5. Bernarda Koroša, Prosenjakovci 97b, 9207 Prosenjakovci

Nagrade bomo poslali po pošti

NAGRADNI SKLAD

Ta teden sta praktični nagradi v naš nagradni sklad prispevala:

Uro Etic Quartz – UZO, d. o. o., podjetje za trgovino, proizvodnjo in storitve Parmova 53, 61000 Ljubljana – tel.: 061/301-787; Trgovina: Hala Tivoli, Celovška 25, tel.: 061/1315-155. V njej prodajajo ure, zlato in ostalo; kozmetiko svotovnih znamk, igrače, audio-video tehniko, tekstil – Casucci, Lee, Legend in drugo.

Pletene izdelke – Pletilstvo Fočič, Ljubljana, Pot na Hreše 25.

POZOR!
 K sodelovanju vabimo vse (podjetja in trgovine), ki bi lahko s svojimi izdelki obogatili naš nagradni sklad.

